

Someron-Seuran 20-vuotisjuhla 15. 7. 1973
Seuran puheenjohtaja, tohtori Tapio Horila on juuri vastaanottanut presidentin kirjeen, jossa hänelle myönnettiin kotiseutuneuvoksen arvonimi.
Vas. Eero Suutela, Tapio ja Kaija Horila, Kyllikki Kujanpää.
Valok. Osmo Rekolainen.

Somero-Seuran juhlavuosi 1973

Somero-Seuran 20-vuotisjuhla. Meneillään Pauli Pillisen juhla varten kirjoittama näytelmä »Enomies järjestää», jonka ohjasi Osmo Rekolainen.
Vas. osaksi näkyvissä Pekka Sulkinoja, kirjoittaja Pauli Pillinen, Oskari Laine, Marjatta Sulka, Maire Vilenius. Näytelmässä olivat mukana myös Merja Kaapola ja Matti Vaurola.
Valok. Antti Koivuniemi.

Somero-Seuran kotiseuturetki Kiikalaan 17. 6. 1973. Eversti Mäkinen kertoo Johannislundin lasitehtaan vaiheista kädessään tehtaan jäämistöön kuuluva lasisauva. Taempana retken johtaja Eero Suutela.
Valok. Antti Koivuniemi.

Someron lukion joulujuhlissa 21. 12. 1972 jaettiin Somero-lehden lahjoittamat rahapalkinnot (340 mk) Somero-Seuran lukiolaisille järjestämästä kotiseudullisesta kirjoituskilpailusta. Vas. Tapio Horila, Katarina Salminen, Riitta Valtonen, Vilho Kujanpää (Somero-lehti), Liisa Ollila, Leena Salminen, Anne Nyström, Regina Seppälä, Maija-Riitta Danska, Marketta Tanskanen, Pertti Kärki ja Merja Niemi. Liisa Ollilan takana Tuija Lemberg.
Valok. Antti Koivuniemi.

Maist. Marja Mattila selostaa pellavan lihtausta, jota näyttää Saara Koskinen. Taustalla loukuttaa Johannes Vanhala.
Valok. Antti Koivuniemi.

Someron myllyt 1585-1875

Aulis Oja

Kotiseutuneuvos Tapio Horilan kirjoituksista viimevuotisesta Someron Joulussa ja tämänvuotisessa Lounais-Hämeen Kotiseutuyhdistyksen Vuosikirjassa kävi ihmeekseni selville, ettei muuten melko monipuolisessa Someron historiassa ole lainkaan käsitelty paikkakunnan myllyjen vaihelta. Koska aikoinaan kuuluin teoksen kirjoittajakuntaan (onneksi en sentään talouselämää koskevien lukujen kirjoittajana), katson velvollisuudekseni nyt korjata tuon käsittämättömän puutteen. Esittelen seuraavassa ne tiedot, mitä eri aikakausien asiakirjat tarjoavat Someron myllyistä.

Jos emme ota lukuun sitä, että Someron Vilukse-lan kylän taloilla oli vuonna 1516 osuus Marttilan (Kosken) Tuimalankosken myllyyn, emmekä sitä, että saman vuosisadan puolivälissä Someron Kaskiston ja Suojoen kylien talot omistivat myllyn Uskelan (Kiikalan) Säräkoskenmaassa, vanhimmat tiedot Someron myllyistä sisältyvät vuonna 1585 laadittuihin Turun ja Hämeenlinnan läänien myllyluetteloihin. Sen jälkeen valottavat pitäjän myllytilannetta Turun läänin myllyluettelo vuodelta 1635, Hämeen läänin myllyluettelot vuosilta 1633, 1777, 1779, 1782 ja 1797 sekä molempien läänien maakirjat vuosilta 1805, 1845 ja 1875. Näiden asiakirjojen mukaan Someron emäseurakunnassa ja Somerniemen saarnahuonekunnassa oli seuraavat myllyt.

TURUN LÄÄNIN PUOLEISET VESIMYLLYT

H ä n t ä l ä n m y l l y t. Häntälässä oli jo 1585 kaksi myllyä, mutta 1635 ja 1805 yksi. Ainakin jo 1845 se oli ratasmylly. Ainakin 1875 myllyn osakkaina olivat Häntälän Naulan, Unkilan ja Äijälän kahdeksan osataloa. Mylly sijaitsi Uskelanjoen latvahaarassa Rekijoessa eli Syvänojoessa. — Selitykseksi mainittakoon, että vesimyllyjä oli kahta lajia: **j a l k a m y l l y s s ä** pyöri kosken pohjakiveen poratussa reiässä pystysuora tukki, jonka alapäässä olivat vaakasuorat vesisiivet ja yläpäässä myllynkivet, kun taas **r a t a s m y l l y s s ä** oli vaakasuorassa akselissa pyörivä vesiratas, joka hammersattaiden avulla pyöritti myllynkivien pystysuoraa akselia.

K a s k i s t o n m y l l y. Tämä mylly, joka mainitaan 1585, 1635 ja 1805, oli Kaskiston ja Suojoen kylien yhteinen ja sijaitsi Kiikalan puolella olevassa Kiskonjoen latvahaaran Varesjoen lähdehaaran Tytynojan Säräkoskessa eli Tanskankoskessa eli Harakankoskessa. Ainakin jo 1845 sekin oli ratasmylly, samoin 1875.

K e r k o l a n m y l l y t. Vuosina 1585 ja 1635

mainitaan Kerkolan ja Syvänojan kylien yhteinen mylly. Vuonna 1875 oli samassa Rekiojen eli Syvänojan lähdehaarassa Myllyojassa jo kolme jalkamyllyä, joista yhden omisti Kerkolan Kerko, toisen Kerkolan Lampola sekä kolmannen Kerkolan Kleme ja Nikula.

L a u t e l a n m y l l y t. Lautelassa oli 1585, 1635 ja 1805 yksi jalkamylly, mutta jo 1845 kaksi ratasmyllyä. Vuonna 1875 ilmoitetaan molempien sijainneen Uskelanjoen latvahaarassa Halkjoessa.

T a l v i s i l l a n m y l l y. Tämä mylly mainitaan 1585 ja 1635, mutta ei enää 1805, 1845 eikä 1875.

T e r t t i l ä n m y l l y. Tämä mylly mainitaan 1635, 1845 ja 1875. Jo 1845 se ilmoitetaan ratasmyllyksi, ja 1875 sen sijaintipaikaksi ilmoitetaan Halkjoki.

HÄMEEN LÄÄNIN PUOLEISET VESIMYLLYT.

H i r s j ä r v e n m y l l y. Tämä mylly mainitaan ensimmäisen kerran 1585 ja toisen kerran 1633, jolloin sen osakkaina olivat Hirsjärven, Ihmäen, Kivisojan ja Palikaisten kylät. Vielä 1782 se oli jalkamylly, mutta vuodesta 1834 ratasmylly. Vuonna 1875 sen ilmoitetaan sijainneen Myllylänojoessa.

H ä r j ä n o j a n m y l l y t. Härjänojan jalkamylly esiintyy myllyluetteloissa 1585—1875 Härjänojan ja Härjänlahden kylien yhteisenä sekä Härjänojan ratasmylly 1845—1875 yksityisenä. Jälkimmäisen perustamisvuodeksi ilmoitetaan 1824. Molempien kerrotaan 1845 ja 1875 sijainneen Härjänojan Patakoskessa. Samassa koskessa sijaitsi vuodesta 1825 myös Härjänojan saha.

H ä r k ä l ä n m y l l y. Tämä jalkamylly mainitaan myllyluetteloissa 1585, 1633 ja 1782, mutta ei enää 1797. Sen osakkaina olivat 1633 Härkälän ja Jurvalan kartanot sekä neljä Pitkäjärven kylän taloa, 1782 Härkälän kartano ja Saarentaan kylä.

I h a m ä e n m y l l y. Ihmäen jalkamylly esiintyy myllyluetteloissa 1779 ja 1782, mutta ei enää 1797. Myllyn perustamisvuodeksi mainitaan noin 1730 ja sijaintipaikaksi Palikaisten alue sekä osakkaiksi koko Ihmäen kylä.

J a a t i l a n m y l l y t. Jaatilan kappalaispap-pilan ja Ruunalan yksinäistalon yhteinen jalkamylly mainitaan 1779 ja 1782 sekä Jaatilan talonpoikaistalojen jalkamylly 1782. Jälkimmäinen ilmoitetaan perustetuksi noin 1760. Vuonna 1797 kumpikin mylly oli jo poissa kuvasta.

J a k k u l a n m y l l y. Jakkulan kylän yhteinen jalkamylly oli olemassa 1585—1875. Viimeksi mainittuna vuonna sen sijaintipaikaksi ilmoitetaan Jakkulanoja.

loppu saatava estettyyn. Isomamma oli usseen sanonu, et Taivaan Isä ain kuulee lapsen rukoukset. Sitä konstil mää ny oli päättänyt tosisain yrittäät.

Suvinen aamu oli kirkas ja hualetoin, täyteen aurinkoo. Oli viäl aikaa — mailmanloppu tulis vasta ehtol. Koivuun juurel oli mun paras karjain, Korven Leon ja Aarnen tekemät hakohärjät. Niil mää annoin oikeen paljon ruahoo, ja käpylehmät oli muutettava toisel laitumel, ettei net lakkais lypsä-mästä. Ruakapuarin alla oli kananpesä. Kana tuli siält ja kotkotti tullesas. Mää konttasin sinne ja sain kananmunni helmaasain, ja äiti arvas kohta, et niit oli neljä. Sit mää vein nuket keinuumaan. Mut mitä piremmältäs päivä kulus, sitä raskaammaks pelko kasvo. Enkä mää volnu puhhuut silt kellään muula kun Taivaan Isäl vaan.

Aurinko hipos jo Sarjolan tappurimakasiiniin ja Puustelin mettän männyn lalvoi. Mut nyt vasta mää huamasin, et m ä ä e n t u n n e k k a n k e l l o o ! Se oli uus suuri hual; nyt mää en ollenkaan itte tiätäs, koska mailma leimaattaa vihmisen ker-ran.

Mut isomamman kyäkis oli jämttistäin käypä seinäkello; isopappa piti sen minutillas oikjas ajas. Ei sittenkän mailmanloppu vaan sentähren pääsis tulemaan, et mejän kellot käy perunii. Täytys vaan mennä isomammalt kysymään.

— Se on puoli viisi ja vähän päälle, sanos isomamma.

Viäl oli aikaa. Mut varmuren vuaks oli Taivaan Isäl kumminkiin jo ruvettava puhumaan. Oli löy-rettävä sopiva palkka, ettei isot ihmiset näkis ja ruppeis nauramaan. Pian se löytyskin — apilapelto isomamman salin akkunan alla. Piänet käret meni niinkun ittestäs ristilin, ja sit mää pyysin ja pyysin, et Taivaan Isä antais meitin syntimmen anteeks, eikä salteis mailmanlopun viäl tulla. Vojis vaikka ens suvenkin tulla jo, kun ei vaan viäl tänäpäni! Sy-ränsuven kukkasten runsauren paljous ja hohto ympäril oli suunnatoin, oli miljoonat tulikukkaset, härjänhännät ja elän-kualen-kukkaset, oli täyren täytenä kukostavan apilapellon imelän väkevät tuaksut.

Aika tuntus iankaikkisuurelt.

Mää menin taas kysymään isomammalt kelloo.

— Puoli kuus, sanos isomamma.

Aurinko painus jo mejän oman mettän takan. Piha oli jääny pimennon puala, puut heitti pitkil

varjoi apilapeltoon. En mää ennää olkjastas pel-jänny kualemaakan, muuta kun sitä vaan, et jos se viä kuinka kipjää. Ja aika, aika, se venus ja venus, tuskin kulki etteenpäin ennää ollenkaan. — Niinkun tai tervas, ruukas Annakin joskus sannoot.

Mää istusin pellon penkkaal. Maa oli lämmin, ojan pohja siljä ja kuiva. Varpaitten ylitten juaksi ronkkasäärinen hämmähäkki. Väki rupes tulemaan pellolt. Puusteliin päin ajo joku heinäharavan päälä, Aukion Jussi polki pyäräl Sarjolan tiätä. Li-kat palas lypsyt; niil oli itte Imu eres. Niittutiältä kaikas nuaren Marttan heljä-ääninen laulu:

— Eikä se ollut siunattua
se Omenajärven vesi vesi vesi...

Simmotti laulul laulettiin Notkonpohjas, ja Ee-meli ja Pentti laulo, kun net pisti ravatin kaulaasas ja lähti Koksipesil.

Oliskos kello jo enemmän kun kuus?

Ei auttanu taaskan muu kun mennä isomam-malt kysymään.

— Puoli seittämän löi viimeks, sitten lyä täy-len tunnin seittämän, nyt on viälä varttia vaila, sa-nos isomamma ja vilkasi muu jo pikkasen kum-mastellen, samallas kun sekotteli vellipattaa.

Eikä muuta tarvittu. Piänen likan leuka rupes tutisemaan, pelko ja jännitys laukes kovvaan it-kun hyrseeseen. Koko ruumis vapisi.

— Mikäs sinun nyt tuli, hättääntys ällistynny isomamma.

— Kun mää olen rukkoillu Taivaan Issää, ettei tulis mailmanloppuu, kun sen oli määrä kuuren ai-kaan tulla, sain mää parkuin ravost niiskutettuun.

Isomamma rupes pääsemään jyvän päälä.

— Laps kulta, kello on jo paljon ylitten kuulen. Vaara on täylellisesti ohitte. Mutta älä porraa, mi-nä uskon miälelläni, että juuri sinun rukoukses täh-len Taivaan Isä kuuli ja armahti meitä kaikkia ih-misiä, sanos isomamma.

Vaara oli torestas ohitten. Syränt ei puristannu ennää, hualet oli pyhitty poljes. EJ TULLUKKAAN MAILMANLOPPUU!

Mut nälkä oli tullu ja kova. Kyäkin pöyräl oli viäl varis perunil ja soosil ja pellin päälä — voi jeekala — PANNUKAKKUU!

ramaan, ja kaikki toisekkin rupes. Sitä mää en voinu käsittää. Nauraavat, vaikka mailmanloppu tulee juur! Annakin lisäs vettä myllyyn.

— Mahtaaks tulla veten takka valkjan kans, se kysys.

Mää istusin hiljaa pikkutualil. Kaikki palais takka tulis vetenpaisumus. Kauhjaa, kauhjaa, vaikka tulis kumpi tahtos! Mää kualisin itte ja äiti ja isä kualis ja Tarkka ja Virma ja Laukeri kualis ja kaikki mailman linnut, kissat, koirat ja possutkin kualis! Kärpästein ja sonttiastein ja hyttysten ei olis niin vällikän, mut kun Ruakoskakin kualis ja lita ja isomamma! Eikä sit olis ennää kukkasilkan eikä puita eikä talloi eikä mittään. Ja tää hirmunen tulis jo huamen ehtol.

Tavallisestain oli kiva, jos Niku takka Ville tuli ehtol meillä, mut sillon ehtol ei ollu. Niku seisos kyäkin akkunan alla ja laulo simmottest hianost miähest Herra Petterist, kun vaan kammarissa peilaili

ja päätänsä kamppaili. Mut tavat oli sukkelat, oikeen kamottavat:

— Kolme kirkkoa olen minä polttanut ja papit olen surmannut, ja kolme niin komlata mamman tyttöä olen minä surkiasti narrannut.

Miähet seisoskeli ympäril ja naureskeli, vaikka herra Petteri oli ollu niin tokiruamanen. Ei kannattanu puhhuut Vilelkän, Vilelt ei olis kumminkaan saanu vastakaikuu. Rinkii se osas kiärittää kilometrikaupal ja oli melkeen mun paras leikkikump-panein, mut mailmanlopun päälä se ei räknänny mittään.

Vasta peiton alla mää lakkasin pelkäämäst, kun lopultas uni tuli. Mut sitä ennen olikin plänen likan aivorustinkeis tehty vahva päätös, et Taivaan Isä oli saatava muuttamaan ajatuksiitas, ja mailman-

Joensuun myllyt. Joensuussa oli 1779 ja 1782 kolme jalkamyllyä, joista yhden omisti Joensuun Hätä, toisen Joensuun Aukusti, Hoppu ja Kiiru sekä kolmannen yhteisesti koko kylä. Hädän mylly mainitaan 1782 jo hävitetyksi.

Keltiäisten mylly. Tämä mylly mainitaan kylän yhteisenä jalkamyllynä 1782 ja 1797. Vuonna 1821 myllyn tilalle Vesanojan Korkiakoskeen rakennettiin Keltiäisten saha, joka oli toiminnassa edelleen 1845 ja 1875.

Kimalan mylly. Tämä kylän yhteinen jalkamylly mainitaan 1585—1782.

Kopilan mylly. Tämä ratasmylly perustettiin 1780 ja oli olemassa edelleen 1875. Mylly kuului yksistään Kopilan kartanolle ja sijaitsi Oinasjärvestä alkavan Nummenjoen Kopilankoskessa. Samassa koskessa sijaitsi 1600-luvulla ja uudelleen vuodesta 1757 myös Kopilan saha.

Kultelan mylly. Tämän jalkamyllyn historia alkaa myllyluettelosta 1585 ja päättyy myllyluetteloon 1797. Vuonna 1633 olivat myllyn osakkaina viisi Kultelan taloa ja kaksi Ihämäen taloa sekä 1797 koko Kultelan kylä. Ilmeisesti mylly sijaitsi samassa Laukonojassa, johon 1800-luvun lopulla jälleen rakennettiin kaksi uutta myllyä.

Lahden mylly. Lahden kartanon noin 1770 perustettu ratasmylly mainitaan vain myllyluettelossa 1782.

Pajulan mylly. Pajulan kylän yhteinen mylly esiintyy jalkamyllynä 1585, 1633, 1782 ja 1797 sekä ratasmyllynä 1845 ja 1875. Sijaintipaikaksi ilmoitetaan viimeksi mainittuina vuosina Sepänoja.

Palikaisten mylly. Tämä kartanonmylly mainitaan jalkamyllynä 1782 sekä 1805 rakennettuna ratasmyllynä 1845 ja 1875. Sijaintipaikkana oli Myllylänoja. Samassa koskessa oli vuodesta 1848 myös Palikaisten saha.

Pitäjäjärven myllyt. Pitkäjärvellä oli 1585 kaksi myllyä ja 1633 yksi mylly, joka kuului kylän yhdeksälle talolle. Vuoden 1782 myllyluettelossa tämä jalkamylly ilmoitetaan hävitetyksi.

Pyölin mylly. Pyölin ratasmylly mainitaan ainoan kerran 1845.

Salkolan mylly. Salkolassa oli 1633 ja 1782 jalkamylly, jonka osakkaina olivat Salkolan kylä ja Tammelan Liesjärven yksinäistalo. Myllyluettelossa 1797 mylly kuului yksistään Liesjärvelle. Mylly sijaitsi perimätiedon mukaan Liesjärven kylän alueella Tartlamnesta Liesjärveen laskevassa Lehesjoessa.

Sylvänän myllyt. Sylvänällä oli 1585 kaksi myllyä ja 1633 yksi, jonka osakkaina olivat Sylvänän ja Ollilan kylien talot. Myllyluettelossa 1782 mainitaan tämän jalkamyllyn osakkaina Sylvänän, Ollilan ja Paltan kylät, samoin 1797, 1845 ja 1875. Kahtena viimeksi mainittuna vuonna myllyn ilmoitetaan sijainneen Rajajoessa. Myllyä kutsuttiin silloin Tanttilan myllyksi.

Vesanojan mylly. Vesanojan jalkamylly mainitaan 1585—1875. Vuosina 1633 ja 1782 sen osakkaina olivat Vesanojan ja Keltiäisten kylät, 1797 Vesanojan ja Tammelan Letkun kylät sekä 1845 ja 1875 Vesanojan kylä yksinään. Mylly sijaitsi Vesanojan Korkiakoskessa.

Vilukselan myllyt. Vilukselassa oli kaksi myllyä 1585. Sen koommin ei kylän myllyistä puhuta.

Viuvalan myllyt. Viuvalassa mainitaan olleen kaksi myllyä 1585. Vuonna 1633 niitä oli enää yksi, osakkaina Oinasjärven, Kopilan ja Viuvalan kylät. Sama jalkamylly oli edelleen olemassa 1797, mutta Kopila oli jo silloin eronnut lahkosta rakennettuaan sitä ennen oman ratasmyllyn. Vuosina 1845 ja 1875 Oinasjärven ja Viuvalan kytilillä oli jatkuvasti yhteinen jalkamylly Nummenojan Kopilankoskessa.

PITÄJÄN TUULIMYLLYT

Ainoat myllyluettelot, joissa Someron tuulimyllyt mainitaan, ovat vuosilta 1777, 1779 ja 1782. Tuoloin oli pitäjässä seuraavat tuulimyllyt:

Harjun kartanolla 1777, 1779 ja 1782 (silloin jo hävitetty),

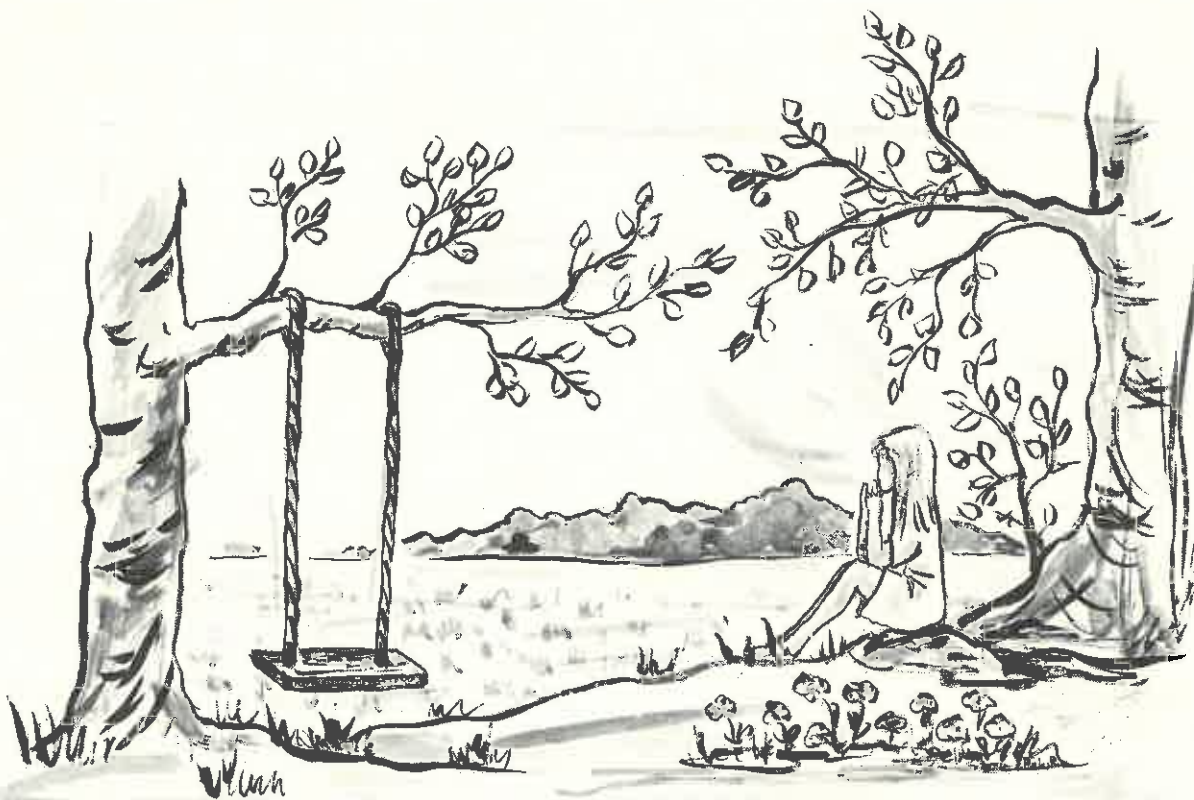
Harjun taloilla 1779 ja 1782, Kimalan kartanolla 1777, 1779 ja 1782, Kärilän Tuomolalla 1782 (rakennettu 1781), Ollilan Haalilla ja Alilillä 1779 ja 1782, Pyölin Isollatalolla eli Oikialla 1777, 1779 ja 1782,

Rautelan Suutelalla 1777, 1779 ja 1782, Ryhdän yksinäistalolla 1777, 1779 ja 1872, Sillanpään Jaakkolalla 1782, Sillanpään Korrilla 1777, 1779 ja 1782 sekä Sylvänän nimeltä mainitsemattomalla talolla 1777.

Ohimennen mainittakoon, että Tammelan ainoat tuulimyllyt olivat noihin aikoihin Someroon rajoittuvassa Torron kylässä. Vuonna 1777 niitä oli kaksi ja vuonna 1779 kolme, nimittäin yksi Mängilä, toinen Pompulla sekä kolmas Kurulla ja Nikulalla. Kovin hitaasti siis kävi tuulimyllyjen eteneminen kohti pohjoista. Vuonna 1585 Somerollakaan ei niitä vielä ollut, vaan lähin tuulimylly oli Uskelan (Kuusjoen) Kanungilla.

LOPPUEHDOTUS

Someron uljaassa ulkomuseossa on jo hieno tuulimylly. Eiköhän museon alapuolella sijaitsevassa Jaatilanjoessa olisi ainakin isonveden aikana sen verran vettä, että siihen saataisiin hirsistä ja kivistä rakennetulla tammella edes metrin korkuinen koski, joka pyörittäisi pientä jalkamyllyä? Jollei aitoa jalkamyllyä enää mistään löydy, osaavathan Someron taitavat kirvesmiehet sellaisen äkkiä pykätä jostakin vanhasta niittuladosta lukuisien entisajan kuvauksien perusteella. Vai mitä tykkäätte?

Kesäaamu

ENNEN VANHAAN HYVÄÄN AIKAAN AIVAN VARMAAN
KUULUI KUKKO ULJAS AINA KANATARHAAN.
SE YLVÄS TÄRKEE HERRA TALON
OLI EDUSTAJA TYYLIN HERRASKAISEN JALON.

KESÄAAMUN KERRAN JUURI KOITTAESSA
ASTELI TAA HERRA ULJAS AAMUASKAREISSA.
TUUMAILI: — TAA AAMU ONPAS SUURENMOINEN.
HIENOMPIKO ENÄÄ SAATTAIS OLLA AAMU TOINEN?

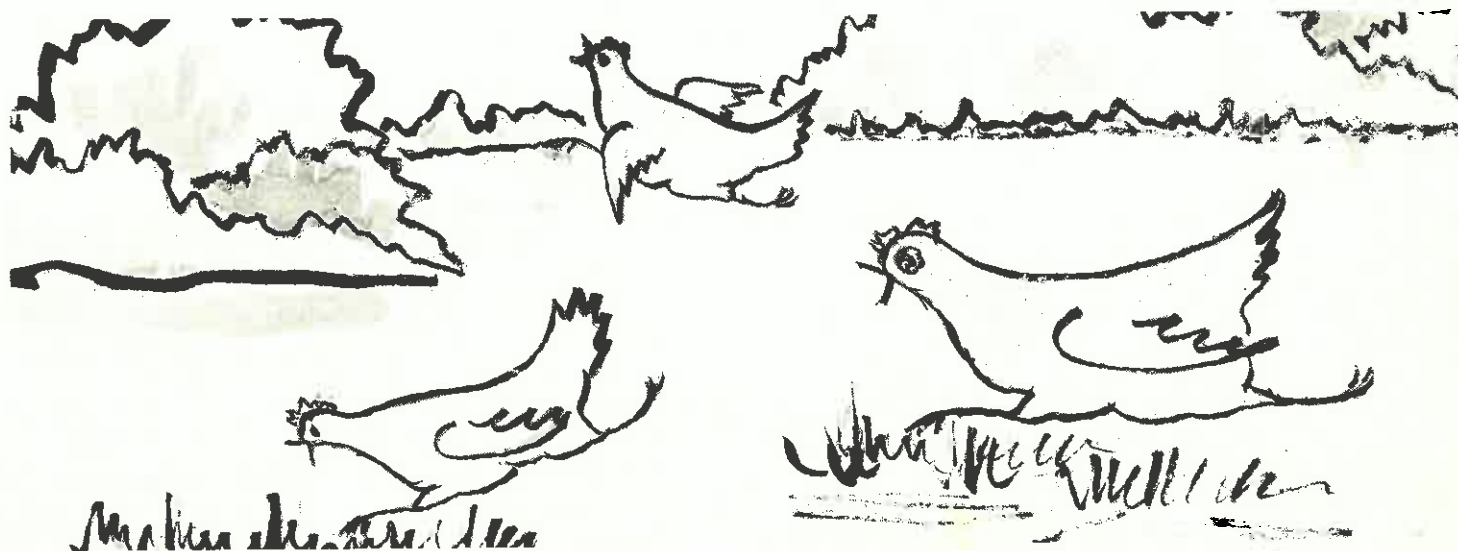
NYT PIENI LEMMENKISA SOPIS AAMUUN TÄHÄN VARMAAN,
VAAN KUMPPANIKS' NYT HALUAISIN KANAN VIERAAN, NUOREN, ARMAAN.

VAAN KOVIN TUTTUA TUO AKKAVÄKI KOKO SAKKI,
NIIN RISAINEN JA KULUNUT ON KANAN MONEN TAKKI,
JA SIELTÄ TÄÄLTÄ PISTÄÄ ESIIN HÖYHENTUKKO.
NÄIN HAAREMIAAN TÄHYSTELI ULJAS KUKKO-UKKO.

MUTT' SILLOIN HUOMAS KUKKO AIVAN VIERES KANATARHAN AIDAN
KANAN NUOREN, IHMEELLISEN KIMULIN, VIEL VALKOP Aidan.
TUUMAS KUKKO: — TUONPA KANSSA PIAN HAITANI MÄ VIETTÄÄ TAIDAN,
MUTT' ENSIN ANNAN SERENAADIN KAJAHTAA.
MÄ TIEDÄN SEN, SE TEKEE TERÄÄ SEKÄ VAIKUTTA.

NIIN KOHTA SEURASS KANAN NUOREN ALKOI LEMMENPELI,
KUN KUKKO HERRASMIEHEN ELEIN SIINÄ KOSISKELI.
— HAAPAIVAN SÄÄ NYT OLIS SUURENMOINEN, NÄIN KUKKO KUISKUTTELI.
PUNAISNA HEHKUI POSKET, PARTA KUKON,
KUN VERI KUUMA AIVAN KUOHAHTELI,
JA SHIPI ROIKKUI, AIVAN MAATA RAASTOI,
KUN KUKKO ARMAALLENSA LEMMENKIELTÄ HAASTOI.

VAAN KANA NUORI YMMÄRRÄ EI SULHON SANAA,
SE PAKOON RYNTÄÄ, KUKKO PERÄÄN, SIIS MENNÄÄN PERÄKANAA.

Ei tullukkan mailmanloppuu

Kaarina Pollari

Ku mei oltiin piäni, ruukas äiti ja isä viärä
meittii kirkkoon. Jottain jäi miäleenkin siit, mitä
papit puhus alttarilt takka saarnastualist. Pastori
Peltokaljo puhutteli kirkkoväkkee usseen saarna-
sas 'TE YSTÄVÄT', ja siit mää olin oikeen yljä, et
jos se muukin merinteeraa. Laaksist mei lapset ty-
kättiin, ja selt tuli sanat selvästäs, vallankin t-kir-
jaimet sannain lopus. Oikeen täytys kuurella, kos-
ka seuraava ttt paukaattaa. Peltokaljo oli hyvä
messumiäs, puhumatakkon ny ittestäs kirkkoherra
Laaksist, se messus niin puhtaastas Herransiuna-
uksenkin, et moni juur sitä vasten menikin kirk-
koon. Lahjomatoin iita olikin isonpappillan kyäkis
kerran sanonu, et Someron kirkos ei ol sejjälkeen
laitalaist messuumist kuultu, kun Laaksi lähti ja
Peltokaljo. Iitan miälipire oli järkähtämätöin, eikä
auttanut sekän tiato, et Aaltio oli laulanu oopperan
kuaros.

— Olkoot vaan vaikka misä operoin kuarois,
meinas iita.

Mut Aaltio oli toisel tappaa musikaalinen, se sä-
jesti virsiinkin, vaikkei nuattei ollu maila halmeil.

Mut jos saarna venus, niin lapsen aika tuli väki-
siin pitkäks. Äitin taskus oli selt varalt sokerinpala
takka karamöllil, ja sen kans oli mukava tuhtaat.
Mut kaikkeen parempi oli, jos Oksanen tuli lissää-
mään halkoi kirkon keskikönkin kaminaan. Piäni
kirkas kiraus kuulus, kun Oksanen avas kaminan
luukun. Kaminan kita aukes, ja siält kumotti puna-
nen kuuma liaska. Muutama halonpualikas vaan
pessään, ja luuku taas kil. Sitä olis kattellu vaikka
kuinka. Mut Taivaan Issää oli kirkos kuureltava —
joku oli sanonu, et jonsei tottele ja ol kiltti, niin se
voi purottaat vaikka kuuman kiven päälä. — Joka
kerta tuntus niin kamalan pahalt, kun kuuli, kuinka
Jeesust kiusattiin ja pantiin ristinpuula. Mut oli ole-
mas vankumatoin tiato, et kerran kaikki asjat sel-
vii. Oli luvettu kirkos ja kotonkin puhuttu, kun lap-
set kyseli, et tullee TUAMIOPÄIVÄ, kun lampaat ja
vuaht erotetaan, ja suret ajetaan pois. — Ja
kalkki käy niin äkkiin niinkun salaman leimaus, et
kukkaan ei kerki tekemään mittään. Se oli muuten
hyvä, paitti ei senpualest, et samallas mailmakin
loppuu. Ei mailma olis simmotten tähren saanu
loppuut!

Jollain ehtol, kun väki oli jo syäny ja istus kyä-
kis, luki joku Turunmaata. Jossain kaukan oli ihmi-
set kiivenny korkjan vuaren päälä vartoomaan
mailmanloppuu, viäneet sinne oikeen elukkaskin ja
muun elantos, et hei sit sel konstil säilyttäis henki-
kultas. Sitä mää jo oikeen kavaatin. Ei ollu Jaat-
laan kyläs korkjoi vuariil. Palman kaljot oli liika
kaukan, eikä Ryssäpellonmäkikän tuntunu tähän
tarkotukseen riittävält. Ja tavallisen outo se oli
muutenkin: mei pikkulikat oli käyty siäl vaan ker-
ran. Mää vihkisin siäl Samperin Siirin ja Fonselin
Annikin avjoliittoon. Mun esliinain pantlin takape-
rin, et mää olsin ollu niinkun pappi, ja sit mää kysy-
sin, et tahtooks hei rakastaat toisiltas myätä- ja
vastamäisä, ja hei tiättyst lupas. Mää tiäsin, kuin-
ka vihitään, kun mää olin päässy joskus häihiin.

Välil mailmanlopun pelkääminen melkeen un-
hottus. Mut sit kerran suvel tuli torestas kova palk-
ka. Oli taas ehto. Oli oltu koko pitkä, kuuma päivä
heinäpellol, ja sit syäty. Joku luki taas pöyrän viä-
res Turunmaata, tais olla Hekin Pentti. Ja eiks tää
junkkari yht'äkkiin parantannu ääntäs ja hihkassu:

— Se on sit huamen ehtol tähän aikaan jo mail-
manloppu. Huamen se o'!

Toiset pikkasen höristeli korviiltas. Ja Pentti
paukutteli sotaäänel:

»Nevvyörkistä lennätetään, että selvän-
näkiä, joka tiesi etukäteen Titanicin tu-
hon ja ennusti Ranskan häviämisen
maailmansodassa, ilmoittaa, että
maailmanloppu todennäköisesti tapah-
tuu tämän kuun niin ja niin mones päivä,
ja kellon aika on k u u s i jälkeen puo-
len päivän Suomen aikaa.»

— Ei tänäpä ehtol sit ennää ränttä viruttaa
naamaataskan yhtä ainovaa päivää vasten, meinas
Eemeli.

Pentti laski lehren pois kärestä ja rupes nau-

vanheta. Vilsaasti ja silmät auki.»

Kuitenkin! On jotain. Minä suhtaudun siihen järkevästi, realistisesti: En tunne sentimentaalisuutta. Saan ja uskallan rakastaa järveäni, järvi- maisemaani. En ajattele sitä laskevana aurinkona, en minään sukkelana laineenliplatuksena, tummina veteenpiirtyvinä kaisloina. Se on vain puhdasta vetä, kovaa kalliota, puita, ruohoja, varpuja: rehellistä maisemaa. Minun maisemaani.

Valkjärvet. Minun maisemani avautuu Kaskenahon rannasta, kiirii yli Etujärven, pyrkii Takajärvelle, mutta Kullaan-saaren kannas pysäyttää liikkeen. Pimeällä voi vieläkin joskus nähdä, kuinka onneton morsian hakee kultasormustaan saaren rannalta. Minun saareni, Isosaari ja Pikkusaari, musta Arkkukivi, joka pelottaa. Kalliolitani on näköala yli järven, voin siepata näköpiiriini maailman.

Takana näkyy Antinalhon lehtometsää, tuolta lähtee Valkeenoja. Olen oppinut tuntemaan tämän maiseman vuosien kuluessa, silmät löytävät kohteensa heti: Täällä en erehdy. Tiedän, milloin aallot lyövät syksyisin niin lujaa, että maakin on märkää vaahdosta, tiedän, milloin ensimmäiset ruohot heräävät täällä keväällä. En tunne vuodenaikojen vaihtelua muualla, täällä se on minulle tuttu.

Minä kaipasin vaatimatonta, karuhkoa Etujärven kalliomaisemaa, kun seisoin palellen saastuneen Bodenjärven rannalla. Jos haluatte, olkoon se minun koti-ikäväni. Olkoon se tunne minun suoma-

laisuuteni, minun kieleni, minun siteeni tähän maahan. Ja minä tunnustan rehellisesti, että olen valmis kirjoittamaan ylistyslaulun noille kallioille, hassunkurisen, tunteellisen runon kuin runoilijat entisaikoihin. Ainoa tunne, jonka voi tässä vieraassa maailmassa tuntea, on varmuus hetken olemisesta — vain tuon hetken — kun seisoo kovalla graniitilla, tuulensyömällä kalliolla.

Tunnustan, hyvä on, olkoon se pakopaikka. Se pitää suoda minulle, niin kuin kaikille muillekin. Tulen onnelliseksi, kun muistan kesken oppitunnin Somerolla, että on vain muutama päivä kulunut siitä, kun ihmiset Valkeaviidassa kertoivat kahden joutsenen laskeutuneen Etujärvelle Isonsaaren eteen. On kulunut neljä vuotta, ne eivät ole ilmestyneet, kunnes taas, juuri tänä vuonna ne tulivat jälleen. Tätä on vaikea uskoa, onko tämä enää mahdollista!

Minä haluan sinne. Kävelemään kallioille. Katselemaan kiven epätasaista rösöistä pintaa ja toteamaan lakonisesti kuin lapsena: »Katso, tästä on jääkausi mennyt.» Saan kastaa käteni veteen, ensin toisen — varovasti ja hitaasti — sitten toisen, ja tunnen, kuinka sormien lävitse valuva vesi rauhoittaa. Etujärven kirkas vesi antaa minulle voimaa, ja koko maisema antaa, kaikki kivet ja uhmaavat rohkeat männyt, ja Tammelan mullasta virtaa aikojen varmuus muukalaiseen, vieraaseen, rauhanhäirit-sijään.

din eri huoneissa. Hän vaihtoi sanan siellä, toisen täällä. Eräässä miesten huoneessa sukeutui vasta pitempi keskustelu. Maaherra tapasi siellä Someron vanhimman miespuolisen asukkaan, seppä Sundin. »Oletteko somerolaisia?» kysyi maaherra häneltä. »En», kuului selkeä vastaus. »No, mistä sitten olette kotoisin?» »Helsinginpitäjältä», vastasi Sund. »Koska tulitte Somerolle?» »Viisikymmentä vuotta sitten.»

»Tietääkö Sund nyt, kenen kanssa te keskustellette?» puuttui Kurjen Mikko puheeseen. »Mistä minä sen tietäisin», ärjäisi Sund. »Se on maaherra.» Silmät ilosta loistaen keskustelu jatkui — ruotsin kielellä. Sund oli mielisissään, kun joku vielä osaa hänen lapsuutensa kieltä. Maaherra osasi.

kanatarhassa

— POIS ALTA VANHAT AKKARISAT, KILJUUKUKKO,
NYT TAITAA MUODOSTUA KOVANLAISET KISAT.

JA VAUHTI KIIHTYY, KUN KUKKO ISON VAIHTEEN PÄÄLLE HEITTI,
NIIN KOHTA KANATARHAN PÖLYPILVET PEITTI.

SILLOIN, KESKEN KAIKEN KILPA KATKES, KOSKA LENS JOSTAIN,
TIES MISTÄ, KUKON SILMÄÄN PAHA RIKKA, ROSKA.
HÄMÄRÄKSI MENI NÄKÖ SIINÄ AIVAN,
TUO ROSKA MINKÄ SAIKAAN AIKAAN HARMIN VAIVAN.

VAAN JUURI SILLOIN TUNSI KUKKO AIVAN SELVÄÄN,
ET SATTUI JALKA PEHMEÄÄN JA HÖYHENISEEN KANANSELKÄÄN.
— AHAA, KIINNI SAINPAS, KUKKO IHASTELI,
OLENKIN SENTÄÄN VIELÄ AIKA KOVA PELI.

LEMMEN HEKUMASSA KUKON SILMAKIN JO AUKES,
JA SILLOIN HETKI RIEMUN KIROUKSEEN LAUKES —
EI MORSIONA OLLUTKAAN SE KANA KAUNIS, NUORI,
VAAN JOUKON VANHIN, LEININ LYÖMÄ KANAMUORI.
KIROS KUKKO: PIELEEN MENIVÄT NÄÄ JUHLAT AIVAN,
SUOTTA NÄIN TUON KOVAN KILVAN, VAIVAN.

MUTT' KANA VANHA ELI SUURTA ONNEN AIKAA,
SEN RINTAAN VALUI NUORUUSAJAN TAIKAA.
— VOI SISKOT, VIEL KERRAN MULLE AUKES LEMMEN TAIVAS,
NÄIN SUUREN RIEMUN VALLASSA SE MUILLE KUISKAS.

SE KANA NUORI, NEITO VIELÄ AIVAN,
ALLAPÄIN NÄIN MIETTII JÄLLEEN VIERES AIDAN:
— MÄ TYHMÄ OLIN, AIKAMOINEN NOLLA,
VAIN KANA NUORI NÄIN TYHMÄ SAATTAA OLLA.
MUTT' SEN MÄ TIEDÄN NYT JO AIVAN VARMAAN,
EI LIHAN KOVIN SOVI JUOSTA EESSÄ KUKKOHERRAN ARMAAN.

Pauli Pillinen

Seppä ja maaherra

Eero Helkiö

Somero 14. 3. 50

Someron kunnan äskeisen tarkastuksen yhteydessä vieraili maaherra rouvineen myös Someron kunnalliskodissa.

Kodin asukkaat olivat etukäteen saaneet kuulla tulevasta vierailusta. Senpä vuoksi he hartaasti odottivatkin korkean vierailijan käyntiä. Tiesihän se vaihtelua arkiseen oloon. Päivä kului pitkälle ehtoapuolelle, mutta mitään ei kuulunut. Onkohan meitä vanhoja ihmisiä nyt aprillattu, jo kyseltiin. Oli näet huhtikuun ensimmäinen. Ei aprillattu. Maaherra tuli, tuli vielä rouvakin. Kahvit juotiin. Oli juhlapäivä.

Maaherra seurueineen kierteli ja katsasteli ko-

Mustanaamion nyrkki puhuu.

Sarjakuvasankareitten seurassa

Pekka Salminen

Sarjakuvat eivät ole vain lasten leikkiä. Kymmenkunta vuotta sitten tehdyn amerikkalaisen tutkimuksen mukaan jenkit seuraavat sarjakuvia ahkerimmin 30—39 vuoden iässä. Pikkulapset ovat siis mobilisoineet vanhempansa lukemaan heille Aku Ankkoja; jo lukutaitoisten poikien Mustanaamiot ilahduttavat isää siinä missä leikkisähköjunatkin. Varovaisen arvion mukaan sarjakuvia lukee Yhdysvalloissa joka pyhä yli sata miljoonaa ihmistä.

Amerikkalaiset häpeilevät hiukan harrastetaan, koska sarjakuvat ovat perinteisesti roska-kulttuuria, vessalukemista. Varsinkin sivistyneis-tön asenne niihin on nulva: hyvä tapa vaatii moka-mista valkenemaan. Jos täysissä sielun ja ruumiin voimissa oleva aikuinen tempaa bussissa salkus-taan Aku Ankan ja uppoutuu siihen, hän saa osak-seen ihmetteleviä katseita. Täysjärkisenä harras-tuksena sarjakuvien tutkiminen on vasta tulossa.

Sarjakuva on kaupallinen taide. Amerikkalainen pääoma on hallinnut maailman sarjakuvamarkki-noita lähes täysin jo puoli vuosisataa. Kymmenen suurta — mm. Walt Disney Productions ja King Features Syndicate — sekä 240 pientä syndikaattia eli myyntirengasta harjoittaa tätä tuottavaa elin-keinoa, jonka vuosivaihto on sata miljoonaa dolla-ria.

Sarjakuvien aiheenvallinnan määrää jättiläis-markkinoiden paine ja joukkotuotannon rautainen laki: tuotteen on miellytettävä mahdollisimman monia eikä loukattava ketään. Sarjakuvien sisäl-lössä heljastuu se Yhdysvaltain sanomalehdistön

uutisaineksen valinnan periaate, että eniten ihmi-siä kiinnostavat joko eksoottiset ja jännittävät tai sitten niin arkiset tapahtumat, että ne voivat sattua kenelle tahansa. Sarjakuvat tuntevat vain yhteis-kunnan ja ihmiselämän pienet ongelmat — suurista on pakko vaieta. Miltei kaikki kysymykset, jotka voisivat ärsyttää amerikkalaista lukijaa, ohite-taan: uskonto, rotuongelma, kehitysapu, yhteis-kuntakritiikki. Mutta yhtä syndikaatit eivät sensu-roi: väkivaltaa.

Väkivalta on lähes kaikkien kuvasarjojen yhtei-nen tekijä. Erimielisyydet ratkaistaan mutkatto-masti: nyrkki silmään tai luoti rintaan. Perhesar-jatkaan eivät karta kurittamista: Heikkisten naa-puri Paavo on Heikin kraiveleissa kiinni harva se päivä; ihmeen vähän Heikki silti tarvitsee terveys-keskuksen palveluja. Mutta rikossarjoissa gangste-rit eivät selviä pikku naarmuin. Paha ihminen on syntyjään paha, kaltereiltten takanakaan hän ei pa-rane, vaan miettiä uusia konnankoukkuja. Nuhtee-ton sankari — Teräsmies, Taika-Jim, Mustanaa-mio — voi huoletta tappaa roiston tai luovuttaa hä-net viranomaisien teloitettavaksi.

Seikkailusarjan juonikaavio on yllättävän yksin-kertainen ja melkein aina samanlainen. Eletään rauhassa ja ihmisten kesken vallitsee hyvä tahto. Yhtäkkiä tapahtuu jotakin kauheaa, murha tai pankkiryöstö. Nerokas rikollinen istuu jossakin tyytyväisenä: täydellinen rikos! Sitten sankari kuulee asiasta ja syöksyy näyttämölle. Mutta rosvo iskee jälleen, ja nyt konnankukista, joka ei ole va-rautunut roiston oveluuteen, jää vangiksi. Viholli-

siitä kielipoliittisesta terrorista, jota maamme ruotsinkielinen väestönosa harjoitti suomenkielisiä vastaan. Aloin seurata maamme kielipoliittisia ri-i-toja, ja minua suututti se sokea kiihko, jolla ruot-sinkieliset johtavat piirit pitivät kiinni valta-ase-mastaan. Ja niin kuin usein käy, ovat lapset saa-neet niittää, minkä vanhemmat ovat kylväneet. Mutta myöhemmin olen saanut kokea, että suo-menkieliseltä tahoilta taistelussa on ilmennyt paljon sellaisia piirteitä, jotka ovat halskahtaneet halpa-maiselle kostolle. Koska olen molempiin osapuoliin

suhtautunut kriittisesti, en varauksettomasti ole voinut kumpaakaan kannattaa. Ruotsalaisella ta-holla on minua monta kertaa syytetty »fenisiksi», ja suomalaiset piirit ovat pitäneet minua »svekomaa-nina». Tämä johtuu kriittisestä objektivismistani, jota minun on kiittäminen myös siltä, että porvarit ovat leimanneet minut sosialistiksi ja sosialistit porvariksi. Puolueeseen sidottujen ihmisten on val-keata ymmärtää persoonallista asennetta.

60 VUOTTA FARMASEUTTISELLA ALALLA
(1951)

Kotoinen järvimaisema

Kristiina Pelto-Timperi

Kun ihmiset esittävät minulle hankalia kysy-myksiä, siteeraan Södergrania: »Minä olen vieras tässä maassa. Olen oksaani liian raskas hedelmä». Vastauksen saa ymmärtää laajasti, konkreettises-ta abstraktiseen. He ihmettelevät. Eikö todella mi-

taan! Ei tunnesiteitä ympäristöön, ei yhteenkuulu-vaaisuutta murteeseen, ei kiintymystä mihinkään ihmisryhmään! Minä olen pahoillani. Valittettavas-ti. Se olisi rikkaus, myönnän. Ehkä minäkin tyydyn heidän päätelmäänsä: »Kaikki voi muuttua. Pitää

usein valmistaa pillereitä pelkistä vehnä- tai ruisjauhoista. Niitä määräsi eräs hyvin suosittu tamperelainen lääkäri hysteerisille naispotilaille. Antaessaan heille reseptin hän vakuutti, että oli kysymys aivan uudesta lääkkeestä, joka hämmästyttävän tehokkaasti paransi juuri kyseisen naisen sairauden. Jo ensimmäiset pillerit saivat aikaan ihmeitä oikeaan filadelfia tapaan, sillä uskokohan voi siirtää vuoria.

Melko pian heräsi minussa ajatus, että apteekkioppilaalta »puuttuu jotakin». Puuttuu lääkkeitä koskeva synonyymisanakirja, josta oppilas koputamatta apteekkarin makuuhuoneenovea saattoi nähdä, mitä mikin oli. Näin oli minussa jo oppilasaikani alussa herännyt ajatus apteekkien vähittäismyynissä tarvittavasta synonyymisanakirjasta, minkä ajatuksen sitten toisen farmaseuttivuoteni aikana toteutin.

Maaseutuaptekeissa oli yleensä vaikeata oppia valmistamaan reseptilääkkeitä, sillä 1890-luvulla kunnanlääkäreitä oli maaseudulla peräti vähän. Tällöin reseptejä ilmestyi apteekkiin vain mikäli piirilääkäri sattui käymään seudulla matkustellessaan piirissään. Mutta koska piirit olivat huomattavan suuria, ei piirilääkäri montakaan kertaa vuodessa voinut käydä samalla paikkakunnalla. Sain kuitenkin melko hyvää kokemusta reseptilääkkeiden valmistuksessa kiltos sen seikan, että eräs vanha juoppo lääketieteen kandidaatti oli asettunut Somerolle asumaan. Laajan ja tiheään asutun seudun ainoana lääkärinä hänellä oli kohtalaisen laaja potilaspiiri. Sitäpaitsi hän teki matkoja lähipaikkakunnille ja palasi tavallisesti illalla kotiin tuoden reseptitukun mukanaan. Lääkkeiden valmistus vei minulta tällöin usein puolen yötä. Ne sai sitten lääkärin mukana seurannut paikkakuntalainen, joka kotiin saavuttuaan jakeli ne asianomaisille potilaille.

Kun puolen vuoden ajan olin toiminut oppilaana, tuli apteekkarin eräänä päivänä luokseni ja ilmoitti, että hänen täytyi lähteä matkalle käydäkseen lääkärillä alituisen yskänsä takia. Ja ilmeisesti samalla saadakseen vaihtelua yksitoikkoiseen elämäänsä, joka parhaasta päästä kului vuoteessa. Hän sanoi, että »hänen oikeastaan pitäisi palkata farmaseutti matkansa ajaksi, mutta kun Jalander oli osoittanut niin suurta harrastusta ja näytti hallitsevan liikkeen hoidon, halusi hän uskoa apteekkinsa minulle polissaolonsa ajaksi». — Luonnollisestikin tämä tapahtui pelkistä saituudesta. Eikä siihen aikaan oltu niin tarkkoja näissä asioissa. Harjattuaan päällystakkiaan pari ylimääräistä tuntia höpisten tapansa mukaan itseksensä hän lähti matkalle. Selvittyäni melko hyvin yhtä kertaa lukuunottamatta, jolloin eräs vieraspaikkakuntalainen halusi lääketä, jota en pystynyt hänelle antamaan. Tapaus vahvistaa yhä käsitystäni, että vähittäiskauppaa varten piti olla olemassa synonyymisanakirja. Mikäli minulla olisi ollut sellainen käytettävissäni, olisin kai selviytynyt tästäkin tapauksesta. Kotiin palat-

saan apteekkarin kiitti minua lämpimästi apteekin hoidosta ja ojensi minulle juhlallisella eleellä, säästettyään farmaseutinpalkan ja osoittaakseen minulle kiitollisuuttaan — kolme appelsiinia!

Siihen aikaan oli oppilaan kuukausipalkka ensimmäiseltä vuodelta 15 mk, toiselta vuodelta 20 mk ja kolmannelta parhaassa tapauksessa 25 mk. Sellainen palkkahan kyllä kävi taskurahoista, kun ottaa huomioon sen ajan rahanarvon, mikäli oppilaalla oli koti, josta hänelle lähetettiin vaatteet, jalkineet sekä muut tarvikkeet. Mutta kun minun tällä palkalla piti hoitaa kaikki menoni, oli minulla usein paljon päänvaivaa. Minun piti turvautua kaikkiin keinoihin ja mahdollisuuksieni mukaan lykätä tuonnemmaksi välttämättömiä ajankohtaan menojen suorituksia. Siirtäkseni myöhäisempään ajankohtaan kenkeni puolipohjaamisesta koituvat menot, leikkasin palasia apteekkarin vanhoista poisheitetyistä kalosseista ja peitin niillä sisältäpäin kengän anturaan ilmestyneen reiän. Ja sillä tavoin tulini toimeen jonkin aikaa. Minun täytyi jopa säännöstellä kirjeenvaihtoa sisarusteni kanssa. Siihen aikaan oli postimerkin osto tuntuva menoerä minun rahossani. Säästettyäni vuoden ajan olin onnistunut keräämään 36 mk eli kylänräätälin valmistaman sarkapäälystävän hinnan kankaaseen ja tykötärpeeseen.

Palveltuaani vuoden Somerolla arvelin, että minun piti yrittää hankkia monipuolisempaa kokemusta ammatissani. Siltä syystä ajoin etsiä itselleni uutta tointa. Mutta löytäminen ei ollut niinkään helppoa, sillä silloin oli apteekkialalla yllin kyllin oppilaita. Mutta minun onnistui saada toimi erään tehdaspaikkakunnan apteekissa. Seudulla oli sekä lääkäri että sairaala. Ja kun apteekin vähittäiskauppa oli melko huomattava, sain siellä sekä uusia tietoja että kokemuksia.

Somerolla sattui oppilasaikanani tapaus, jota en voi jättää mainitsematta, koska se ratkaisevasti vaikutti koko myöhemmän elämäni kielipoliittiseen asenteeseeni.

Eräänä päivänä tuli apteekkiin talonpoika, ojensi minulle paperin ja pyysi, että auttaisni häntä lukemalla mitä siinä seiso. Luin paperin ja havaitsin, että se oli oikeuden päätös riitajutussa, jota asianomainen talonpoika tiluksiansa rajoista oli käynyt naapuriaan vastaan. Tälle suomalaiselle talonpojalle oli oikeuden päätös kirjoitettu vain ruotsinkielellä. Aikaisemmin en lainkaan ollut välittänyt kielipoliittisista. Vastenmielisyyseni suomalaista lyseota kohtaan oli johtunut vain siitä, että ruotsinkielinen kulttuuri veti minua puoleensa. Mutta edellä selostettu tapaus sai minut yhdellä iskulla miettimään suomenkielisten asemaa maassamme. Ikään kuin salaman valossa näin sen työn valtavan merkityksen, jonka puolesta taistelllessaan isäni itse asiassa ennenaikaisesti menetti henkensä. Kokemani tapaus oli mielestäni pyörästyttävä esimerkki

nen kerskuu kolttosellaan ja mietti lainvalvojalle mahdollisimman tuskallisen lopun. Tämän hengähdystauon aikana sankari on kehittänyt vastasuunnitelman ja toteuttaa sen. Itku pitkistä illoista: gangsteri on kiikissä. Lopputulos on vääjäämättä aina sama: roistontuhoaja jää kentälle voittajana. Mielenkiinto on siinä, miten tähän ratkaisuun päädytään ja miten läheltä tappio hipaisee sankaria.

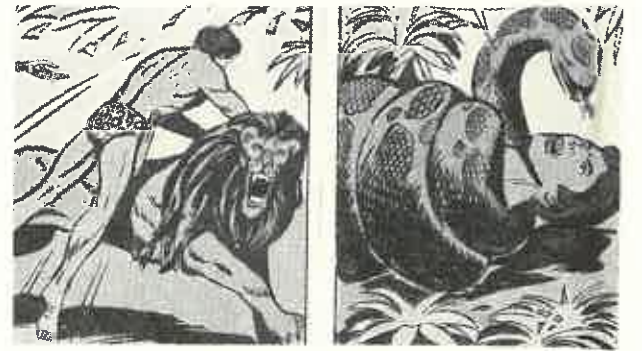
Monet sarjakuvasankarit ovat jumalten sukua, vahvoja ja lannistumattomia voittajia, ruumiinvoimiltaan valtavia, kuten Teräsmies. Toiset hallitsevat salattuja voimia ja taikakaluja: Taika-Jim kukistaa hypnoosilla roistot. Taitonsa hän on saanut Theronin taikakoulussa. Opin saaminen edellytti valaa: taikurinoviisi sitoutui käyttämään maagiset kykynsä hyvään, koko ihmiskunnan palvelukseen. Yliluonnolliset voimat ovat tuttuja eri maiden kansanperinteistä: ihmesatujen näkymättömäksi tekevät viitat ja hatut, seitsemän peninkulman saappaat, Simsonin tukka, Akilleuksen haavoittumattomaksi tekevä Styks-virran vesi, Rolandin miekka.

Sankarin syntyperä on usein hämärän peitossa. Teräsmies on kotoisin Kryptonin tuhoutuneelta planeetalta, Tarzan on apinoiden kasvattama englantilainen aatelismies, Mustanaamio taas salaperäisen dynastian jäsen. Sama teema heijastuu lemmenlehtien — Nyyrikin, Perjantain, Reginan, Sirpaleen — novelleihin: komea rakennustyömies osoittautuukin diplomi-insinööriksi ja resuinen kulkumies metsänhoitajaksi.

Aina ja kaikkialla supersankarinakaan ei tarvitse esiintyä yliluonnollisena. Hänellä on toinen minä silloin, kun maailmanjärjestystä eivät välittömästi uhkaa vaaralliset konnat. Rautanyrkkinen Teräsmies on siviilissä nahjusmainen sanomalehdentoimittaja Clark Kent. Lepakkomies Batman kulkee vauraana opiskelijana Bruce Waynenä. Pääkallo-tunnusta käyttävä Mustanaamio asuu viidakossa, mutta tullessaan Mr. Walkerina ihmisten ilmoille sivistyneeseen maailmaan hän pukeutuu ruudulliseen poplariin ja aurinkolaseihin eikä juuri vaikuta pelottavalta.

Normaalit perhesuhteet ovat sarjoissa harvinaisia. Ankkalinnassa on tuhattomasti serkkuja ja setiä, mutta ei isiä eikä äitejä. Kukaan ei ole naimisissa kenenkään kanssa, kellään ei ole omia lapsia. Aku on jo 30 vuoden ajan kosiskellut homsantuuttii- limestä, mutta suhde säilyy yhä platonisena. Kymmeniä vuosia ovat Teräsmiehen Lois, Taika-Jimin Narda ja Mustanaamion Diana yrittäneet sytyttää supermiehessään lemmeä liekkiä — turhaan. Susiparina eläminen kiehtoo ennen kaikkea miestä, sillä jäljet pelottavat: useimmissa sarjakuva-aviolitoissa mies on vaimoa pienempi — ja tohvelin alla.

Sankarilla on arvoisensa vastustaja: saduissa ja tarinoissa lohikäärme, jalopeura, syöjätär, hirviö, ilkeä äitipuoli tai paha noita-akka. Sarjakuvasan-

Leijonan harja ja käärmeen kieli kutittelevat Tarzanin poikaa.

kareita vastaan asettuu rivistö hulluja tiedemiehiä, raivopäisiä prinsskejä, natsiupseereita, ihmissyöjiä, villipetoja, turmeltuneita liikemiehiä, intiaaneja. Yhdysvaltojen liittyttyä mukaan sotaan v. 1941 kutsuttiin myös supersankarit aseisiin. Teräsmies mursi Atlantin vallin, Mustanaamio likvidoi japanilaisia, Tarzan tuhosi saksalaisten salaisen asema- paikan keskellä Afrikan viidakoita. Korkeajännityssarjoissa liittoutuneet murskasivat Battler Brittonin johdolla niin paljon »likkaisia natsisiskoja» ja »kirottuja japseja», että lukija alkaa epäillä toisen maailmansodan virallisia kuolleisuuslukuja.

Toisinaan sankarin vastavoima on selvästi poliittisesti leimautunut, kuten esim. Johnny Hazardin seikkailuissa. Suomen Sosialidemokraatti lopetti Johnny Hazardin julkaisemisen joulun alla 1968. Silloin tämä oli CIA-agenttina toistamiseen lähdössä Etelä-Amerikkaan tappaakseen parrakkaan ja päiväkirjaa pitävän sissijohtajan Bolo Guerreron, jonka piilopaikalle kuubalaiset Mig-koneet olivat juuri pudottaneet melkoisen kasan dollareita, »joilla Bolo voisi panna asiat sekaisin», kuten Hazard tilanteesta totesi. Miten kunniakkaasti sankari parrakkaan Guerreron mahdollisesti lynkasi, jäi Demarin lukijoilta tietämättä.

Seikkailusarjoissa hyvä ja paha taistelevat. Kamppailu on raju, asemat vaihtelevat. Mutta paha ei voita koskaan viimeistä taistelua. Hyvän voitto edellyttää pahan yksinkertaistamista. Kun Teräsmies tai Mustanaamio hälytetään paikalle, on syynä tavallisesti rosvokoplan aiheuttama häiriö. Rakenteellista, järjestelmään liittyvää epäol- keudenmukaisuutta ei saa esiintyä, koska supersankarikaan ei voi kajota yhteiskunnan valtaraken- teihin. Sen sijaan pahat ihmiset, rikolliset, on hävi- tettävä. Jos konnankolkkaajat olisivat kyllin tarkkoja, jos heidän siivilänsä olisivat todella tiheet, kaikki inhimillinen sakka tarttuisi niihin ja pahan- tekijät saataisiin kilpeliin. Hyvän ja pahan välinen kamppailu päättyisi, Harmagedonin taistelu olisi ohi. Mutta maailma ei ole vielä valmis: roistot ryöstävät, sankarit seikkailevat — taistelu jatkuu.

Muuan valokuva

Iris Kähäri

Edessäni pöydällä on valokuva. Kuva esittää kahta naista, kahta lasta ja yhtä miestä. Mies on isäni, toinen naisista äitini, lapset ovat minä ja minun veljeni lapsina.

Kuva on otettu ulkona, näkyy tietä, taloja, vasemmalla peltoa ja oikealla järveä. Paikka oli Vanhakylä. Se oli parikymmentä kilometriä Viipurista länteen Tervajärven eteläpäässä. Seutu oli ikivanhaa asutusta, tervahaudat olivat siellä kyteneet ja kaukaisiin levottomiin aikoihin viittasivat muuttamat sen kylän paikat kuten liivanan hauta ja Metelinkangas.

Kylä jakautui kolmeen numeroon: Kauppila, Ampuja ja Mitikka. Kauppilan talot kulkivat kädestä käteen, Ampujan pysyivät enemmän alkuperäisillä suvuilla ja Mitikan numeroon kuului Vossin tila. Foss josta nimi johtui rakensi aikoinaan uuden tarpeellisen tien Haminan tieltä Vanhaankylään, hän toisin sanoin maksoi siitä, kun kyläläiset omin hevosin ja omin vehkein sen tekivät. Hän se perusti myös kylään tärpätti-, saippua- ja viinatehtaan ja siellä oltiin silloin omavaraisia näitten aineitten puolesta.

Siinä kylässä oli vaatimaton ja omaa etuaan katsomaton opettaja, jolla oli iso perhe. Myös Roni-

musten talossa lähellä koulua oli iso perhe. Kylään muutti isoisäni perhe. Isoisä oli ostanut Vossin talon. He tulivat Tohmajärveltä.

Siihen aikaan oli tapana harrastaa kuorolaulua. Opettaja perusti nyt laulukuoron. Sen mukaan mitä äiti kertoi ja isä rallatteli hutikassa, minä päätin myöhemmin, että kuoro oli laulanut Hannikaista, Paciusta, Linseniä, Crusellia, isänmaata ja kotiseutua kuvailevia lauluja, jotka löytyivät Valistuksen laulukirjasta ja jotka olivat kuin luotuja antamaan uutta intoa, uutta uskoa, uutta toivoa sortokausien masentamille ihmisille. Myös raikkaita ja sieviä kansanlauluja se kuoro lauloi. Laulappas mun kerttusein. Nuo taivaanhopeavuoret. Kuoro esiintyi kesäjuhlissa ja ihmiset pitivät siitä.

Ville, minun isäni, oli täyttänyt kaksikymmentä. Hänellä oli alituista nahinaa isoisän kanssa. Lasten täytyi syödä se ruoka mikä lautasille oli mätetty, ja lojaalisuudessaan isoisää kohtaan lapset söivät. Jos joku rupesi valikoimaan leipäpalasia, sai pian näpeilleen, ja isoisä huomautti, että Italiassa ei väki saanut koskaan syödä tarpeekseen, siis oli täällä Suomessa syötävä myös kannikat ja tarkkaan. Ja jos joku ei olisi huollinut keltetyn maidon pinnalle syntyneitä nahkoja, ryysti isoisä ne niin tyytyväisen näköisenä, että lapset luulivat niiden olevan suurtakin herkkua ja lopulta tappelivat nahoista.

Mutta isä. Isä ei. Ei antanut käskyjen eikä kieltojen hämmäntää mieltään, söi mitä tahtoi syödä eikä tyytynyt yhteen lautaseen, ei, ahmi kaksi kolme, eikä hänelle riittänyt puoli pannukakkua, ei, söi kokonaisen ja paljon hilloa pannukakun päällä. Eihän maha pullo ole, sanoi, mahtuu siihen enemmänkin. Pojankoltlaisesta varttui hyvännäköinen miehenalku, viihtyi kylällä poissa isoisän silmistä ja oppi kansan kielen.

Kuorossa isä teki tuttavuutta tyttöjen kanssa, ja kun Ruusa Ronimus ei laskenut aluksi sanatonta silmäpeliä pitemmälle, kävi ostamassa Räävelistä haltarin, oppi lurittelemaan jonkin kesäillan valsin ja sai Ruusan vehtailemaan kanssaan.

Kun isoisä viiden kuuden vuoden kuluttua myi Vossin talon ja osti uuden tilan lähempää Viipuria, lähes kartanon, toiselta puolen lahden, oli Ronimuksella pantu lakanakangas puihin, ja äiti itse oli ruvennut ompelemaan ristipistotohveleita. Nyt toivelit jäivät kesken. Toista vuotta antoi isä odottaa itseään viitsimättä edes korttia kirjoittaa, ja äiti antoi ajan kulua ja ajatteli, jotta kyllä se sieltä tulee. Niin kuin tulikin. Yhtenä syksyisenä iltana. Äiti meni ovelle ja siinä isä seisoi, läpimärkänä ajat-

Heipparallamuoria ja hyttysenrasvaa

Yrjö Wilhelm Jalander

Apteekki vuosisadan vaihteelta
Wilhelmsin apteekki Helsingissä, 1901)

APTEEKKIOPPILAANA JA FARMASEUTTINA 1890-LUVULLA

Seitsemäntenätoista päivänä syyskuuta vuonna 1890 saavuin Somerolle ja ryhdyin sikäläisessä apteekissa hoitamaan ensimmäistä oppilaantointani.

Koska alan ammattimiehet olivat peräti kirjavaa joukkoa, kuului heihin myös monta erikoislaituista henkilöä. Heidän ryhmäänsä on ensimmäinen esimieheni epäilemättä luettava. Hän oli pleni ja laiha vanhapolka, joka käveli etukumarassa. Häntä vaivasi ikuinen kuivayskä, joka aiheutui siitä, että hän alituisesti poltti Beirutski savukkeita. Näitä hän osti tukussa ja varastoi niitä makuuhuoneeseensa, missä ne muodostivat lattiasta miltei kattoon saakka ulottuvan pinon. Enemmän osan ajastaan hän vietti vuoteessaan. Siinä hän poltellen luki tilaamansa sanomalehdet ensimmäisestä sanasta viimeiseen. Vain harvoin näkyi hänen kädessään kirja. Apteekissa hän kävi ainoastaan milloin se oli välttämätöntä. Muutamia kertoja kuukaudessa hän lähti kävelylle, mutta siitä huolimatta hän joka päivä itseksensä puhellen harjasi päällystakkiin noin tunnin ajan. Saitana miehenä hän tarjosi oppilaille kovin halpaa ja keinoa ruokaa, minkä johdosta he viipyivät talossa vain lyhyen ajan.

Huoneeni sijaitsi ullakolla, ja ovilevy oli pahasti haljennut. Seuraus oli se, että minun talvipakkasella täytyi nukkua ylä- ja alapatjan välissä pysyäkseen edes jotakuinkin lämpimänä. Pesukannussa oleva vesi jääteli yöllä. On ymmärrettävää, että elämä tuntui minusta lohduttomalta, mutta päätin toistai-

seksi kestää, kun ei minulla valinnankaan varaa ollut.

Siihen aikaan oli henkilökunnalla harvoin vapaata aikaa: tavallisesti iltapäivä viikossa sekä joka toinen sunnuntai. Kirkollisina pyhinä oltiin tois-sä.

Kun ensimmäisenä aamuna avasin apteekin, ihmettelin miten selviytyisin tästä minulle tuntemattomien aineiden valtavasta määrästä kielellä, jota verraten kehnosti hallitsin. Aluksi selailin farmakopeaa, jonka avulla eräiden lääkkeiden nimet minulle selvisivät. Mutta ensimmäisen asiakkaan saapuessa saatoin vain koputtaa apteekkarin ovelle kysyäkseen mitä »heipparallamuori» ja »krikumkrakum» olivat. Ja sitten minun oli koluttava syrjäisimmätkin sopet löytääkseni lääkkeet, joiden nimet olivat minulle selvinneet. Jatkossa sain juosta asiakkaan ja apteekkarin väliä kuin nuoliainen. Hämmästyin hlemaan, kun minulta ensimmäisen kerran kysyttiin hyttysenrasvaa. Jonkin verran epäröiden koputin makuuhuoneenovea ja tiedustelin saatiinko hyttysistä todellakin rasvaa ja missä me siinä tapauksessa sitä säilyttimme. Vastaus kuului: Jalander antaa vain sianrasvaa, mutta kirjoittaa kaikin mokomin hyttysenrasvaa nimilapulle, sillä muutoin asiakas luulee, että häntä petetään. — Ahaa, ajattelin viattomassa mielessäni. — Tässä jalossa ammatissa harrastetaan siis myöskin petkutusta. — Myöhemmin sain tietää, että oli myöskin olemassa lääkäreitä, joiden täytyi huiputamalla parantaa eräitä potilaitaan. Näistä useimmat olivat naispuolisia. Tampereella sain nimittäin

Pientilan emännän kesäloma

Frans Tuominen

Mieheni ja minä asumme perheinemme syrjäkylässä, järven rannalla, aivan pienellä maatilalla. Siellä Jumalan selän takana eivät pienet peltotilkut anna miehelleni tarpeeksi työtä eikä melle lelpää, vaan hänen on vakituisesti käytävä ansiotyössä. Kotityöt ovat suurimmaksi osaksi minun hoidettavanani.

Siinä vuodesta vuoteen yhä lisääntyvän lapsiparven keskellä hyöriessäni, tunsin voimani vähitellen vähenevän. Hermonikin alkoivat olla siinä kunnossa, että meillä mieheni kanssa pakkasi aina olemaan pientä riitaa.

Mieheni oli lukenut jostakin, että emännillekin pitäisi järjestää kesäloma kuten muillekin virkailijoille, jotta hekin saisivat levätä ja lepuuttaa hermojaan. Hän oli tätä asiaa yksinään pohtinut, mutta ei ollut löytänyt oikein sopivaa paikkaa, minne minut lähettäisi. Pitkä matka ei tullut kysymykseen, sillä rahavaramme olivat pienet. Kotimestä oli mahdollon saada eikä miehenikään osaa minikään vertaa tehdä naisväen askareita.

Silloin minä sen keksin — voin vliettää kotona kesälomani.

Ehdotin miehelleni, että hän menisi lasten kanssa helluntaipyhiksi sukulaistaloon kylään. Kun miehelläni oli työmaalta viikon loma ja kevättyökin olivat pelloilla tehdyt, niin he voisivat vilpyä kylämatkalla muutaman arkipäivänkin. Hän suostui ehdotukseeni ja muutamaa päivää ennen helluntaita asiasta tuli tosi. Menin vielä venerantaan jäähyväisiä vilkuttamaan. Enpä olisi ikinä uskonut, että tuo vene viedessään mieheni ja lapset, synnyttäisi kaipuuta. Rehillisesti sanoen olin monta kertaa salaisesti ajatellut: Kumpi tuosta joukosta joskus pääsisi päiväksiin eroon.

Sitten alkoi se pientilan emännän kesäloma. Nyt te tietysti ihmettelette, että mikäs se sellainen kesäloma on, joka kotona vlietetään samojen askareiden parissa kuin muulloinkin. Mutta nythän ei ollutkaan muuta murhetta kuin huolehtia lehmistä ja itsestäni. Ja sehän ei ollut paljon. Lehmätkin olivat laitumella, joten ei ollut muuta työtä kuin lypsäminen. Talouspuoli supistui oman ruokani valmistamiseen.

Aloitin lomani siivoamalla huoneet pyhliä varten ja ette usko miltä tuntui, kun sai tehdä työnsä rauhassa. Tuntui niin mukavalta, kun vielä iltalypsinkin jälkeen jäi vapaata aikaa. Ei ollut lasten nukkumaanlaittamista. Sen tähden ehdin vielä pihankin lakaista, mikä olisi jäänyt suorittamatta ilman tätä kesälomaa. Kokematta olisi jäänyt myöskin se ihana tunne, jonka koin katsellessani köyhää, silistettyä kotiani hiljalleen hämärtyvässä kevätillassa. Ku-

kematta olisi jäänyt sekin, miltä tuntuu nukkua yönsä niin rauhassa, ettei tarvits kertaakaan herätä auttamaan lapsia. Sellaista rauhallista yötä ei minulla ole ollut moneen vuoteen.

Aamulla herättyäni katselin ihmeissäni vähän aikaa ympärilleni. Huomasin olevani yksin ja huonekin näytti niin oudolta. Mutta sitten muistin: Minähän olenkin nyt kesälomalla, eikä ole mihinkään kiirettä. Siksiä tein sellaista, jota en ole tehnyt kuin joskus nuoruudessani — loikoilin vuoteessani. Ajattelin aviomiestäni ja lapsiani: He tuntuivat niin läheisiltä ja hyviltä.

Helluntalaaton tein hiljalleen askareitani, hainpa kukkiakin maljakkoon. Saunan lämmitin jo aikaisin ja tein oikein pehmoisen vihdan, jolla kylvetin raihnaisia raajojani. Kun saunan lauteilta ulos tultuani istahdin tuomipuun alle, niin minulta pääsi itku. En itsekään tiennyt itkuni syytä, oli vain niin äärettömän hyvä olla. Koskapa minulla oli aikaa loikoilla, kuvittelin olevani jossakin täysihoitolasa.

Aikaisemmin koko lauantai-ilta kiireineen ja saunaanmenoineen oli tuntunut vain välttämättömältä pahalta, jota ei voinut kiertää. Vasta nyt ymmärsin täysin, miten suuri nautinto saunassaolo saattoi olla. Nyt minulla oli aikaa myös vilvoittelemaan saunan jälkeen.

Hain käsiini vanhoja aikakauslehtiä, joita en ole aikaisemmin juuri ehtinyt lukemaan. Keitin itselleni hyvät saunakahvit, ja tunsin, että minulla oli oikea loma.

Helluntaiaamuna vietin yksinäisyydessä pienhartaushetken: lauloin virsiä ja luin raamatusta päivän tekstin. Melske ja kiire tuntuivat olevan josakin hyvin kaukana.

Jos yksityiskohtaisesti kertoisin kaikki loma-aikani elämykset, tulisi kertomuksestani liian pitkä, mutta siitä saatte olla varmat, että tämä minun kesälomani, vaikkakin vietin sen kotona, oli minulle todellinen loma. Virkistyiin sekä henkisesti että ruumiillisesti. Näin kotini ja ympäristönikin kokonaan uudessa valossa: siinä oli minulle tarpeeksi katselamista ja tutkimista.

Kun aviomieheni ja lapset toisen helluntaipäivän iltana kotiutuivat, löysivät he kotoa iloisen äidin. Kovin herautti mieleni iloiseksi, kun esikoinen sanoi isälle: — Eikös meillä olekin paljon parempi äiti kuin Huistilla.

Uskon, että lomastani oli tyydytystä toisillekin, koskapa mieheni äskettäin puheli lapsille: — Järjestetäänpäs taas ensi kesänä äidille loma. Varmasti hän silloin taas on loman tarpeessa.

tuaan polkupyörällä kaupungin kautta lähes viisikymmentä kilometriä rankkasateessa. Oli pakko jättää kaikki kohtaukset tuonnemmaksi ja ruveta haalimaan kuivia asuja sen päälle.

Ja nyt isä toimi ripeästi, äiti kertoi, tuli kevät, tuli kesä, ja kun tuli syksy, oli vihkiäiset pikaisesti pidettävä, sillä minä synnyin maaliskuussa. Ja jos ei isä olisi toiminut niin ripeästi, äiti kertoi, niin kunkaties hän olisi toisen miehen takana.

Se oli Mikko.

Mikko oli ensin paimenpoikana kylän kauppiaila, mutta muutti sitten Viipuriin sepän oppiin, sieltä Helsinkiin viilariksi, ja sujuvasanainen ja hyväpäinen ja neuvokas kun oli, tuli hänestä myöhemmin kansanedustaja sosiaalidemokraattisessa puolueessa.

Mikon kodin äiti näytti, kun he olivat yhtenä kesänä käymässä siinä kylässä. Se oli Ampujan mäellä, ja sillä mäellä asui myös suutari, jolta syntyi seitsemän kenkää päivässä.

Sen täytyi tapahtua joskus heinäkuussa. Silloin piti isä aina kesäloman, se kun oli kesän kuumimkuu ja marja-aika alkoi. Isä oli kai taas manailnut, minne oikein mentäis, ja äiti siihen että minne, ei meillä ole paikkoja minne mennä, jos ei Tyynen, hänen sisarensa luo.

Miten Vanhaankylään tultiin?

Linjurilla kai. Mites muuten. Mutta jättikö se meidät päätielle? ja me siitä kävelimme perille? vai tolko Vanhaankylään asti? ja jätti koulun portille? Kun minä muistelen sitä matkaa, niin minusta tuntuu että ei tultu mitenkään, oltiin, äkkiä, siinä portilla, äiti, isä, Olli ja minä, käveltiin portista pihamaalle, varjosta valoon, kädet rupesivat heilumaan niin kuin ne kävellessä heiluvat, sanottiin jostain, näkeeköhän ne meidät ikkunasta, ja kohta lentää ovi auki.

Mutta ovi oli lukossa ja ikkunat kiinni. Ketään ei ollut kotona. Karjalaiseen tapaan oli tultu ilmoittamatta etukäteen mitään.

Isä ärjyi äidille. Olisi pitänyt lähteä takaisin kaupunkiin, milläs lähdit. Illansuussa. Isän vihaiisuuden ymmärsi, vaikka se lankesi kuin raesade niskaan kaikkien hyvien odotusten jälkeen. Syy oli tietysti äidin ja äiti otti syyn, lähti kyselemään kylästä. Hän tuli takaisin sisarensa ja tämän miehen kanssa. Sisar oli pitkä laiha nainen ja miehen nimi Joonas. Hän oli löytänyt heidät siitä puodista jota sisar piti. Mutta sillä välin olimme me kykkineet miansikkamaassa ja syöneet mahat täyteen mansikoita, ensin oli syöty kypsiä, ja kun ne rupesivat tympäisemään, oli syöty puolikypsiä, ja sanottu että vaikka oli pelästytty ja luultu että oli tultu tyhjäin kouluun, niin lopulta oli kuitenkin käynyt hyvin, oli saatu mässäillä kuin rastaat marjamättäissä.

Olisiko oltu siellä viikko? vai viikonloppu? Tänäkään päivänä en sitä muista.

Yhtenä iltana käytiin kuitenkin kävelemässä.

Käveltiin Tervajärven rantaa. Se oli kapea ja pitkä ja luikero järvi. Sitten mentiin veneellä järven yli ja käveltiin sen toista rantaa. Äidin yllä oli uusi leninki, vetelää musliinia, jossa oli leveitä valkoisia ja lohen värisiä raitoja ja veneen muotoinen kaulaukko. Se näkyy siinä valokuvassa, joka on edessäni pöydällä. Kuvan on luultavasti ottanut äitini sisaren mies. Toisen kuvan hän otti, kun oli kävelty järven päähän ja tultu sillalle, joka vei Tervajoen yli. Siinä äiti ja äidin sisar pysähtyivät nojailemaan kaiteeseen. Se on oikeastaan kaunilimpi kuva, siinä ei ole liikaa väkeä ja siinä silta kuvastuu peilityneen veteen. Se kuva on veljelläni Ollilla.

Kuvan ottamisen jälkeen miehet lauloivat. Olkaunis kesäilta kun laaksossa kävelin. Laulun loputtua näkyi kyynellä äidin silmissä. Kai hän sillä hetkellä, kun isän käsi oli jo hänen kainalossaan, tajusi että ei ole enää se sama tyttö, joka oli rakastunut isään, joka oli iloinut siitä kun isä ajoi häntä takaa, joka isän kanssa oli etsinyt yksinäisiä paikkoja ja antautunut siellä suutelemaan ja hyväilemään, iloisesti ja hellästi ja rajusti, luullen että koko elämän sisällys olisikin siinä että tekisi siitä iankaikkisesta lankaikkiseen. Ja kai isäkin sillä hetkellä, siinä sillalla, kun me lapset olimme jo suuria, tajusi miten nopeasti elämä oli kulunut, mitä raatamista se oli ja tulisi yhä olemaan; kai hän jo silloin aavisti, mihin sairauteen kuolisi. Kai häntä hyyti jos hän sen aavisti, jos hän halusi sen aavistuksen tajuta ja ymmärtää.

Ja yhtenä iltana tuli vieras mies ja antoi konsertin koululla. Siitä oli ollut ilmoituksia puhelinpylväissä, mutta heinäaikaan ei väki joutanut, yleisöä oli vain äidin sisar, tämän mies, äiti, isä ja me lapset. Me istuimme pulpeteissa ja odotimme konserttia ja katselimme karpäspaperissa roikkuvia karpäsiä. Opettajan pöydälle oli asetettu lasia ja niihin vettä ja laskevan auringon säteet heijastuivat lasista ja välähtelivät kurittomasti luokan seinillä ja katossa. Vieras mies tuli ovesta, meni eteen, kävi punaiseksi. Kai hän häpesi itseään, kun oli niin vähän väkeä. Epävarmoin askelin hän nousi opettajan pöydän taa, seisoi hetken hiljaa tuljottaen lasihin, mutta unohtaen että oli niin vähän yleisöä hän muuttui äkkiä kuin toiseksi ihmiseksi, nosti kätensä ja ne rupesivat pyörimään ja hyörimään, kiertymään ja kääntymään, sormenpäät tuskin koskivat kimaltavaa reunaa. Pyrkimyksenä oli saada lasi soimaan ja hän salkin, syntyi hentoa ujellusta, jossa oli melodia ja nousevia ja laskevia ja paisuvia kohtia. Erityinen hymy huulillaan hän päätti kapaleen.

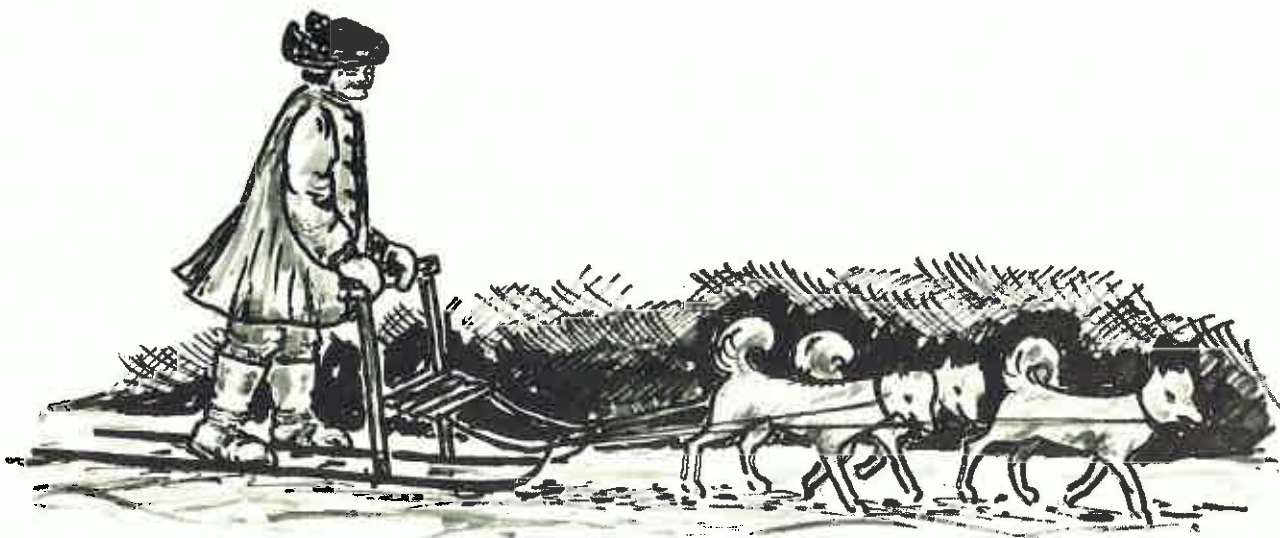
Se oli lasisoittoa.

Samaa huimaavan hienoa ja taidokasta ulinaa minkä vieras oli saanut syntymään eivät minun myöhemmin kuulemat lasisoittajat ole pystyneet luomaan. Tuli uusi aika ja se oli lasisoittajien loppu, tulivat trumpetit ja saksofonit ja rummut.

Kettu-Aatami

”ihmeellinen metsästäjä ja vanha klarinetin soittaja Somerolta”

Tapio Horila

Olin vuosien mittaan kuullut ja lukenut somerolaisesta Kettu-Aatamista monet kerrat. Ilmestesti hän oli ollut paikkakunnalla eräänlainen merkkihenkilö. Näin ollen oli aihetta yrittää saada Aatamista lisätietoja, minkä vuoksi julkaisin syyskuun lopulla 1973 hänestä Somero-lehdessä tiedustelun. Vaikka Aatamin kuolemasta kolmen vuoden päästä tulee kuluneeksi 50 vuotta, löytyi tiedustelun perusteella vielä toistakymmentä ihmistä, joilla oli hänestä henkilökohtaisia muistoja. Pääasiallisesti heidän kertomustensa pohjalta on laadittu tämä kirjoitus. Useimmat haastatelluista ovat Kettu-Aatamin entisiä naapureita Ihämäen kylästä.

Vain harva kertojistani tiesi, että Kettu-Aatamin virallinen nimi oli Adam Flinkman. Kirkonkirjojen mukaan hän syntyi Somerniemellä Palikaisen Kapilon torpassa 29. 9. 1842. Somerolainen hänestä tuli 1874. Tällöin hän nai Maria Jussintytären Hovilan kartanon Kalliolan torpasta ja siirtyi siis samana vuonna Kalliolaan kotivävyksi. Sulha-

nen ja morsian olivat avioituessaan suhteellisen iäkkäitä: Aatami 32- ja Maija 29-vuotias. Vaino kuoli 1889, joten avioliittoa ehti kestää vain 15 vuotta. Perheeseen jäi neljä lasta: Manasse (s. 22. 2. 1874), Erika (1876), Vilhelmiina (1879) ja Aurora (1882). Näistä Vilhelmiina kuoli jo 11-vuotiaana.

Kalliolan torppa sijaitsi Ihämäen kylän ns. Hovilan kulmalla. Hovilan kartanon nykyiseltä kivenavetalta on mentävä ensin Helsingintien yli ja sitten noin puoli kilometriä pitkin Pyysmäen tietä. Hovilasta päin tultaessa rakennukset olivat tien vasemmalla puolen nykyisen Pyysmäen aukean laidassa kalliolla, jonka mukaan torppa lienee saanut nimensä. Tämän vuosisadan puolella asunto ei ollut enää oikeastaan torppa, vaan mäkitupa, sillä sen noin hehtaarin laajuiset pellot oli jo aikaisemmin liitetty naapuritorpan Kujanpään peltoihin, mistä ne myöhemmin siirrettiin lisämaiksi lähimpään naapuriin Pyysmäkeen.

Asuinrakennus oli noin neljä metriä pitkä ja

tarpeita. Tämän selvittämiseksi olisi tehtävä tutkimuksia terveydellisten ongelmien esiintymisestä ja niihin vaikuttavista selkoista. Toisaalta taas pitäisi olla arviointitutkimuksia saavutetun työn tuloksista.

Tärkeätä on se, miten terveystasvatusta voidaan toteuttaa väestön keskuudessa. Tarkoitus ei ole erottaa sitä erilliseksi toiminta-alueeksi, vaan

sen tulisi liittyä saumattomasti muuhun terveydenhuoltotyöhön. Silloin on myös mahdollisuus käyttää työvoimana nykyistä terveydenhuoltohenkilökuntaa ja voidaan käyttää hyväksi jo valmiita toimintamuotoja, kuten äitiys- ja lastenneuvonta sekä kouluterveydenhuolto. Näitten lisäksi on mahdollisuus kehittää terveystasvatusta asteittain myös muihin ikäryhmiin kohdistuvaksi.

Kansanhuollon aloittaessa vuonna 1939 elintarvikkeiden ja muiden välttämättömien tavaroiden säännöstelyn, suhtauduttiin niin kansanhuoltolain määräyksiin kuin virkailijoihinkin, joiden oli määräykset toimeenpantava, useimmiten erittäin epäluuloisesti.

Alkuaikoina kohdistettiin säännöstelystä aiheutuneiden epämuokavuuksien syyt suoraan virkailijoiden aiheuttamiksi. Joskus saatiin nimettömiä kirjoituksia, jotka alkoivat: »Kansanhuollon karvapäät!» Joskus löydettiin kansanhuollon eteläisen seinältä vihjeitä, jotka viittasivat tiettyihin henkilöihin, joilta muka sai ostaa sokeria, tupakkaa tai voita ilman korttia n.s. »mustasta pörssistä».

Kerran tuli valituskirjelmä, jossa viitattiin vain virteen 440: 2, 3 ja 4. säkeistö. Tätä valitusta ei kuitenkaan katsottu päteväksi vaan luovutukset oli täytettävä.

Myöskin karjan tuotannosta oli tehtävä kuukausittain tarkka kirjallinen tilitys. Kerkolan kylän Hakalan talosta ei ollut tilitystä tullut määräaikaan ja isäntä Robert Klemelä oli kutsuttu kansanhuoltoon asiaa selvittämään. Heti hyvää päivää sanottuaan hän sanoi virkailijalle: »Sanos likka äkkii, mitäs on pualtoist kertaa pualtoist?» Nuori toimistoapulainen ei ollut tuota esimerkkiä koskaan tullut laskeneeksi eikä osannut sitä yht'äkkiä päässäänkään laskea vaan jäi sanottomaksi. Silloin Klemelä sanoi: »Jassoo, ei tääl tiäretä mittään, kun ei osata tommost helppoo laskuuka laskea. Ei tartte sit meittiikä yhtämittäa vaatii semmottii sekavii plakaatei täyttämää.»

Yli-Seppälän rouva piti 1930-luvulla hienot päivälliset Viksbergin kartanon herrasväelle. Pääruokalajina oli iso, kokonaisena keitetty kala. Rouva oli jo monta päivää opettanut palveluskunnalleen hienoja tarjoilutapoja, mm. kala piti tuoda pöytään tarjottimella persiljatukko suussa.

Vieraat olivat asettuneet paikoilleen, alkupalat oli nautittu ja rouva antoi tarjoilijalle merkin, että seuraavan ruokalajin voi tarjolla. Kauhukseen hän kuitenkin huomasi, että hienoksi pyntätty sisäkkötyttö astuu kalatarjotinta kantaen juhlapöytää kohden ... iso tukko persiljaa suussaan.

Pitkäjärven kylässä eräässä talossa oli melkein kuuro isäntä. Hän kuuli kuitenkin, että puhelin soi ja meni vastaamaan: »Ei tänne ny tartte soittaa, ku Manta on huusis ja mää en kuule mittää.»

Moottorilajoneuvot olivat 20-luvulla harvinaisia Somerolla. Hj. Jalava Joensuun kylästä oli ensimmäisiä autonkuljettajia. Hän ajoi mm. linja-autoa Somerolta Turkuun. Moottoripyöriä oli jonkun verran enemmän ja niitä käynnistettiin juoksemalla vieressä vaihteen ollessa päällä. Niinpä Jalava kertoi kerran palatessaan autollaan Turusta: »Ei se olu ku yks kaks, ku se Petrel moottoripyörä viäres Turkku juaks: menness mää ajoin Rautelan nummel sen ohit ja ku mä läksi Turust kotti, nii se juaks jo Nummenmäel vasta.»

SOMERO-SEURAN JÄRJESTÄMÄN KASKUKILPAILUN SATOA

Terveyskasvatuksesta

Maire Koistinen

WHO:n terveyskasvatuksen asiantuntija Vivian Dreckhan on määritellyt terveyskasvatuksen näin: »Terveyskasvatus on työskentelyä yhdessä ihmisten kanssa, jolloin heitä autetaan näkemään omat edellytyksensä ja mahdollisuutensa, omat henkilökohtaiset terveysongelmansa ja autetaan heitä löytämään oikeita ratkaisuja näihin pulmiin. Eli toisin sanoen, se on ihmisten tapa auttaa toisia ihmisiä saavuttamaan parempi terveys itselleen, lapsilleen ja koko sille yhteiskunnalle, jossa he elävät.»

Terveyskasvatuksen avulla pyritään vaikuttamaan ihmisiin ja heidän toimintoihinsa. Sen avulla pyritään lisäämään tietoa elämäntavan rakenteesta ja toiminnasta opettaen terveyttä edistäviä toimenpiteitä. Filtri Juho Korhonen vertaa terveyskasvatusta instrumenttiin, jonka avulla lääketieteen viimeisimpiä tuloksia ja tietoja siirretään kansantajuisessa muodossa suuren yleisön käyttöön.

Terveyskasvatus on ehkäisevän terveydenhuollon työmuoto. Sen tarkoituksena ei ole pelotella kansalaisia sairauksilla, vaan lisätä yleistä kansalaistietoutta terveyteen vaikuttavista seikoista, sekä antaa myönteistä informaatiota kaikkien parhaaksi. Sen tarkoituksena on säilyttää ja edistää yksilön ja yhteiskunnan terveyttä ja estää sairauksien syntymistä. Työn kohteena on koko väestö, joskin toiminta kohdistetaan ensisijaisesti erityisen kipeästi ohjausta tarvitseviin ryhmiin.

Kaikkelle toiminnalle, jolta odotetaan tuloksia, on laadittava tavoitteet. Siksi on aiheellista tarkastella, minkälaisia tavoitteita voitaisiin asettaa terveyskasvatukselle, jos sen lähtökohtana pidettäisiin sitä, että tietynlainen terveyskäyttäytyminen edistää kansalaisten hyvinvointia. Näin ajatellen sille voitaisiin asettaa seuraavia tavoitteita:

- antaa asiallista ja luotettavaa tietoa terveydestä
- ohjata yksilöt tiedon itsenäiseen hankintaan
- opettaa elämäntavan ja ympäristön omakohtaisesti tarkkailua
- neuvoa terveyttä edistäviä menettelytapoja
- vaikuttaa asenteisiin niin, että poikkeaviin ja sairaisiin suhtaudutaan ymmärtäväisesti
- antaa tietoja yhteiskunnan tarjoamista terveydenhuollon palveluksista.

Nämä edellämainitut tavoitteet on esitetty Terveydenhuollon suunnittelukomitean mietinnössä 1971. Saman mietinnön mukaan tavoitteisiin pyritään pitämällä huolta siitä, että

— yhteiskunnassa yleisesti arvostetaan terveyttä ja sitä ylläpitäviä tekijöitä

— yksilöille ja väestöryhmille annetaan eri tilanteissa riittävästi tietoa terveyteen ja terveydenhuoltoon liittyvistä kysymyksistä.

Edelleen saman mietinnön mukaan terveyskasvatuksen päämäärien saavuttaminen riippuu useista toisiltaan kytkeytyvistä seikoista, kuten

— terveysneuvonnan ja terveydenhuoltopalvelusten luotettavuudesta

— taloudellisista mahdollisuuksista toteuttaa em. toimenpiteitä

— suunniteltujen toimenpiteiden hyväksyttävyydestä väestön keskuudessa, sekä viranomaisien suhtautumisesta asiaan

— väestön edellytyksistä ymmärtää ja halutaan niistä etuja, joita uudenlainen terveyskäyttäytyminen tuo tullessaan.

Lyhyesti sanoen, terveyskasvatuksen päämääränä on saada ihmiset omaksumaan terveet elämäntavat, käyttämään järkevästi tarjolla olevia terveydenhoidon palveluksia ja osallistumaan sekä yksilö- että yhteisötasolla terveydentilaa koskevaan päätäntään.

Tarkasteltaessa keinoja, joilla terveyskasvatus voitaisiin kehittää ja viedä eteenpäin, kiinnittyy jälleen huomio Terveydenhuollon suunnittelukomitean mietintöön v. 1971. Tämän mukaan terveyskasvatus voidaan jakaa toimintaan, joka vähentää terveyspalvelusten kysyntää ja toisaalta taas lisää sitä. Ensimmäiseen ryhmään kuuluisi esim. oikeata ravitsemusta koskevan tiedon jakaminen, sekä tapaturmien ehkäisemiseksi tähdätty toiminta. Toiseen ryhmään taas kuuluisi terveyspalvelusten tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen käyttö ja säännöllisten terveystarkastusten merkitystä korostava valistus. Kummankin ryhmän kohteena olisi periaatteessa koko väestö, terveyttä koskevat tiedot, ja annettavat terveyspalvelukset.

Toiminta pitäisi suunnitella kunkin ryhmän tarpeiden mukaisesti ja keskittää sellaisiin ongelmiin, joista voidaan osoittaa tuloksia, kuten esim. koti- ja tapaturmien ehkäisy. Erityistä huomiota pitäisi kiinnittää sellaisiin väestöryhmiin, joiden sairastavuus ja kuolleisuus on muuta väestöä korkeampi. Näille niisanotuille riskiryhmille pitäisi suunnitella oma, asianmukainen terveyskasvatusohjelmansa. Terveyskasvatusta suunniteltaessa olisi huomioitava, että se vastaisi väestön terveydellisiä

suunnilleen yhtä leveä sekä malkakattoinen. Siinä oli vain yksi asuttava huone, tupu. Ulkorakennuksia oli ennen ollut ainakin navetta, mutta se oli hävitetty sen jälkeen, kun Aatami myi viimeisen lehmänsä ja osti sillä rahalla — niin kerrotaan — haulikon. Harvaseinäinen koirankoppi oli tehty siten, että kolme seinää oli vaakasuorista halaistuista riu'uisista ja neljäntenä oli tuvan seinä. Siinä elämiä Aatamin kolme koiraa, joista tuonnempana lisää.

Aatami teki mökistään taksvärkkiä Hovilan kartanoon neljä päivää vuodessa: latomiehenä heinäkorjuuajkana kolme päivää ja elonleikkuussa yhden päivän.

Aatami oli Someron ja lähiseutujen viimeisiä ammattimetsästäjiä, ellei viimeinen. Ei ole tietoa, kuinka vanhaa perua tämä harrastus hänellä oli. Oliko hän ollut metsästäjä jo nuoruusvuosinaan Somerniemellä? Vaimon kuoltua, lasten lähdettyä maailmalle ja päästyään eroon torpan maista ja karjasta Aatami saattoi entistä yksinomaisemmin omistautua lempi-ammattiinsa. Hänen riistamaikseen ei riittänyt vain Somero, vaan hän samoilikin laajalti myös naapuripiirissä. Aatami viipyi eräretkillään toisinaan useita päiviä, jopa viikkoja. Etäisilläkin paikkakunnilla hänellä oli tuttuja, joiden luona hän saattoi yöpyä. Ei siis ihme, että hänen metsästäjänmaineensa levisi laajalle ja että urheilua ja herrasmetsästäjät pyysivät häntä asiantuntijaksi jahteihinsa, kuten ohjeisen postikortin perusteella sopii olettaa. Paikkakuntalaisista Aatamin metsästystoverina oli joskus nimismies Stålhammar, joka asui Hovilan kartanossa. 1) Yleensä Aatami kuitenkin metsästä yksinään.

Adam Flinkmanin liikanimi Kettu-Aatami jo viittaa siihen, että hän oli erikoistunut ketunmetsästykseen. Tätä varten hänellä oli vähintään kaksi, useimmiten kolme koiraa. Ajossa Aatami menetti siten, että hän laski ketun perään ensin yhden koiran ja tämän väsyttyä toisen. Näin jatkettiin, kunnes kettu puolestaan väsyi ja pakeni tällöin tavallisesti luolaansa. Tämän tilanteen varalta Aatamilla oli toisinaan kolmas, mutta pienempi koira, joka seurasi kettua luolaan, minkä jälkeen repolainen pian oli Aatamin repussa. Jos luola oli niin ahdas, ettei koira pystynyt siellä toimimaan, Aatami tukki käytävät, paitsi yhden, jonka suulle hän rakensi loukun. Tähän kettu ennemmin tai myöhemmin takertui. Erikoista Aatamin ketunpyynnissä oli se, ettei hänellä ollut pyssyä mukanaan, ainoastaan pieni kirves saaliin lopettamista varten.

Kalliolan pihanlaidassa oli koppi ketunpoikasia varten, joita Aatami toisinaan sai pyyntiretkillään vangiksi. Siinä hän kasvatti niitä, kunnes sai niistä talvella hyvän turkin.

Frans Tuomisen muistaman mukaan Aatamin lähimpiä riistamaita oli Hovilan kartanon alueella Äijänmoro-niminen korpi, jossa oli runsaasti ketunluolia.

1) Otto Emil Reinhold Stålhammar, Someron nimismiehenä 1894—1918.

Kettu-Aatami ja hänen »planetinsä» eli klarinettinsa. Ja millaisessa paikassa istumassa: kuorma-auton astinlaudalla! Klarinetti pantiin kokoon 4—5 kappaleesta. Se ravistui helposti, joten Aatamin piti ennen käyttöä kaataa sen läpi vettä saadakseen liitoskohdat turpoamaan tiiviiksi.

Kuva on peräisin Kiikalan Rekijoelta kauppias Einari Hellevaaran jäämistöstä ja sen on lähettänyt Helsingistä hammaslääkäri Annikki Ljungqvist, Hellevaaran tytär. Rouva Hilda Hellevaara taas oli Somerolta Rautelan Suutelasta, ja hän on kirjoittanut kuvan taakse otsikkoon lainatut sanat. Lähettäjä arvelee, että kuva on otettu Hirvelässä.

Kettu-Aatamin ovat kuvasta tunnistaneet mm. Kustaa Ollonqvist, Aili ja Leonard Tuominen sekä Aatamin lapsenlapset Tyyne Saarinen ja Kosti Enlund, joten kuvan aitoudesta ei ole epäilyksiä. Tunteeko joku kuvan muut henkilöt?

Kuva lienee vuoden 1920 vaiheilta, jolloin Aatami oli liki 80-vuotias. Kuvan ottajasta ei ole tietoa. Muuta valokuvaa Kettu-Aatamista ei ole toistaiseksi löytynyt.

Useitten kertojeni mieleen on jäänyt Aatamin mäyrännahkainen metsästysreppu, jossa oli karva päälläpäin ja repun kannessa mäyrän (mettäslan) pää. Kun Aatami palasi jahdista, oli ketun häntä usein jätetty heilumaan repun ulkopuolelle ikään kuin viestittämään saaliin laadusta.

Aatamin kuoleman jälkeisessä muistokirjoituksessa Somero-lehti mainitsee, että Kettu-Aatami pyydysti vuosittain 15—20 kettua ja että hän elinlanaan olisi saanut lähes 400 kettua. Vanhimmat kertojani ovat pitäneet yhteismäärää liian pienenä, jos lasketaan, että Aatami ehti metsästellä tehokkaasti viitisenkymmentä vuotta.

Samassa muistokirjoituksessa kerrotaan lisäksi, että Aatami oli kaatanut kolme ilvestä ja yhden suden. Kustaa Ollonqvist välttää kuitenkin useita kertoja kuulleen Kettu-Aatamin puhuneen, että tämä oli ampunut 50 ilvestä. Someron historiassa (II s. 373) on tieto, että Hovilan torppari Adam Kallola sai 1887 saaliikseen ilvessuden ja siitä tapporahan, myös somerniemeläisten osalta. Otus lienee ollut ilves eikä suinkaan susi, kuten historian kirjoittaja näyttää olettaavan. Aatamin mahdollisesti saamat muut tapporahat selviäisivät ehkä arkistosta, mutta näihin ei tätä kirjoitusta varten ole ollut tilaisuutta perehtyä, joten arkistotietojen esittäminen on jätettävä toiseen kertaan. Samalla jää toistaiseksi ratkaisematta, pitikö Aatamin puhe 50 ilveksestä paikkansa.

Somero-lehdessä mainittu susi lienee sama, jota Aatamin kerrotaan ajaneen Somerolta Marttilan pitäjään asti, missä hän lopulta sai pedon ammuksi.

Susista puheen ollen otettakoon tähän juttu, joka ei liity Aatamin metsästysharrastuksiin, mutta jolla ajankuvauksena lienee arvoa. Kustaa Ollonqvist on kuullut jutun Aatamilta itseltään.

Aatami kertoi olleensa eräänä talvena Pajulan kylän Särkjärven rannassa hakemassa pärekoppapuita. Hän halkoi suorasyiset männyt kaksi metriä pitkiksi saleiksi välttyäkseen kuljetamasta päreenteon kannalta hyödyttömiä sydänpuita kotiin. Saleista haljeltiin puukolla lopulliset päreet vasta kotona. Osa saleista oli jo pinottuna Aatamin kelkkaan, kun kuusi sutta rupesi häntä ahdistelemaan. Hän yritti hosua petoja ensin kirveellä, mutta ei onnistunut niitä häätämään. Lopulta hän otti kelkastaan päresaleen ja alkoi sillä hutkia susia, jolloin nämä ullsten pakenivat.

Suden loppuivat Somerolta vasta 1880-luvun loppuvuosina. Pitäjässä tapettiin vielä 1884 viisi sutta. Sen jälkeen ei ole tietoja ainakaan tapporahojen maksusta. Aatamin seikkailu — mene ja tiedä, paljonko hänen jutussaan on liioittelua — on ilmeisesti sattunut ennen hänen muuttoaan Somerolle, siis ennen vuotta 1874. Tuskin hän Hovilan kulmalta olisi lähtenyt Pajulaan asti pärepuita hakemaan. Palikaisten Kapilo sen sijaan on lähempänä Pajulan Särkjärveä. Samoin Aatamin Marttilaan päättynyt susijahti oli nuoren, parhaissa voimissaan olevan miehen suoritus, joten sekin ajoittunee 1860—1880-luvun susivuosiin.

Oskari Nurmi, joka vuodesta 1908 asui Pyysmäessä kivenheiton päässä Kalliolasta, kertoi, että Aatami pyydysti haulikolla myös pienempää riistaa, kuten lintuja ja oravia. Oskari muistaa kerran metsässä säikähtäneensä, kun Aatamin pyssy odottamatta paukahti ja teeri tuli alas. Tilta Nummisen mieleen taas on jäänyt, että Aatami vielä n. 75-vuotiaana oli ollut koirineen polssa kotoa useita päiviä ja tullut takaisin metsäsika repussaan.

Aatamilla sanotaan olleen metsästäjänä ihmeel-

linen onni. Oleillessaan vanhuudenpäivinä tyttärensä Erikan luona Lautelassa hän sanoi eräänä aamuna: »Menen ja ampuun tost pari teertä». Eikä kauaa kestänyt, kun äijä tuli takaisin kaksi teertä mukanaan. Varmaankin Aatamille antoi onnea kimpale karhunihraa, jota hän aina kuljetti märeännahkarepussaan ja josta vain hänen lähimmät sukulaisensa tiesivät (Enlund).

Jos Kettu-Aatami tuli tunnetuksi metsästyksensä, niin vähintään yhtä paljon hän herätti huomiota koiravaljakollaan. Yleensä suurikokoiset koiransa, joiden rotua ei kukaan ole pystynyt määrittämään, hän oli kouluttanut paitsi riistanajoon myös kelkanvetoon. Aatamilla oli tavallinen vanhanaikainen puuanturainen potkukelkka. Sen jukopuusta lähti naru kunkin koiran kaulahihnaan. Jos koiria oli kolme, oli keskimmaisella koiralla vähän pidempi naru kuin muilla. Jos edessä oli vain kaksi koiraa, ne vetivät rinnakkain. Ajaessaan Aatami seisoi jalaksilla. Mitään ohjia hän ei tarvinnut, vaan ohjasi valjakkoaan pelkästään puhumalla ja viittomalla. Viittomista varten hänellä saattoi olla kädessä lyhyt keppi, mutta aina ei sitäkään. Kukaan ei muista, että Aatami olisi lyönyt koiriaan, mutta sen kyllä, että hän jutteli niille alituisen kuin ihminen ihmiselle. (Muuta seuraa kuin koirat ei hänellä vanhuudenpäivinään Kalliolassa ollutkaan.) Pidemmältä matkalta koiria kutsuessaan Aatami käytti pilliä. Jussi Uunimäki muistaa 1910-luvulta, miten Aatami kerran ajoi valjakollaan Hovilan läänissä hänen kotiinsa ohi. Kelkka kaatui ajajineen ja koirat menivät menojaan, mutta Aatami puhalsi pilliinsä ja koirat pyörähtivät heti takaisin. Leonard Tuominen taas kertoo, että Aatami usein poikkesi hänen kotiinsa Rinttilään (lähellä Ruostealaa) ja päästi koirat irti, jolloin ne hajaantuivat ympäristöön. Lähtiessään Aatami puhalsi pilliinsä, jolloin koirat tulivat heti kokoon. Koirien sanotaan olleen niin tottelevaisia, että kun Aatami käski niiden mennä permannelle maata, ne makasivat siihen asti, kun hän antoi niille luvan nousta.

Aikalaiset ovat yhtäpitävästi vakuuttaneet, ettei yksikään hevonen pysynyt Aatamin koiravaljakon matkassa etenkään jäällä tai suoralla maantiellä, »niin heikkarin kauhiasti se meni». Siinä vauhdissa kuulemma Aatamin tukka hulmusi suorana kuin uuniluuta ja hänen pitkän sortuukinsa llepeet lepattivat. Kaskiston puolella on näihin aikoihin asti elänyt sananparsi »Ohitiev vaan, sano Kettu-Aatami koiriis», joka selitetään syntyneen siitä, kun Aatami kerran ajoi kirkkohevosten kanssa kilpaa. Toisella kertaa hän kilpaili jäällä Palikaisten hevosten kanssa ja voitti silloinkin.

Kettu-Aatamilla ehti hänen pitkän metsästäjänuransa aikana olla tietysti monenlaisia ja -nimisiä koiria. Kustaa Ollonqvist, joka lienee ollut kertojistani varhaisimmin tekemisissä Aatamin kanssa, muistaa, että koirien nimet olivat Munseeri, Sapakka ja Vahti. Näistä Vahti oli koulutettu luolakoirak-

Muistikuvia Somerolta kesällä 1973

keskellä tätä pimeyttä
kesä on astunut minuun
hymyilee aurinkoista hymyä
ja joka askel on
hypähdys
olemassaolon ihanuutta

voikukkanotkot
ja puron aamunkirkas
ääni
vaellan kesäistä maisemaa
ja lintujen laulu laskeutuu
hiuksiin

olen unohdus
tuuleton ajatus kesää
ja minussa on kalkkien väsyneiden
ihmisten halu
sulautua maan vihreyteen

maanvaloa minussa
minusta sinuun
unettomien öiden valkeus
suljettujen hiljaisuuksien autius
lähellä ovat vuosien päivät
lähellä ajan viltä kosketus

hiljaiset rannat
ja aamun kirkas liikahdus
levollisuus ja onni
ilman turhia sanoja
ja veden päällä paljon
kevyttä ilmaa

sinun kanssasi me
pakenemme tätä tylä aikaa
otamme kaikki pellavapäiset ajatukset
ja musiikin
punaruutuiseen ruokaliinaan
ja runokynän
menemme laaksoihin ja
yksinäisille rannoille
sinä ja minä
ja yksinkertainen onni meissä

aika ei ole vielä herännyt
hiljaisuus viiltää vesiä
ja liikauttaa rannan kuvajaista
ei vielä
heräämisen hetki
linnut piiloutuvat vaitioloon
ja istuvat oksilla alttiina
alkamaan laulun
kuitenkin
ei vielä
kevyt sumu liikkuu kalslikon
yllä ja
yksinäisyys astelee kivikkoista
rantaa

Kariukka Kuvola

lauselman — minun on pyydettyvä anteeksi, jos kleleen perehtymättömyyteni vuoksi en esitä lausumaa oikein. Näin se muistoni mukaan oli ja koski somerolaisen poikkeamista pappilan lähellä olevaan Jaatilan kylään: »Ku mää poikkesin Jaatilaaseen, mää kompastusin tiällä!». Vaivannäköä uhrattiin paljon, kun koetettiin päästä kirjakielen sanontaan.

Mutta kaikenkaikkiaan minulle jäi Somerolla toimimastani ajasta mitä parhaimmat muistot. Silloin tosin heränneet puoluerajat jyrkistymistään jyrkistyivät ja rikkoivat kansalaisten välisiä suhteita. Mutta kirkollisella elämällä oli vankat juuret ja tuskin mitään heikontumista esim. kirkonkäynnissä oli havaittavissa. Nousussa olevan järjestyneen työväenliikkeen edustajatkin kulkivat kirkko-

teitä niinkuin ennenkin ja noudattivat nähtävästi erään johtomiehen minulle lausumaa ohjetta: »Ei Jumalaa vastaan taistella, vaikka porvareista koetetaan saada voitto.»

Kaipaavin mielin lähdin Somerolta ja viljelysleikeuksia katsellessani, jollaisia en entisillä asumasijoillani ollut nähnyt, tuona kesäkuun loppupäivänä v. 1909 päätin mielessäni hakea Somerolle vakinaiseen virkaan, kunhan siihen tilaisuuden saisin ja minut virkaan valittaisiin. Virka-aikani Suomen kirkon palveluksessa on kuitenkin päättynyt, eikä mainitsemani suunnitelma ole toteutunut.

MUISTOT JÄIVÄT (1958)

Viron väkeä

Jussi Suhonen

Noin kaksisataa vuotta sitten Someron pohjoisosat olivat vielä koskemattomaa luontoa, jossa ihmiskäden työn jäljet olivat vähäiset tai melkein olemattomat. Vanha tarina kertoo, että Virossa tullut mies Kaisa-emäntänsä kanssa raivasi oman asutuskunsa tälle alueelle.

Tällöin Virossa edelleen saksalaiset kartanonisännät pitivät alustalaisensa rautaisessa kurissa. Erään kartanon työväki kuitenkin lopulta kyllästyi perusteellisesti isäntänsä, saksalaisen paroonin, jatkuvaan painostukseen. Tarinan mukaan tämä tapahtui kartanon metsätyömaalla. Työväki otti työmaalle saapuneen paroonin kiinni, pujotti pitkän selpään hänen takkinsa molempien hihojen läpi ja jätti hänet sinne tiheään metsään. Itse he lähtivät perheineen pakomatkalta jättä myöten yli Suomenlahden.

Metsästä selvitettyään parooni ei jäänyt toimeettomana kotiinsa kiukuttelemaan, vaan alkoi takaa-ajon, saavuttaen pakenijat Suomen rannikolla. Virolaiset joutuivat eroamaan toisistaan ja jatkamaan pakomatkaansa sisämaahan asumattomille sydämaille. Eräs pariskunta jatkoi taivaltaan tänne Somerolle asti, rakensi havumajan paikalle, joka sijaitsee nykyisen Mikkolan talon lähellä Pyölin kylässä. Seutu tuntui ilmeisesti turvalliselta ja ympärillä olevat riistamaatkin hyviltä, koska he ryhtyivät rakentamaan paikalle itselleen pysyvää asuntoa. Kivirauniot ovat vielä todistamassa vanhaa asuinsijaa.

Perimätieto kertoo edelleen, että ensimmäinen kosketus paikallisten asukkaiden kanssa tapahtui eräänä sunnuntai-aiomuna, kun lähisen torpan emäntä Eeva Laurila oli metsäpolkua myöten menossa Haapaniemeen. Matkalla hän kuuli hakattavan kirveellä ja poikkesi katsomaan kuka siellä sunnuntaina työskentelee, pyhätyö oli siihen aikaan harvinaista ja kiellettyäkin. Hän tapasi puuta kaatamassa oudon näköisen miehen. Huomautettuaan hänelle asiasta, sai hän oudolla murteella kuulla, ettei mies ollut lainkaan vilkonpäivistä selvillä. Mies polvistui ja teki ristinmerkkejä sanoen: »Hyvä Jumala, anna anteeksi tämä synti.» Kun Eeva oli matkaa jatkettuaan päässyt vähän etäämmälle, alkoi hakkaus kuitenkin kuulua uudelleen.

Aika on sulattanut näiden virolaisten jälkeiset jo ennestäänkin epäpuhtaaseen Hämeen helmoon. Viimeinen Viron nimeä kantanut henkilö oli Viron Jussi, vanha poika, joka asui yksin tuvassaan, lähellä paikkaa, mihin hänen vanhempansa alkoinaan asettuivat asumaan.

Jussilla oli säilynyt, niin on kerrottu, ajan kulumisen vaisto tarkkana. Hänellä ei koko elämänsä aikana ollut kelloa, silti hän tiesi ajan kulumisen sekä valoisana että pimeänä aikana neljännestantin tarkkuudella. Pyhätyötä hänkin harrasti ja vielä kirkonaikana saaden tästä huomautuksia kyläläisiltä. Jussi selitti asian yksinkertaisesti: »Ei se nyt sielunhoidosta parane, kun rahaa tarvitaan.»

si, koska se oli pienin ja sisukain. Seuraava tapaus osoittaa, miten Aatami oli kiintynyt koirilnsa.

Österkullasta parisataa metriä Palikalsiin päin on Paimionjoessa Nikkarinsalmi. Täällä Vahti ajoi ketun jääle. Jää kesti ketun, mutta ei Vahtia, joka hukkui. Aatami oli surrut koiraa kuin läheistä ihmistä, oli itkenyt ja valittanut, että oli menettänyt parhaan koiransa. Hän osti uuden koiran Kankaan Ransilta, joka lähti Amerikkaan, sai hyvän ajokoiran, joka ei kuitenkaan mennyt luolaan.

Aina Pälkön ja Frans Tuomisen mieleen ovat jääneet koiranimet Munseeri, Paltti ja Neero. Nuoremman polven kertojista Pietari Keskinen muistaa nimet Munseeri, Valtti ja Sapakka. Pyysmäen poika Oskari Nurmi mainitsee Sapakan, Tosen ja Tarkan. Sapakka oli »vailevan kirjava», Tossella pohja ruskea ja siinä mustia juovia (»kuin ter-vapiliskalla vedelty») ja Tarkka ruskea. Tarkka oli viimeinen koira, joka Aatamilla oli vanhana. Maija Laine Kaskistosta taas väittää, että Aatamin viimeiset koirat olivat Kiilu ja Piilu. Ota hänestä selvä. Joka tapauksessa koirien nimet siis osittain toistuivat, osittain uusiutuivat.

Koirien ruokinta antoi Aatamille puuhaa. Hänen tupansa pöydällä oli aina kaurajauhopusi, sillä hän keitti koirille puuroa. Lähiseudun taloista Aatami keräsi teurastusjätteitä. Tämän vuoksi hänen asuntonsa lähellä leijui kesäisin joltinenkin haju. Ennen ajoa Aatami ruokki koiria niukasti, antoi niille vain vähän leipää ja vettä, koska ne siten pysyivät vireämpinä.

Kun koirat kuolivat, Aatami hautasi ne pihansa laitaan metsään.

Kertomus Kettu-Aatamin taidoista ja harrastuksista ei lopu vielä tähänkään, vaan jatkuu. Mutta sitä varten on taustaksi mainittava, että 1860-luvulta asui Someron Kivisojalla Yli-Yrkön maalla

Tämän kortin omistaa Adam Flinkmanin tyttärentytär rouva Tyyne Saarinen.

Kortti on lähetetty »suurmetsästäjä Aadami Kalliola-le» eli kertomuksemme päähenkilölle Piikkiöstä Harvaluodon kylästä 15. 12. 1906. Lähettäjä on Kuusjoella syntynyt liikemies ja maanviljelijä, myöhemmin kunnallisneuvos ja lahjoittaja Akseli Haikio (1875—1954). Hän oli erittäin rikas. Hän omisti mm. Piikkiössä Tuorlan kartanon ja yhdessä veljensä Jalmarin kanssa Harvaluodon sahan sekä Kuusjoella Parran kartanon. Tuorlan kartanon kunnallisneuvos Haikio lahjoitti irtaimistoineen 1944 Turun yliopistolle mallitilaksi ja maanviljelyskouluksi.

Aatamia kutsutaan kortissa Kuusjoelle kauppias Lindgrenin luokse. Sekä Akseli Haikio että Villiam Lindgren olivat kumpikin innokkaita metsästäjiä ja koirankasvattajia. Kutsussa puhutaan vain »tärkeistä asioista», mutta sillä tuskin voi olla muuta tarkoitusta kuin yrittää saada Aatami asiantuntijaksi yhteiseen jahtiin, johon ilmeisesti myös Someron nimismies tulisi osallistumaan.

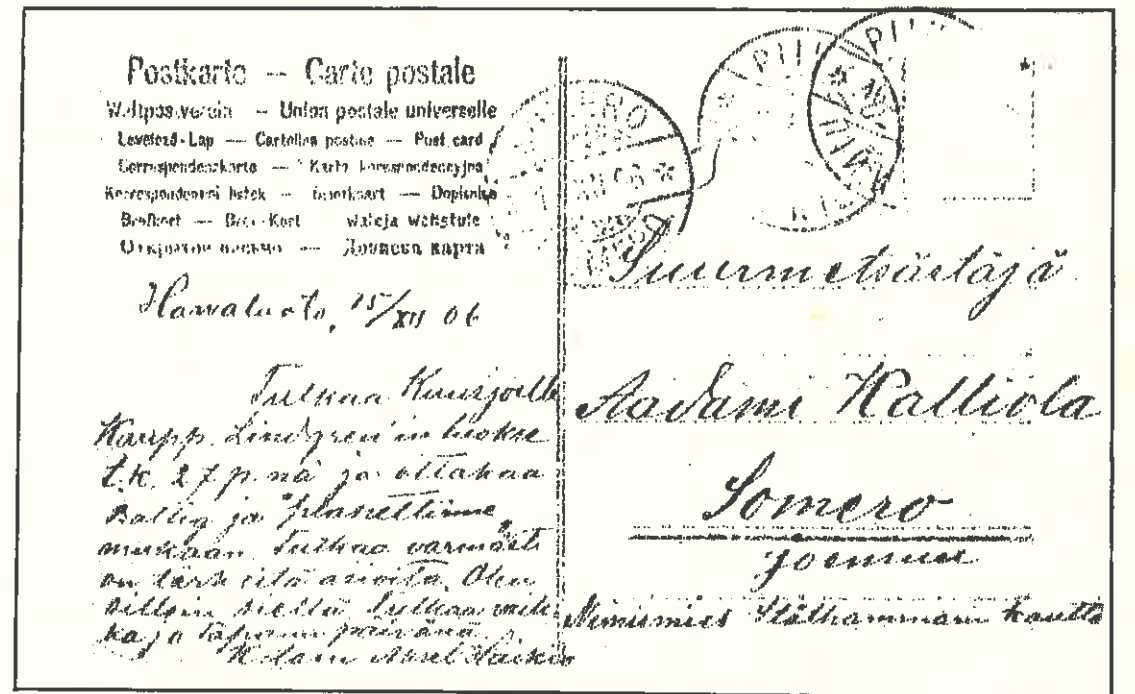
Kortissa mainittu Baltig tarkoittaa Tyyne Saarisen tietämän mukaan Aatamin haulikkoa — joka hänen siis piti ottaa mukaansa — ja planetti hänen klarinettiaan. Aatami käytti soittimestaan juuri tätä nimitystä ja sitä käyttävät vielä nykyään myös hänen jälkeläisensä. Se että Haikio tietää puhua »Baltigista» ja »planetista» osoittaa, että hän on tavannut Aatamin aikaisemminkin. Aatamin tuttaviiin kuului siis merkittäviä ihmisiä, jotka arvostivat häntä metsästäjänä.

Kortin kääntöpuolella on kuva kahdesta metsästäjästä koirineen, aseineen ja sangen runsaine kettu-, jänis- ja lintusaaliineen.

Tiedot Akseli Haikiosta ym. on saatu my. Onni Ylihar-milta Kuusjoelta, prof. Aulis Ojalta Helsingistä ja Otavan isosta tietosanakirjasta.

räätäli Jooseppi Frankberg, joka oli »Someron parhai pelimannei ja raatalei». Hänen luonaan Aatami kävi 1860-luvun keskivaiheilla kaksivuotisen räätälinopin ja oppi samalla puhaltamaan klarinettia, joka oli myös Frankbergin instrumentti (Ollonqvist).

Pyysmäen tytär Aina Pälkkö, joka asui Aatamin naapurina 1908—1912 ja oli tämän hyvä ystävä,

vakuuttaa, että Aatami oli hyvä räätäli, joka teki joskus »hiano! vaattei herroill». Aina kertoo lisäksi, ettei Aatami ollut yhtään ammattikade, sillä hän opetti naapurin tyttären tekemään mm. miehen takin ja vällyt. (Takkien teko jäi Ainalta siihen, mutta vällyjä hän sanoo neuloneensa kolme kappaletta.)

Räätälinä Aatami näyttää erikoistuneen vällyjen tekoon. Hän osasi taitavasti saumata, ja tätä varten hänellä oli työvälleineä sulkaneula ja syyrinki. Vällyjä, jotka oli vuorattu 5—9 lampaannahalla, tarvittiin vuodepeitteinä runsaasti, sillä makuusuojat olivat nykyisiin verrattuina hataria ja kylmiä. Heino Ruostela muistelee, että hänen kotonaan Aatami teki vällyt kaikille seitsemälle lapselle. Työllisyyden varmisti se, että Aatami oli seudulla alan ainoa yrittäjä.

Kettu-Aatami oli vällymestarinakin niin tunnettu, että häntä haettiin töihin myös naapuripitäjlin.

Aatami ei työskennellyt kotonaan, vaan siirtyi muiden käsityöläisten tapaan talosta taloon sitä mukaa kuin entinen työ valmistui ja uutta tuli tarjolle. Hänen saapumisessaan oli muista polkkeavaa se, että hänen mukanaan tulivat asuntoon myös hänen koiransa. Aatamia ei saatu töihin ollenkaan, ellei ollut varmuutta siitä, että koirat saavat kunnan kohtelun. Emäntien mielestä koirista oli joskus suurempi vaiva kuin Aatamista itsestään. Niinpä Saarentaan Paikkarilla, missä Aatami tavallisesti työskenteli myöhään syksyllä, jouduttiin koiria varten lämmittämään sauna, jos sattui yöpakkasia. Vällymestarin lähdettyä riitti saunassa siivoamista. Talon pikkupojat Aarne ja Arvo huvittelivat heittelemällä kiviä saunan seinään, jolloin koirat nostivat kovan metelin. Jos Aatami sattui tämän huomaamaan, pojat saivat kyytiä. Lämpimällä säällä koirat yöpyivät rehuladossa, jonka oven ne kerran rikkoivat ja pääsivät karkuun. Myös Kaskiston Marjamäessä pantiin koirat saunaan. »Muut (kuin Aatami) ei niit saanu ruakkii eikä paljo kattookka».

Aatami teki vällyjä yleensä vain sellaisina vuodenaikoina, jolloin ei ketunmetsästys käynyt, kuten kesäisin, jolloin revon turkki on huonoimmillaan.

Oheisessa valokuvassa näemme Aatamin soittamassa pitkää klarinettiaan 1. planettiaan, mihin hänen siis kerrotaan saaneen opin räätäli Frankbergilta. Aikalaiset muistavat hänen soittaneen moninaisissa tilaisuuksissa. Hovilankulmalaisten mieleen on jäänyt erityisesti se, kun Aatami luritelli kartanon elopellolla. Aatamin soitto saatteli väen työhön ja työstä pois. Pellolla hän kulki väen mukana ja pelasi marsseja, polkkia sekä tyyskäpolkkia. Muuta työtä Aatamin ei taksvärkkipäivinä enää vanhana tarvinnut tehdä. Jos oltiin kaukana kartanosta, syötiin elopellolla ja silloin isäntä Juho Hovila huusi Aatamille: »Soittaja syömään!»

Koska Vanhalan kartanon isäntä Kalle Hovila oli lähtöisin Hovilan kartanosta (Juho H:n veli) ja tunsi siis vanhastaan hyvin Aatamin, hän kutsui tämän

myös Vanhalan elopellolle soittamaan. Kalle Hovilalla oli tapana tarjota eloväelle ryyppyä. Aatamilla oli keinonsa saada joskus ylimääräinenkin naukku. Hänen tarvitsi vain sanoa isännälle: »Pilli kuivuu», johon tämä vastasi: »Turvotetaan», minkä jälkeen tehtiin pieni keikaushunööri.

Leikkimielä Aatami osoitti silloinkin, kun Pyysmäen ja sen naapurin Kujanpään pelloilla sattui olemaan kerran yhtäkaa elotalkoot. Aatami näet nousi saunan katolle ja soitti molempien torppien eloväelle yhtäkaa, jolloin hän sai kummastakin paikasta aterian.

Kun Kaskiston urheilukentällä joskus 1910-luvun loppupuolella oli paikallisen urheiluseuran Ponnistuksen ja Nummen Kipinän keskeinen kilpailu, Kettu-Aatami seisoi koirineen ja pilleineen kentän syrjässä ja soitti klarinettia. On säilynyt myös maininta, että Aatami oli ollut puhaltamassa vanhaa polkkaa Pitkäljärven Maamiesseuran talon pihalla joskus 1922—23. (Metsola). Tämä on ehkä ollut hänen viimeisiä esiintymisiään, sillä se on tapahtunut 3—4 vuotta ennen hänen kuolemaansa.

Haastateltujen mielipiteet menevät ristiin siitä, soittiko Aatami myös tansseissa. Vanhemmat kertojani elvät muista näin koskaan tapahtuneen, vaan että Aatami pelasi vain eräänlaista taustamusikkia sellaisissa ulkotilaisuuksissa, joissa oli paljon väkeä koolla, kuten elopellolla. Elotansseissa soittivat toiset pelimannit, kuten Kulmalan Mikko Ihmäestä ja Hurme-Jussi Hovilan kulmalta (Aina Pälikkö). Jussi Uunimäki, joka on vähän nuorempia, väittää taas, että hän näki monta kertaa, kun Aatami soitti Långsjön ja Hovilan elotansseissa. Pietari Keskinen puolestaan muistaa varmasti, että hänen veljensä Jalmari Keskinen läksiläisissä Lautelan Jokelassa 1914, kun veli oli lähdössä Amerikkaan, Aatami soitti tanssimusiikkia. Varmaan sekä vanhemmat että nuoremmat kertojat ovat oikeassa. Myöhemmin ehkä pelimannit ovat vähentyneet tai tanssitilaisuudet lisääntyneet (tai molemmat vaikuttaneet yhtäkaa), niin että Aatamia klaneetteineen on tarvittu entistä useammin myös tansseissa.

Soittoretkillä ja yleensä ihmisten joukossa kehittyi Aatamista ilmeisesti aikamoinen velmu, joka ei jäänyt vastauksen velkaa. Niinpä kun Frans Tuominen kysyi Aatamilta, miksei tämä ota toista vaimoa, Aatami vastasi, että hän ottaa uuden vaimon sitten, kun kaikki ovat ensin saaneet yhden. Jos hän ottaisi toisen vaimon heti, olisivat naapurit katkera ja sanoisivat, että ahneuttaan Aatami vaimoja ottaa.

Kun tässä kirjoituksessa on yritetty panna Aatamin harrastuksia tärkeysjärjestykseen, on kalastus jäänyt viimeiseksi ainoastaan siksi, että se on herättänyt huomiota suppeammalla alueella kuin hänen muut puuhansa, ei siis sen takia, ettei hän olisi suhtautunut vakavasti myös kalastukseen.

Aatamilla oli Paimionjoen rannassa ruuhi suunnilleen nykyisen Seppälän tienhaaran kohdalla.

— Kuinkas tei kirkkoherra sitä meirän tuppaa pirtiks sanoitte? Eihän se pirtti ol.

Ollisihan minun pitänyt tottua siihen, että pirtti oli sauna. Tämä olisi pitänyt olla sitäkin selvempi, kun pitäjään saatu kättilökin oli minulle kertonut, että häntä edelleen kutsuttiin eräissä kylissä »pirttimuoriksi».

Tuskin on kutsumustyötä, joka siinä määrässä kuin papin työ tutustuttaisi suorittajaansa ihmisten oloihin. Hän joutuu seuraamaan heidän uskonnollista elämäänsä, ihmisten raskaita vaiheita ja hätätiloja, suremaan surevien kanssa ja toisinaan kyllä iloitsemaan iloitsevien kanssa. Mutta maalaisseurakuntien papit oppivat tietämään ihmisten jokapäiväisen elämän vaiheet ja pulmatkin. Papilla on rikas elämä ympärillään ja varsin luvallista on, että hän seuraa seurakuntalaistensa pyrkimystä ja harrastuksia.

Ennen kaikkea uskonnolliseen elämään joutuu pappi tutustumaan ja tietenkin myöskin oman seurakuntansa sosiaalisiin oloihin. Ellei Someron oloista olisi olemassa niin huomattavia perusteellisiin tutkimuksiin nojautuvia kirjallisia julkaisuja — viittaaan vain professori Esko Aaltosen tutkimuksiin — niin olisi mitä mielenkiintoisin tehtävä kuvata, mitä seurakuntapapin silmä ja havainnot sellaisesta vanhasta ja monien kehitysvaiheitten kautta kulkeneesta seurakunnasta olisi kerrottavakseen ammentanut. Ollisin valmis väittämään, että harva Suomen seurakunta tarjoaisi niin monipuolisia aiheita kuvauksiin kuin Somero. Onpa kuin eri osat seurakunnan alueella ja eri kyläkunnat tarjoaisivat kansan luonteeseen, tapoihin, kulttuuriasteisiin jopa murteeseen nähden huomattavassa määrässä erilaisia vivahduksia vieläpä voimakkaammallakin sanalla ilmaistavia erilaisuuksia.

Mutta erääseen asiantilaan on papin joka tapauksessa kiinnitettävä huomiota. Tämä asia on seurakunnan varattomien tilaan tutustuminen. Siihen kehoittaa ei ainoastaan kristillisyyden jo sinänsä, mutta myöskin kirkkolain määräykset. Ehkäpä suurten maatilojen ja kartanoiden läheisyydessä varattomuus ja sosiaalinen hätä löysi vanhuudelta luonnollisia olomaita. Oli selvää, että kuntakaan ei voinut pysyä toimettomana näitten hätään joutuneiden hoitamisessa. Vaikka mitään huoltokoteja ei ollutkaan, koetettiin vanhukset ja huollettavat sijoittaa silloisen tavan mukaan sellaisiin koteihin, joihin niitä kunnan maksamaa hoitopalkkiota vastaan haluttiin ottaa vastaan. Nämä huollettavien sijoittamistilaisuudet olivat jo vuosisadan vaihteessa joutuneet huonoon huutoon, koska epäiltiin, että sijoittaminen tapahtui sen mukaan, kuka vähimmin pyysi korvausta hoidokin kotiinsa ottamisesta. Minullekin oli syntynyt joko saamieni tietojen nojalla tai kirjallisuudesta, jossa näistä asioista puhuttiin, huono käsitys tämänlaisesta »köyhäinholdosta». Eräänä päivänä ilmoitin rovastille, joka silloin sattui olemaan seurakunnassa käymässä, aikovani

mennä tämänlaiseen köyhäin sijoittamistoimitukseen. Rovasti Karanen ei tietenkään asettunut nuoren papin pyrkimystä vastustamaan, mutta lausui kuitenkin epäilyksensä tilaisuuteen menemisen tuottamasta hyödystä.

— Tuskin menemisestäsi ja läsnäolostasi kenellekään on hyötyä. Sinä et tunne perheitä, joihin hoidettavat joutuvat, et hoidettavia, etkä osaa arvioida korvausmaksujen kohtuullisuutta. Tuntemiasi hoidettavia voit käydä katsomassa joko heidän uusissa palkoissaan tai vanhoissa, mikäli aikaisempi paikka heille edelleen olopaikaksi suodaan. Ja silloinhan sinulla on tosiasioita käsissäsi enemmän kuin nyt. Nyt joudut vain alakuloloin mielin seuramaan erästä elämän tragediaa. Omasta puolestani en kuitenkaan ole varsin varma siltäkään, ovatko n.s. »vaivaistalot» viihtyisämpiä kuin nykyiset hoitopaikat.

Näin hän puheli. Jätin menemisen. Mutta sitä useammin etsiskelin minulle tuttuja »huutolaishoidokkeja» ja minun on tunnustettava, että usein sain taan varsin myönteisen käsityksen. Mutta kaipamaan jäi sittenkin köyhää kohtaan oikeamielisempää ja turvaa antavampaa hoitomenetelmää.

Kolme vuotta ja kaksi kuukautta kesti palvelusaikani Somerolla. Se oli minulle varsinaista nuoren papin työopintoaikaa. Opin olemaan vastuussa tehtävien suorittamisesta, suunnittelemaan seurakunnallista toimintaa, ihmistuntemukseni laajeni ja tunsin tarvitsevani uusia neuvoja, uutta rohkaisua ja uutta uskoa tehtävien suorittamiseen. Pidin suurena onnena sitä, että uskonnollinen elämä liikkui voimakkaana ympärilläni. Se loi elävää ja käsitteellisiin ilmaisiin katsoen evankeelistaa vapautta — sellaista, jonka aate- ja elämänpiirissä olin lapsuuteni ajan kasvanut. Tunsin näin liikkuvani kodikkaassa tutussa ilmapiirissä.

Toiminta-aikani päättyessä saatoin todeta tutustuneeni suureen joukkoon eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvia henkilöitä ja olin heidän joukossaan saanut itselleni ystäviä. Jokin huutolaishuolto oli eräällä tavalla jopa sielunhoitajani ja joen suupuolella asuva kauppias oli päivittäinen keskustelutoverini. Maanviljelijät kutsuivat minua usein koteihinsa milloin hartaushetkiin, milloin perhejuhliin. Erään toteamisen saatoin tehdä Somerollakin: Suomen kirkolla on kansakoulunopettajissa ollut erittäin arvokas, kristillisyydelle myötämielinen kannattajajoukko, jonka merkitystä tuskin on kirkon taholta riittävän huomattavaksi arvioitu. Minulle jäi Somerolle monta ystävää opettajapiireissä ja muistelen vieläkin kiitollisuudella heidän suhtautumistaan kirkolliseen elämään ja toimintaan. Monesti tuli mieleeni, mitä ponnistuksia heille aiheutti se, että heidän oli yritettävä saada nopeasanainen somerolainen suostumaan »kirjakieleen». Sen ponnistelun näin eräänä keuhpäivänä lukukauden päättäjaisissa kirkon läheisessä koulussa, jossa opettaja oli taululle merkinnyt »someronkieleen»

ni, minusta oudolta tuntuja paikan nimiä ja perheitten asuntopaikkoja, jouduin perehtymään asioihin, joihin muuten en olisi tutustunut. Kuinka pitkiä aikoja taaksepäin olikaan sama perhe jo monessa polvessa hoitanut nuo Herranehtöisillä käynnit samana ja vastaavana vuoden sunnuntaina. Olisi voinut jakaa seurakunnan väestön »Maarian rippiväkeen», »heinäriippiväkeen» ja »syysriippilän osanottajiin». Menettely tuntui perustuvan saman perheväen kohdalla jo sukupolvilta periytyneeseen tapaan. Nuori pappi saattoi — ja papit keskustelivat siitä pappien kokouksessaan — nähdä siinä »tapakristillisyyden». Kieltämättä sitä voi kutsua tavaksi, mutta sehän oli niin sanoakseni »pyhää tapaa» samoin kuin aamu-, ruoka- ja iltarukoukset. Tapaa-han siinä tietenkin oli. Kun vanhalta somerolaiselta rakentajalta kysäisin, millä tavalla hänen uskonnollinen mielensä liikkui niissä kyläkuntain rakennushommissa, niin hänellä oli nopea vastaus valmiina: »Mää luen kolme kertaa Isämeidän jokaisen pykkäämään rakennuksen jokaisel nurkan paikal».

Mutta kun pappien kokouksen keskustelukysymyksenä oli, millä tavalla tapakristillisuus olisi saatava poistetuksi, niin somerolaisittain ajatellen pelkäsin, että tapa eräissä tapauksissa oli perintö kaukaisilta ajoilta ja tapaa hävitettäessä kenties vanhan lauselman mukaisesti »heitettäisiin pesuveden mukana lapsikin». Näitä näkökohtia silmällä pitäen muuttuvat edellä viittaamani kirkonkirjain merkinnät ja omat toteamiseni miltei hartautta herättäviksi, eikä vain hävittämistä kaipaaviksi kasvannaisiksi. Elvähän nämä uskonnolliset menot ja toiminnot useinkaan kantaneet mitään »pyhän» leimaa. »Heinäriipissä», joka saattoi kestää kahden papin toimittamana 4 tai 5 tuntia, oli tungekelemista ja tönimistä niin, että pyhän tuntu näytti olevan pois, mutta ehkä se siellä sittenkin oli eräänä aseena Jumalan kädessä, joka tämän näöltään arkipäiväiseksi käyneen toimituksen kautta heittäi siteitään ihmisten sielujen ympärille.

Vanha ja uusi — kaikkialla näki Somerolla uskonnollisissa menoissa niitten välistä hiljaista vallassa olon taistelua. »Se provosti Werini-vainaa teki lopun niitten kelloje soittamisesta, kun joka päivän ehtool soitettiin». Ehtookelloja oli soitettu arkipäivinäkin aina 1880-luvun lopulle. Vanha polvi tuntui niitä kaipaavan vieläkin. Kirkonkellojen soitto oli muuten juhlavana ja vankkoihin muotoihin kaavautuneena tietenkin voimassa jumalanpalvelus- ja hautausseurakuntatoimituksissa. Kankeasti mutta herkästi nousi somerolaisen miehen päähine kellon soiton ensimmäisen lyönnin kajahtaessa. Jos kysymys oli »sanomakelloista», oli pienen rukoushetken jälkeen keskustelu: »Vaimihmine kuuluu olevan, koska piän kello alko soita». Enpä unohda — sehän ei ole suinkaan vain somerolaisten tapoihin kuuluva — kuinka kauniilta tuo päänpaljastaminen tuntui-kaan »kirkonpakalla» sunnuntaiamuisin kun papinkello tai yhteensoitto tapahtui.

Muutenkin oli tuota »vanhaa» paljon jäljellä. Lähdin eräänä paastonaikaisena sunnuntaina kirkosta jumalanpalveluksesta pappilaan. Kutsuin rekeen erään lähikylän isäntämiehen. Hän asettui kannaksille.

»Kirkher ajjaa kulkusten kans, vaikk on paastonaik.»

Minä katsoin suurta rekiryhmää edelläni ja takanani ja aivan oikein: kenenkään hevosen valjaisa ei ollut mitään kilistimiä ja kulkusia. Pappi oli tässä suhteessa ainoa joukosta. Olin siitä niin paljon pahoillani, että pyysin pappilan voutia valvomaan, että tässäkin suhteessa osaan menetellä seurakuntalaisten arvokkaitten tapojen mukaisesti.

Lukusija-aikana taas tein erään havainnon, joka yllätti minut. En ollut huomannut missään hartaus-hetkissä mitään polvirukousten käyttämistä. Niinpä hämmästykseni olikin suuri, kun osassa seurakuntaa — luullakseni tapa ei ollut yleinen koko seurakunnassa — lukusijain alkaessa, alkuvirren jälkeen koko tuvan täyteinen väki ikäänkuin yhteisesti komennuksesta laskeutui polvilleen. Totuin tuohon ilmiöön ja se muodosti niissä oloissa erään arvokkaimmista kinkeritavoista. Usein ajatuksissani vain koetin löytää tietä taaksepäin todetakseni, mistä tuo sinänsä minuakin herkästi koskettava tapa oli kotoisin.

Papin asema oli kummallinen. Hän oli kunnioitettu ja hänen arvonsa oli huomattava. Mutta eräissä tapauksissa liittyi hänen lähelletuloonsa jotakin peloittavaa. Eräällä kylätiellä pitäjän syrjäpuolella istuin rattailta ja minua kuljetettiin sairaan luo — sairasmatkat olivat erittäin yleisiä. Tietä myöten tulla köpitti vanha mies keppelneen. Tervehdin häntä rattailta. Puheääni oli vanhukselle outo ja aito somerolaisella lausumistavalla hän kyseli, kuka rattailta puhutteleva oli. Kun olin ilmoittanut olevani Someron pappi, kääntyi hän, poikkesi sivutielle ja niin nopeasti kuin vanhus pystyi, kiirehti pois-päin. Minulle kerrottiin, että kun hengästynyt vanhus pääsi kotiin, olivat hänen ensimmäiset sanansa: »Kyllä mar mää ny kuale, kun pappi tuli vastaa ja huusi mull hyväm päivän rattailtas.» Vanhus oli papin odottamattomasta vastaantulemisesta aivan järkyttynyt.

Someron kieli ja sanontatavat tuottivat vaikeuksia muualta kotoisin olevalle. Selvittääkööt suomenkielen tutkijat, kuinka paljon ns. Turun puolen murre on vaikuttanut vielä näin etäälle kuin Somerolle. Helppoa oli vain havaita, että vanhimpain raamatunkäännöstemme kieli monessa kohden sisälsi samoja sanonnan muotoja kuin mainituissa seurakunnassa, varsinkin sen Turun puoleisissa oloissa käytettiin. Mutta eräissä tapauksissa tuli vieraalta seudulta tulleen papinkin puheeseen eräitä »kommelluksia», joita somerolainen ei saattanut hyväksyä. Kotihartaushetkessä, joka pidettiin erään talon asuintuvassa, käytin puhuttelusanaa: »Te, jotka olette tähän pirttiin kokoontuneet...» Kotimatalla isäntä otti asian puheeksi.

(Ennen tällä kohtaa oli maantien ja rannan välissä Tiensuon torppa.) Toisin kerroin taas hän veti ruuhensa Hovilan kartanon rantaan Latoniemeen. Jätettäessään aluksensa Aatami muisti aina ottaa mukaansa puunkappaleen, jolla sen nelikulmainen pohjareikä tukittiin, mikä ilmiö pantiin merkille seudun soutuhaluisissa pikkupoikapiireissä sekavin tuntein.

Kuten edellä viitattiin, Aatami suhtautui kalastukseen yhtä hartaasti kuin muihinkin puuhilinsa. Kun hän lähti ruuhineen järvelle, hän otti tavallisesti monta onkea ja riippakiven mukaansa ja saattoi istua onklensa keskellä tuntikausia. Näky oli kyläläisille tuttu, se ikään kuin kuului suviseen maisemaan. »Siäl se Aatami istuu kököttää», sanottiin. »Sel on hyvät affenpaikat tiaros», sanottiin myös. Aatami onki aina keskellä järveä, ei rannassa koskaan. Rannasta hän pyydysti vain syötettä pienellä salakkaverkolla, kun hän halusi laskea lonkreenin l. pitkänsiiman. Lisäksi hän pyydysti rysällä.

Länsisuomalainen sananlasku julistaa, että »sitä kun suvet onkii, sitä nälkä talvel tonkii». On herättänyt levottomuutta, jos aikuinen talonpoikainen mies on mennyt keskellä arkipäivää ongelle. Aatamin onkimista myös arkipäivisin näkyy pidetyn kuitenkin itsestään selvänä asiana. Eihän hän ollut tavallinen ihminen muutenkaan. Lisähohtoa asialle antoi se, että nimismies Stålhammar oli hyväksynyt Aatamin kalatoverikseen. Sille seikalle, että Aatami puolestaan oli hyväksynyt Stålhammarin, vaikka yleensä puuhaili yksinään, keksittiin pian ihämäkeläisistäntien mielestä helposti ymmärrettävä peruste: »Se (Stålhammar) antaa Aatamil ryyppyä».

Näiden Kettu-Aatamin pääharrastuksia esittelevien muistelmien lisäksi on haastatteluista kertynyt aineistoa, josta näkyvät eräät pienet lisäpiirteet hänen luonteessaan ja käytöksessään tai joka kuvastaa hänen loppuvuosiensa elintasoa. Nämä lisäpiirre- ja elintasojutut eivät sanottavasti muuta sitä kuvaa, jonka tähän mennessä jo olemme saaneet Kettu-Aatamista. Tosiasiaksi jää joka tapauksessa, että hän Somerolla ja lähipitäjissä oli jonkinvertainen kuuluisuus, mikä perustui siihen, että hänellä oli useita poikkeuksellisia, pitkälle kehittyneitä harrastuksia ja taitoja, jotka toivat hänelle epätavallisen ihmisen maineen.

Olen saanut myös sen käsityksen, että Kettu-Aatamin luonteessa oli vastakohtaisuuksia, jotka lisäävät hänen henkilökuvansa mielenkintoisuutta. Ne, jotka Aatamin parhaiten tunsivat, ovat melko yhtäpitävästi kertoneet, että vaikka hän oli leikkisä, melko puhelias ja nokkelasanainen, hän saattoi olla myös juro ja pidättyväinen. Niinpä ei juuri koskaan kuultu, että hän olisi nauranut ääneen. Oli toinenkin vastakohtaisuus. Hän oli erakko, joka asui

vuosikymmenet yksinään syrjäisessä mökissään, vaelteli viikkokaudet yksinään saloilla riistan haussa tai istui päiväkaudet edelleen yksinään ruuhessa keskellä järvenselkää. Mutta toisaalta hän pyrki sinnikkäästi ja häikäilemättä omassa ympäristönsään julkisuuteen: kotiin palaavan kirkkorahvaan lomitse hän lasketteli koiravaljakollaan lennokkaasti ja teatraalisesti, ja missä hän vain tiesi kansan kokoontuvan ulkojuhliin, urheilukilpailuihin tms., sinne hän kiilaui joukkoon ja rupesti puhaltamaan klarinettiaan ilmeisesti ollenkaan ujostelematta. Jos olisi kysymyksessä joku historian kuuluisuus eikä Kettu-Aatami, sanottaisiin aikakirjoissa, että hänen luonteensa vastakohtaisuuksien välinen jännitystila loi hänestä poikkeuksellisen, huomiota herättävän persoonallisuuden.

Kun Adam Flinkman kuoli 5. toukokuuta 1926 tyttärensä Erikan perheessä Lautelassa, olivat arvokkaimmat hänen perinnöksi jättämänsä esineet pyssy ja klarinetti. Kiinteätä omaisuutta ei häneltä jäänyt. Koska hän oli näin varaton, häntä tuskin haudattiin kovinkaan juhlallisesti. Näin jälkepäin ajatellen tuntuu siltä, että Aatamin elämä oli sittenkin vapaampi ja rikkaampi kuin monen sellaisen, joka on saanut suurelliset hautajaiset.

Kertoajat:

Kosti Enlund s. 1903, Lautela.
Pietari Keskinen s. 1901, Uus-Kaskisto.
Maija Laine s. 1909, Somerniemi, Kaskisto.
Tilta Numminen s. 1894, Joensuu.
Oskari Nurmi s. 1903, Ihamäki.
Kustaa Ollonqvist s. 1893, Ihamäki.
Aina Pälkkö s. 1892, Terttilä.
Naima Ruoho s. 1889, Terttilä.
Heino Ruostela s. 1902, Kaislaranta.
Tyyne Saarinen s. 1913, Kaislaranta.
Väinö Salama s. 1895, Hirsjärvi.
Aili Tuominen s. 1899, Ihamäki.
Frans Tuominen s. 1897, Ihamäki.
Leonard Tuominen s. 1904, Ihamäki.
Johannes Uunimäki s. 1900, Joensuu.

Kirjallisia lähteitä:

(Kustaa Hossi?), Kuuluissa metsämies Aadam Flinkman. »Somero»-lehti 21. 5. 1926 (muistokirjoitus).

F. T. (Frans Tuominen), Kettu-Aatami. »Somero»-lehti 13. 8. 1968.

Vilho Metsola, Kettu Aatamista Kertomus. Käsikirjoitus, lähetetty 1955 Somero-Seuran ja »Somero»-lehden kirjoituskilpalluun »Vanhankansan merkkimies». Somero-Seuran arkisto.

Manne Menninkäisen jouluseikkailu

Lahja Aukio

Oli jouluaaton aatto. Sinä talvena satoi aikaisin lunta. Jouluaaton aaton vastaisena yönä pyrytti niin paljon, että teiden varsille ja talojen edustoille oli aurattu korkeat lumivallit poiskuljettamista varten.

Pienen pieni Manne Menninkäinen oli äitinsä pyynnöstä lähtenyt jouluostoksille. Kaupassa Manne ei kauankaan viipynyt, sillä pienen pieneen selkäreppuun mahtui hyvin vähän tavaraa.

Ostoksensa tehtyään hänen reppuunsa oli kertynyt hyttysen sääriä, juuston reikiä sekä joitakin leivän murusia. Manne oli kuitenkin tyytyväinen ja lähti kotimatkalle heitettyään repun selkäänsä.

Jalka nousi keveästi, vaikka täysinäinen selkäreppu tuntuikin painavalta pienen Menninkäisen selässä, sillä hän muisti, että äiti oli kertonut tavanneensa Joulupukin, jolla oli oikein mieleinen yllätys pikku Mannelle.

Maantien liikenne tosin harmitti, kun kiireiset ihmiset ajoivat autoillaan taukoamatta edestakaisin. Mutta Manne Menninkäinen päätti kestää, sillä hän muisti kuinka hiljaista ja rauhallista olisi joulun vietto omassa kotimetsässä.

Manne hyppäsi kuitenkin varmuudeksi lumivallin päälle. Nyt tuntui paljon mukavammalta. Repukaani ei tuntunut painavan ja Manne pani jo lauksikin: »Hei Tonttu-ukot, hyppikää!...»

Silloin Mannen laulu katkesi äkkiä. Huuili-, vatsan pohjasta kirpasi... Manne tunsu kohoavansa lunta tupruttelevia pilviä kohti. »Mitähän nyt tapahtuu? Tällaisesta äitini ei ole minua milloinkaan varoittanut,» ajatteli pieni Manne Menninkäinen.

Hän ei tietänyt, että suuri traktori, joka oli saapunut paikalle siirtääkseen lumikasan kuorma-auton lavalle, oli nostanut pienen Mannen kauhasaan lumen mukana. Ei traktorinkuljettaja voinut huomata Mannea, sillä Menninkäinen oli vain pienen kärpäsen kokoinen.

Niin alkoi hurja matka. Ei tietenkään kotimetsään, vaan jonnekin kauas, tuntemattomaan paikkaan. Manne heilui ja keikkui lumimassojen sisällä. Hän oli niin ällistynyt, ettei osannut ajatella järkevästi, kuten tavallisesti.

Vihdoin matka loppui ja Manne kipattiin lumen mukana valtavan suuren lumenkaatopaikan päälle. Useita kuormia tuotiin lisää. Lumivuoreksi muodostunut lumenkaatopaikka kätki pienen Manne Menninkäisen uumeniinsa.

Mannella ei ollut aavistustakaan, missä hän oli ja kuinka hän oli joutunut näin eksyksiin. Ei hän toki vielä joutunut pakokauhun valtaan vaan yritti tarmokkaasti pois lumen sisältä. Olihan joulu lähellä ja hänen täytyi päästä viemisineen kotiin äidin luo. Reppu oli onneksi pysynyt paikallaan selässä.

Lumi oli kuitenkin tiiviisti paikoillaan, Manne ei jaksanut sitä hituistakaan siirtää. Hän yritti käyttää kaivamalla päästä ylös ja alas, väliin taas sivuille, mutta tulos oli aina sama: lunta, lunta...

»Ihmeellistä, että täällä lumen sisällä on näin valkoista ja puhdasta,» ihmetteli Manne. »Ei kai täällä voi olla mitään pelättävää?»

Mutta joulukuinen päivä oli lyhyt. Alkoi varhain hämärtyä ja pieni Manne huomasi valoisuuden vähitellen vaihtuvan pimeydeksi. Hän ajatteli surullisena äitläänsä, joka turhaan kotona odotti jouluostoksille lähettämäänsä. Nälkäkin tuntui olevan. Manne etsi repustaan joitakin muruja suuhunsa ja haukkausi lunta päälle.

Väsytys valtasi eksyneen. Manne Menninkäisen silmät painuivat kiinni ja hän vaipui syvään uneen, tietämättä mitään ajan kulusta ja yksinäisyydestään valkoisessa vankilassaan.

Manne nukkui pitkään, useita viikkoja. Yhteen menoon. Armelias uni!

Eräänä aamuna Manne heräsi. Hän tajusi häikäsevän kirkkaan valon, ennenkuin oli avannut edes silmiään. Ei hän muistanut ollenkaan, mitä oli tapahtunut. Silloin hän kuuli kauniin ja ystävällisen äänen, joka soi kuin kopeatiuku: »Hei, missä on Manne Menninkäinen, joka tuntemattomalla tavalla katosi jo ennen joulua?»

»Täällä olen, kuka minua kutsuu?» vastasi pitkästä unesta herännyt Manne heikolla äänellä.

»Olen auringon säde. Äitisi on lähettänyt minut etsimään sinua!»

»Olen lumen sisässä. En pääse täältä koskaan

opetuksiin annoksen huumoria. Amerikasta oli palannut somerolainen mies viisaana ja paljon tietävänä. »Ei ole tarvittu mitään ihmisen luomista. Eri lajit luonnossa ovat kehittyneet toisistaan ja niin on ihmisenkin takana pitkä kehitysjakso muita olentoja.» Monisanaisesti ja eräänlaisella ylemmyydellä Amerikasta palannut selitti lajien syntyä.

— Ihmeellistä on kuitenkin se, näin Levänen virkkoi, — että kun minä ehtoolla olen vienyt tammani talliin, niin tammana minä olen sen huoneissa tallista löytänyt. Tamma on ollut minulla jo 12 vuotta ja olen antanut sen kaksi kertaa varsoakin ja varsatkin ovat olleet tammoja.

Lounais-suomalainen hyväntuulisuus vallitsi huoneessa.

Mutta Someron muistelmain kirjoittamisessa olisi ehkä ollut aloitettava siitä ensimmäisestä sunnuntaista, jonka toimin Someron pappina, ja nimenomaan tämän monivuotiseksi työpaikakseni tulevan seurakunnan kirkossa. Paljonhan oli seurakunnan kirkossa arvokasta ja avaraa. Kirkko oli rakennettu tekisi mieli sanoa suurpiirteisesti sen aikaisia oloja silmälläpitäen. Piirustukset oli laatinut Ruotsista Suomeen muuttanut arkkitehti Georg Theodor Chiewitz ja avaraan kirkkoon — siinä kun oli varsin tilavat lehterit — olisi mahtunut istuinpaikoille muistista arvioiden n. 1400 henkeä. Jollakin tavoin kirkko kuitenkin teki kalsean ja kylmän vaikutuksen siitäkin huolimatta, että se oli ikäänkuin »asiallinen», tilava ja viime vuosisadan loppupuolella syntyneistä kirkkoista parhaimmista kuuluva. Alttaritaulua muistelen vieläkin lämpimän mielin. Sen oli maalannut taidemaalari E. J. Löfgren (»Kristuksen kirkastus») ja lahjoitettu kirkolle v. 1886. Samaa aihetta kuvaavaan, koko lapsuuteni aikana silmiini painuneeseen Tampereen Aleksanterinkirkon alttaritauluun verrattuna Someron kirkon alttaritaulu oli mielestäni taiteellisesti ja korkeatasoisempi, ihmisen sielua koskettavampi.

Tuo ensimmäinen pyhäpäivä on jäänyt erikseen mieleeni siksi, että toimintani sielläkin samoin kuin Urjalassa sain alkaa erään tekemäni erehdyksen lähtökohdasta. Kun jumalanpalvelus oli päättynyt, kokoontui kirkkoväki jo edellisenä pyhänä ja tänäänkin luetun kuulutuksen nojalla sakaristoon rippikirjoitukseen.

— Missä ovat kirkonkirjat? Kysymyksen lausui pastori.

Minä näen tuon odottavan joukon vieläkin silmieni edessä. En ollut ottanut selvää siitä, että rippikirjoitukseen oli vietävä kirkonkirjat sakaristoon. Kukapa sen olisi omasta aloitteestaan minulle ilmoittanut. Sehän oli seurakuntalaisten mielestä luonnollinen asia.

Siinä selsoin odottava joukko ympärilläni. Kanttori ja suntio olivat valmistautuneet auttamaan vt. kirkkoherraa kirkonkirjoihin kirjoitettavien merkintöjen tekemisessä.

— Onko suntiolla kirjoituspaperia varattuna?

Kirjoittaja äitinsä kanssa v. 1908.

— Mont' arkkiä ja oikee hyvää kans.

Pyysin kaikkia apumiehiä ryhtymään kirjoittamaan Herranehtoiliselle pyrkiviä. Jotakin supinaa kuului joukosta, mutta työ alkoi. Ilmoitin, että kaikki merkinnät siirretään pappilassa kirkonkirjoihin. Papereita tutkiessani pappilassa oli minun helppoa löytää apumiesten kirjoituksista kylät ja talot, joten merkinnät saatoinkin siirtää kirjoihin. Mutta omat merkintäni tuottivat huolestuttavia vaikeuksia. Kun somerolainen oli sanonut kylän ja talon ja nimensäkin, niin olin paperille merkinnyt sellaisia nimiä, joille ei minun asiantuntemuksellani löydetty vastineita kirkonkirjoista. Eräitä yritin tiedustella pastorilta ja hän pystyi selittämään joitakin niistä. Kun joku oli sanonut — niin olin merkinnyt paperille — olevansa »Kiusaan» kylästä, niin pastori selitti minunkin tehneen erehdyksen. Somerolainen oli sanonut hänen käsityksensä mukaan »Kivsaan», vaikka sitäkään ei ollut kirkonkirjoissa. Siellä oli nimitys »Kivisoja» ja sieltä kysymyksessä oleva perhe todellakin löytyi. Paljon oli näillä Someron laajoilla mailla, joita aateliset suvut olivat vuosisatoja omistaneet, entisiä torpan ja sivutilojen nimiä, jotka kansan suussa todellakin olivat saaneet sellaisia lausuntamuotoja, ettei ollut ihme vasta seurakuntaan tulleen papin todeta pelkän sanomisen ja kuulemisen perusteella kirkonkirjoista poikkeavat merkinnät.

Mutta niinkuin muulloinkin olen huomannut, on varsin tilapäiseltä näyttänyt seikka myöhemmin katsottuna sisältänyt jonkinlaisen »johdatuksen». Kun pappilassa etsiskelin noita omia kirjoittamia-

Sielunpaimenena Somerolla

Katkelma tuomiorovasti, teol.tri Kaarle Heikki Seppälän (1881 — 1959) kirjasta »Muistot jäivät».

K. H. Seppälä

SOMERON VT. KIRKKOHERRANA
1906—09

Siirryin tuomiokapitulin määräyksestä Somerolle toukokuun alussa v. 1906. Tässä seurakunnassa sain toimia kauemmin kuin kummassakaan edellisessä toimipaikassani. (Urjala ja Jämsä.) Tulin siellä vt. kirkkoherrana olleeksi yli kolme vuotta, sen ajan, minkä esimieheni tuomiokapitulin asessori, rovasti E. J. Karanen hoiti Porvoon hiippakunnan hänelle antamia virkatehtäviä Porvoossa. Silloisina aikoina asessorit yleensä muuttivat tuomiokapitulikaupunkiin, kävivät joskus seurakunnassaan ja ottivat osaa ei vain hiippakunnan yleisiin asioihin, vaan myöskin julistustyöhön hiippakuntakaupungeissa.

Oli mieluista tutustua tähän vakavaan, omissa mietteissään elävään pappismieheen. Hän oli uskollinen arkkipiispa Gustaf Johanssonin oppilas ja pysyi oppi-isälleen uskollisena koko pappistoimin-

tansa ajan. Usein hän keskusteluissamme viittasi siihen, mitä Gustaf Johansson jostakin kysymyksestä oli lausunut ja kehoitti minuakin tutustumaan arkkipiispan julkaisemiin teoksiin.

Toinen pappismies, johon Somerolla tutustuin, oli pastori Juhani Oskari Levänen. Levänen kannatti ns. evankelisen suunnan mielipiteitä. Hän oli henkilönä ja pappina oma itsensä, eikä hänen kohdallaan näyttänyt merkitsevän mitään se seikka, oliko hänellä vähän tai paljon kuulijoita. Ei hän myöskään harrastanut mitään varsinaista viran ulkopuolella tapahtuvaa seurustelua seurakuntalaisensa kanssa. Luonteessa oli jotakin juroa, joka helposti käsitettiin epäystävällisyydeksi, vaikka tuo arvostelu henkilökohtaisessa seurustelussa osoittautui erehdykseksi. Omaperäinen »sanavalmius» saattoi tuntua seurakuntalaisista loukkaavalta, vaikka siihen tuskin mitään sellaista sisältyi. Kun somerolainen mies sakaristossa pyysi pastoriansa suorittamaan jonkin pyhän toimituksen, niin keskustelu saattoi saada tämän muodon: »Tuliskos Levänen meillä kottii. Laps kaipaa ristimistä». — »Kylähän se Levänen minun nimeni on, mutta kyllä te saisitte minua pastoriksi puhutella.»

Muutenkin tuo kansan »kirkollinen opettaminen» oli mukana muussakin toiminnassa. Siihen aikaan yleensä kaikki äidit kävivät »kirkoteltavina» lapsen syntymisen jälkeen. Ennenkuin pastori Levänen ryhtyi käsikirjan määräämään rukouksen lukemiseen, kysyi hän lyhyesti:

— Kuinka vanha lapsenne on?

Jos äiti ilmoitti lyhyehkön ajan esim. neljä viikkoa kuluneen lapsen syntymästä, oli pastori vastahakoinen toimitusta suorittamaan. Minun, nuoren papin, täytyi kysyä pastorilta, mitä tämä synnytysajan etäisyys tai läheisyys tässä asiassa merkitsi. Pastori selitti käsityksensä.

— Mooses oli muun ohessa myöskin huomattava terveydenhoidon vaalija. Hän tiesi, että nainen pysyy koskemattomana synnyttämisen jälkeen aina siihen asti, kun hän Mooseksen lain mukaan oli pysynyt hiljaisuudessa melko pitkän ajan.

Pastori viittasi Mooseksen lakiin 3 Moos. 12. lukuun.

— Somerolla toivoisin tämän »lain» äitien takia pysyvän voimassa edelleen ja siksi estelen heidän pikaista »kirkottamistaan». Luulen, että tuon lain noudattamisella olisi suuri merkitys äitien tervehdykseen.

Usein solutti tämä omaperäinen mies näihin

pois.» Mannen ääni tuntui pettävän, eikä itkukaan ollut enää kaukana.

»Hah, hah, oletko tosiaan sisällä lumivuoressa? Ei ole konsti eikä mikään vapauttaa sinut »vankilastasi». Odotappas, kun haen sisareni ja veljeni tänne, niin paistamme sitten niin lämpimästi, että kaikki lumet sulavat. Tiedätkös, että nyt on kevät ja tehtävänämme on sulattaa kaikki lumet.»

Manne kun ei ollut voinut uskoa, että milloinkaan enää pelastuisi! Mutta äkkiä hän tuns ihanan lämmön lumen läpi sekä tajusi häikäisevän kirkkauden. Lumi alkoi sulaa!

Lumesta muodostui ensin pieniä loistavia puikkoja, jotka soivat ja helisivät, kun Manne alkoi liikkua ja etsiä ulospääsyä. Koko lumivuori muuttui ihmeelliseksi labyrintiksi, jonka käytävät muistutti-

vat pellisaleja.

Kyllähän Manne käsitti, ettei vielä kannattaisi yrittää ulos »lasivuoren» sokkeloista, mutta hän kuljeskeli toivorikkaana yhä ylemmäs ja ylemmäs, tavoittaakseen auringonsäteiden lämmön.

Sitten, voi ihmettä, samalla hetkellä kun »lasivuori» romahti kasaan, pääsi Manne Menninkäinen ulos, sinisen taivaan alle. Auringonsädeytöt ja pojat tanssivat ilakoiden Mannen ympärillä, onnitellen samalla Mannea pelastumisesta.

Manne huomasi ilokseen ympärilleen katsellessaan, ettei hän ollutkaan kovin kaukana kodistaan. — Kepein jaloin ja hyvin, hyvin onnellisena Manne hyppeli tanssiaskelin vastasulanutta polkua pitkin, äidin luo. Ja selkäreppu oli yhä tukevasti paikoillaan pikku Menninkäisen selässä!

Eskimopoika Afrikassa

Päivi Laurinen 12v.

Kaukana täältä, maassa, jossa on aina lunta, asuu eskimopoika Pipaluk Kivasuk. Kerran hän sai päähänsä lähteä suureen maailmaan. Niinpä hän kertoi kotiväelleen alkeistaan ja lähti erään laivan mukaan.

Kun laiva pysähtyi, niin Pipaluk oli ensimmäisenä maissa. Hän pelästyi, kun vastaan tulvahti niin lämmin ilma, että hän oli ihan pyörtyä. Kun Pipaluk katseli ympärilleen, hän näki mustan pojan tulevan luokseen. Tämä sanoi nimekseen Bongo Zeingo. Hän oli afrikkalaiskylän päällikön poika. Bongo oli noin puolitoista vuotta Pipalukia vanhempi. Hän vei eskimon kyläänsä. Päällikkö Okozungu Zeingo otti Pipalukin vastaan, jonka jälkeen Pipaluk lähti Bongon kanssa tutkimaan läheistä viidakkoa.

Tämän jälkeen he lähtivät läheiselle joelle, jossa uiskenteli krokotiilleja. Koko ajan oli kuulunut erilaisten lintujen ja hyönteisten ääntä. Kauniit perhoset lentelivät ympärillä, ja kasvillisuus rehotti vihreänä trooppisessa ilmastossa.

Bongo näytti myös muita paikkoja. Esimerkiksi vanhat kiviset rauniot ja muurahaiskarhun pesän. Matkalla takaisin he poikkisivat merenrannan kautta. Ulapalla he näkivät delfiinien kisailun. Vähän rannempänä ui monenvärisiä kaloja. Pojat kääntyivät ja matkasivat takaisin kylään, jossa Okozungu Zeingo, päällikkö, jo odottelikin heitä.

Illalla kutsuttiin kaikki koolle, ja Pipaluk Kivasuk sai kertoa kotimaastaan. Hän kertoi, että siellä on aina valkeaa lunta, ja että siellä ei tunneta ollenkaan tällaisia eläimiä. On vain jääkarhuja, hylkeitä, merileijonia, merinorsuja ja saukkoja. Eskimoiden maassa ajetaan myös koiravaljakolla, Pipaluk esitteli. Alkuasukkaat olivat niin hämmästyneitä, että heidän suunsa jäivät auki. Päällikkö kysyi, eikö siellä osattu tehdä edes jousipyssyä, ja Pipaluk kysyi vuorostaan, mikä se sellainen on? Kylän miehet alkoivat heti kerätä sopivia aineksia, ja kohta oli monella, myös Bongolla valmiina kaunis jousipyssy nuolineen.

Yht'äkkiä tuli pimeä, ja leijona aloitti saalistuksen. »Nyt kaikki majoihin», komensi Okozungu. Pipaluk meni Bongon majaan nukkumaan.

Aamulla eskimo alkoi ajatella kotinlähtöä. Sen jälkeen kun Pipaluk oli sanonut jäähyväiset kyläläisille, he menivät afrikkalaispojan kanssa rantaan. Kaverukset salvat odottaa kaksi tuntia. Sinä aikana Bongo opetti Pipalukia tekemään kaikenlaisia esineitä. Eskimopoika sanoi, että he kaikki saisivat tulla käymään heillä. Sitten tuli laiva.

Kotona Pipaluk kertoi seikkailuistaan ensin kotiväelleen. Mutta pian alkoi tulla väkeä niin paljon,

että jos olisi kerätty pääsymaksu, niin olisi tullut hirveästi rahaa. Eskimoiltakin jäi suu auki, kun he kuuntelivat Pipalukin kertomusta. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että ne ihmeelliset afrikkalaiset saisivat tulla vastavierailulle heidän koteihinsa.

Luonto ja ihminen

Kevo

Lähestymme aikaa, jolloin metsä vetää meitä puoleensa. Joka taloon haetaan sieltä se parhain ja kaunein joulukuusi. Pikkulintujakin muistamme lyhteellä. Muun ajan vuodesta saattaakin sitten tämä suojeluvalisto nukkua talviunta.

Eläin- ja ympäristönsuojelu on nykyisin maailmanlaajuinen kiinnostuksen kohde. Tuotakoon tässä esille muutamia aiheeseen liittyviä näkökohtia:

Lisääntyvä vapaa-aika, kesäasunto ja retkeilyharrastus tuovat oman osuutensa luontomme tasapainoon ja viihtyvyyteen. On toki hyvä, että väestöllä on entistä runsaammat ja paremmat mahdollisuudet ottaa osaa ulkoiluun, lenkkeilyyn ja kuntoiluun luontopoluilla. Tällaisten reittien raivaaminen ei vain saisi johtaa luonnon tarkoituksettomaan hävittämiseen.

Nykyisin kiinnitetään maisemansuojeluun aika runsaasti huomiota. Pyritään säilyttämään maisemallisesti arvokkaat harjut, suot ja vesistöt. Erikoiset puut, kuten käärme kuuset, rauhoitetaan ja säilytetään tulevienkin sukupolvien ihailtavaksi.

Virkistys- ja luonnonsuojelualueiden varaaminen on omiaan lisäämään myös työllisyyttä. Aluevarausten hoito, niillä tapahtuvine metsänkäsittelytoimenpiteineen vaativat jatkuvasti työvoimaa.

Luonnonsuojelualueet on perustettava sinne, missä on luontonsa puolesta erityisen arvokkaita alueita ja sinne, mistä löytyy mahdollisimman vaihteleva määrä erityyppisiä metsä- ja suoalueita. Luonnonsuojelualueen osa-alueet saattavat olla eri tavoin käsiteltyjä, mutta niiden tulisi kuitenkin muodostaa yhtenäinen yksikkö, joka selvästi poikkeaa ympäröivän talousmetsän käsittelystä.

Metsien käsittelyssä pitää välttää alikasvoksen, puiden ja pensaiden poistamista, mikäli se ei ole tarpeellista luonteen, luonnonkauneuden, kasvillisuuden tai eläimistön säilyttämiseksi. Hakkuissa siis tulisi säilyttää alueen alkuperäinen luonne. Luonnonsuojelualueiden ja matkailunähtävyyksinä säilytettävien alueiden tarvetta ei voida määritellä tiettyinä pinta-aloina tai osuutena koko metsäalasta. Tärkeämpää on valita k.o. tarkoitukseen laatuunsa, edustavuutensa ja soveltuvuutensa puolesta parhaat alueet.

Soiden suojelun tehtävänä on ennen kaikkea kul-lekin seudulle tyypillisen suoalueen säilyttäminen biologisesti ja maisemallisesti merkittävänä luonnon osana. Suokasvillisuuden ja eläimistön säilyttäminen runsaana ja monipuolisena on kyseisten alueiden suojelun keskeisin tavoite. Suoluonnon suojelemiseksi tarvitaan alueet, joilla vesitalous ja ravinteisuus säilytetään ennallaan.

Enenevässä määrin on pantava merkille, että ihmisen halu ja taito vaikuttaa luontoon on kasvanut paljon nopeammin kuin hänen käsityksensä luonnon rakenteesta ja toiminnasta.

Luonnossa on järkkymätön laki: Yksi muutos panee alulle kokonaisen muutosten ketjun. Jo muuttuneilla ja yhä muuttuvilla elinympäristöillä saattaa olla ratkaiseva merkitys luonnonvaraisten eläintemme säilyvyyteen. Mitä jyrkempiä muutokset ovat sitä vaikeampaa sopeutuminen on. Eri riistalajit reagoivat muutoksiin kukin omalla tavallaan.

Luonnonsuojelunäkökohdat on otettava riittävässä määrin huomioon myös metsissä, joita käytetään talousmetsinä. Ei pidä asettaa luonnonsuojellisia ja taloudellisia näkökohtia vastakkaisiksi, vaan ne olisi pyrittävä ja voitava sopeuttaa yhteen järkevällä tavalla. Hyvin hoidettu, elinvoimainen metsä toimii monien eläinlajien suoja-, pesimis- ja lisääntymispaikkana sekä tietenkin ravinnonlähteenä. Metsät toimivat myöskin tehokkaina ilmanpuhdistajina.

Tässä selkkoja, joiden vuoksi metsiä tulisi suojella ja niiden luontaista tilaa muuttaa mahdollisimman vähän.

Yksi luonnonsuojelualueen kipeimmistä kysymyksistä on tällä hetkellä vesien saastumisongelma. Tilanteen huononeminen pitäisi voida estää. Asutuksen ja teollisuuden jätevesien käsittelyyn on tehtävä huomattavia parannuksia. Aikaa ja rahaa kuluu paljon ennenkuin olemme puhtailla vesillä, mutta hyvää kannattaa hetkisen odottaakin.

Luonto on ihmisen auttaja ja ystävä. »Luomakunnan kruunun» tulisikin ohjata ja kehittää luonnon tuotantovoimia siten, että ne lisääntyisivät eivätkä ehtyisi. Viisaasti hoidettuna voidaan ihmisen elinympäristö säilyttää elinkelpoisena ja taloudelliset tarpeet turvaavana nyt ja vastaisuudessa.

Delfiinit ovat ehkä suosituimpia eläimiä Nassaun suuressa eläintarhassa, joka sijaitsee aivan kaupungin laidalla.

Juhlan huipentuma alkaa noin kello viisi aamuyöstä, jolloin on vuorossa Junkanoo. Junkanoo on värikäs, räiskyvä ja rytmikäs paraati, joka jatkuu aina aamuun kello yhdeksään asti. Paraati on

tosiaan kansallinen suur tapahtuma, jota on valmisteltu koko vuoden. Oleellisena paraatissa kuuluvat värikkäät puvut ja rakennelmat sekä kiihkeä rytmi, joka väsymättömänä sykkii aina auringon nousuun asti. Junkanoo vetää puoleensa myös turisteja, joita paikalle on kertynyt tuhansittain. Värikkäät marssiijat liikkuvat rytmikkäästi edes takaisin Nassaun pääkatua turistien yrittäessä epätoivoisesti saada parhaita kuvakulmia paraatista.

Erilaisia mielteitä kotimaasta juolahtaa ajatuksiini paraattia seurattessani, mutta vastaavaa tunnelmaa on vaikea löytää Suomesta ei edes vapusta, juhannuksesta tai uudesta vuodesta.

Auringon jo ollessa korkealla alkaa rytmi hiljettä ja ihmiset valuvat hitaasti kukin omalle suunnalleen.

On aika syödä aamulainen unettoman yön jälkeen. Ei edes rasvainen riisi kykene estämään silmäluomien kiinnipainumista.

Uneen vaipuessani mielessäni pyöri bahama-saarelaisen joulun värikkyys ja rytmikäs meno. Vauhdikkaasta menosta huolimatta on joulun viettossa Nassaussa säilynyt hyvin lämmin ja ihmisläheinen tunnelma.

Jotenkin hämmästyttävää on todeta ihmisissä ilmenevät samanlaisuudet menimme päin minne tahansa. Bahamasaarten hiekkarannat ja Suomen lumikinokset vaikuttavat niin vierailta ja kaukaisilta toisilleen. Onneksi niitä yhdistää, meille kaikille niin läheinen — ihminen.

Rytmi

Vaivun
syvälle musiikkiin
alas
alas
soolo
rummut
rytmiä
keinun syvällä
nopeammin kiihkeämmin
lopussa
nousen pinnalle
h i t a a s t i
muisto jäljellä rytmistä

Merja Kaapola

Hämeen Heimoliiton museoretkeily 26. 5. 1973. Etualalla vas. Kaisa Suutela (pikkutyttö), Pekka Salminen, Veera ja Kirsti Suutela Riihimäen lasimuseon pihalla. Valok. Tapio Horila.

Somero- seuran vuosi 1973

Toukokuun lopulla löytyi Kultelasta Ruusilan talon kohdalta maantien pinnasta ns. kuppikivi. Sen syvennyksiin ovat ihmiset muinoin sijoittaneet uhrinsa lepyttäessään maanhaltijoita eli maahisia. Myöhemmin kesällä kivi siirrettiin Someron museon pihaan. Kivi oli jo löydettyäessä halki. Valok. 8. 7. 73 Anna-Mari Aura.

KIITOKSEMME KAIKILLE
SOMERON JOULUN
ILMOITTAJILLE JA AVUSTAJILLE

*Rauhallisia Joulunpyhiä
kaikille lukijoillemme*

SOMERO-SEURA

TERVETULOA UIMAAN JA SAUNOMAAN
SOMERON UIMAHALLIIN

Aukioloajat:

Tiist., keskiv. torst. ja perjantaisin klo 13—21. Lau-
ant. ja sunnuntaisin klo 12—18. Maanantai varattu
yksityistilauksille. Aamu-uinnit tiist. ja torst. klo
8.15—9.00. Liput 3.— ja 1.50 mk. Vuokrataan uima-
pukuja ja -housuja, pyyheliinoja sekä uimalakke-
ja à 50 p. Uimahallissa myös kahvio. Puh. 45 909.

Aina kesä — tervetuloa virkistymään

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaa

Härmän Kauppa

puh. 45 404

Hyvää joulua asiakkailleen toivottaa
T. TAMMINIEMI JA KUMPP.

SOMERNIEMI PUH. 42 864

- * ELINTARVIKE
- * RAKENNUSTARVIKE
- * MAATALOUSTUOTEKAUPPA

*Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta*
KAMPAAMO
Laila Siltasaari
puh. 45 776

Kotiseudun uutiset kertoo Teille

SOMERO-lehti

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA
VUOTTA
TOIVOTTAA

KAMPAAMO EEVA
EILA LEHTONEN
PUH. 45 441

ERIKOISTUEN
ETEENPÄIN

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA
VUOTTA
TOIVOTTAA

**K SOMERON
MAATALOUSKESKUS**
PUH. 924-45392

*Hyvää joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

asiakkailleen toivottaa

SOMERON KUPARI JA PELTI

Yrjö Relander

Somerpaino

Somero ☎ 45 566

KOHO- ja OFFSET-

Jouluhälinää Nassaun pääkadulla. Joulua hakemassa myös kirjoittaja.

palmun oksan, joihin klinnitämme sähkökynttilät. Tunnelma ei suomalaisesta tunnu aluksi kovinkaan jouluiselta. Ulkona on kolmekymmentä astetta lämmintä, sisällä palmun oksat ja sähkökynttilät. Mutta varsinainen joulun vietto alkaakin vasta il-
lalla noin kello kymmenen aikaan, kun menemme messuun. Messu on yksinkertainen, tunnelmaa ko-
hottava ja lämpöä tuova kokemus. Mieleeni ovat ehkä syvimmin painuneet messun jälkeiset tapah-
tumet. Ihmiset kokoontuvat kirkon portaille, jossa sukulaiset ja tuttavat halailevat toisiaan ja kerto-
vat kuulumisia samalla toivottaen rauhallista jou-
lua. Bahamasaarelaisessa joulun vietossa on jotain hyvin kaunista ja ihmisläheistä. Joulun kaupalli-
suus on korvattu sillä, mitä me kaikki tarvitsemme, joulun alkuperäisellä hengellä.

Kotiin kävelemme käsikkäin, lapset, aikuiset, sukulaiset, ystävät, ja tuttavat kaikki yhdessä, sa-
manlaisina, ihmisinä.

Ennen puolta yötä syömme jouluaterian, kyntti-
län tuodessa tilanteeseen sopivaa juhluvuutta. Ruoka on yksinkertaista, riisin toimitessa perunana ja makkaran viipaleiden kinkkuna. Jälkiruoaksi syömme hedelmiä, joista ehkä sokeribanaani ja aprikoosi sopivat parhaiten suomalaiseen makuuni.

Paradise Island on pienen saaren nimi, jossa käymme joulupäivänä. Saari on tosiaan nimensä veroinen turistikeskus, josta löydät 500 mk:n hotel-
lihuoneita, rulettia, jalokiviä, naurua, tanssia ja ihmisiä. Kynttilän tunnelmallisesta valosta on joskus niin pitkä matka jalokivien loisteeseen, vaikka naa-
pureita ovatkin.

Joulurauhan säilymistä valvoo bahamasaarelainen nais-
poliisi.

Seuraava ilta ja tapaninpäivä ovat taatusti vä-
rikkäimmät elämässäni. Bahamalaiseen tapaan seuraava yö kuluu erilaisten kutsujen ja juhlien merkeissä. Tuntuu tosiaan siltä kuin kaikki olisivat liikkeellä tuona kuumana (+ 26 astetta) yönä. Nas-
sau tuntuu mehiläispesältä rakettien paukkuessa taivaalla.

Ystäväni Peryck, kuvassa oikealla, jonka luona vietin joululomani. Keskellä Steve Columbuksesta ja vasem-
malla kirjoittaja.

Vilskettä riittää joulutorilla. Suomalainen havainnee joulun läsnäolon lähinnä joulukelloista, jotka ovat kiinnitetyt palmuihin. Tori sijaitsee aivan Nassaun keskustassa.

Joulu Bahamasaarilla

Kari Sjöholm

Tuulee aika lailla, pakkasta noin kymmenen astetta, nenä valuu vettä, mustassa maassa lumiläikkiä siellä täällä, mutta tunnelma on mitä iloisin lähtiessäni Columbuksen kaupungista USA:sta kohti Bahamasaaria.

TWA:n kone vie minut kahdessa tunnissa Floridaan. Miamissa tajuan villapaidan sopimattomuuden elämäni ensimmäisiä palmuja tiiraillessani. Odottelen, vaihdan konetta ja matka sen kun jatkuu, aikaa kuluu nyt korkeintaan noin tunti.

Mieleissäni pyörivät aurinkolasit, shortsit ja ruskeaksi ahavoittunut iho katsellessani Atlantin sinistä vettä ja niitä tuhansia saaria, jotka allani lipuvat.

Viimeinkin olen perillä Nassaussa, joka on Bahamasaarten pääkaupunki. Mutta mitä nuo ihmiset oikein tuijottavat? No, villapaitaani tietenkin, joka yhä vielä rötköttää hiestä märkänä päälläni.

Nassaun lentokenttä on pieni, ja niinpä näen ystäväni melkein heti koneesta astuessani. Ystävän tapaaminenhan on kuin se oivalluksen hetki, joka tuo lämpöä silmiin ja tietäväistä hymyä suupielin.

Toiveeni on täyttymässä ja villapaidan hienimukky minimissä. Olen perillä ja villapaita saa jäädä auton takapenkille. Huomioni kiintyy vasemmanpuoleiseen liikenteeseen ajaessamme läpi kapelden kujien kohti ystäväni kotia.

Bahamasaarten luonto hämmästyttää ihmeellisellä vihreydellään, värikkyydellään ja rehevyydellään. Isot palmut ja värikkäät kukat teiden varilla antavat automatkallemme trooppista tuntua. Rytmikästä musiikkia kuuluu kaikkialta ja aavistan rytmin tärkeyden bahamalaisille.

Saavumme ystäväni kotiin ison koiralauman tervetuliaishaukunnan saattelemana. Koiria, kissoja ja muita nelijalkaisia löydät Bahamasaarilta kaikkialta.

Ihmiset ovat ystävällisiä, avoimia ja ehkä silmiinpistävin piirre paikallisessa asukkaassa on klišeisen elämänrytmin puuttuminen. Ihmisillä on aikaa toisilleen.

On jouluaatto, kun saavun perille, ja ihmettelen kaikenlaisten joulumarkkinoiden puuttumista. Iltapäivällä ystäväni kuitenkin tuo sisään muutaman

Näkeehän sen. Ja kuulee.

Telefunken on terävämpi tekniikaltaan, lahjana vailla vertaa.

Party hit
- kevyt, kannettava levysoitin
- transistorivahvistin 3 W
- voimakas kovaääninen kansi-
osassa

PALcolor 743
- täystransistoroitu väritelevisio
- 26"/110° lämpötilavakavoiu normikuvaputki
- kanavanvaihto
- hipaisukytkimin
- pistoke kaukosäädintä varten

Allegretto stereo
- teho 2 x 10 W
- toimitetaan kaiuttimineen
- aluekohtainen asteikko- ja painikevalaistus

Someron Sähkö & Kone puhelin 45 888

SÄHKÖTÖITÄ — VESILAITTEITA

SÄHKÖ-ERKKI OY

Puh. 45 339

Rauta- ja Peltineliö Oy

Omistajat SIVIRANTA ja PYYKKÖ
Puh. 45 929

Suorittaa alaan kuuluvia töitä
urakalla ja laskuun

Hyvää Joulua

Kuivamaito Oy

SOMERO — NASTOLA — LAPINLAHTI —
KEMIN MAALAISKUNTA

Valmistaa maitojauheita teollisuuden
ja kotitalouden käyttöön.

TOIVOKOSKI OY

Myymläät:

— Suojoki puh. 42 757
— Terttilä 43 452
Myymläauto
Viljankuivaamo
ja mylly 43 452

VANHA ILOINEN

HOTELLI SOMERHOVI

SUUR-SOMERON SUOSITTU

illanviettopaikka
kokouspaikka
juhlapaikka
kohtauspaikka

Tanssia joka ilta
Avoimna joka päivä
12.00—01.00

Väritelevisio Baari Tervetuloa!

* HYVÄÄ
* JOULUA
* TOIVOTTAA

**AUTOKORJAAMO
U. VIRTÄ**

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA T:mi Kuisma	Tilitoimisto TORKKOLA & TORKKOLA KOP:n talo — Puh. 45 420
Yhdysliikenne Oy tarjoaa — viihtyisiä matkoja — hyvää asiakaspalvelua — — nykyaikaisia linja-autoja tilausajoihin PUHELIMET: Somero 45 230 Forssa 12 201 Loppi 40 120 Lahti 652 112	Toivotamme asiakkaillemme Hyvää Joulua OSMO LEHTI Häntälä puh. 43 676
SUUR-PUKIMO NORVA AINA MUODIN KÄRJESSÄ Salo, Helsingintie 2	Hyvää Joulua TOIVOTTA T:mi J. M. TUOMINEN
Maatalous- ja liikekirjanpidot, tilinpäätökset ja veroilmoitukset hoitaa asiantuntemuksella TILITOIMISTO EKONOMIA ekon. KALLE ÄLLI puh. 45 183 klo 9—11 Aravatalo Kaislaranta	Y. LEMBERG KONE- JA AUTOKORJAAMO PUH. 45 395
Olethan jo todennut kioskimme monipuoliset valikoimat, poikke- appa taas. Ps. Grillikioskimme broilerit ja ranskalaiset iltapalaksi tai sun- nuntaiateriaksi, hyvää! KIOSKI-KOLMIO GRILLI Jukolantie Vanhatie	HYVÄÄ JOULUA ja ONNELLISTA UUTTA VUOTTA NURMEN SAHA JA MYLLY Somerniemi — puh. 42 958 HYVÄÄ JOULUA ja ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaa SOMERON KUKKASITOMO Om. Liisa Roos, puh. 45 562

Jälkiruoaksi tietysti tarjotaan hohtavan valkoista riisipuuroa.

Aterian päätyttyä siirrytään salin puolelle joulupukkia odottelemaan. Siinä odotellessa lauletaan vanhoja joululauluja. Äiti tuntuu hieman levottomalta, vähän vällä hän käy keittiön puolella ja kurkistelee ikkunasta. — Kukahan tuolta tulee, huutelee äiti, etköhän vain ole vanha joulu-ukko, joka työntää suurta vesikelkkaa. Vähän vielä varrotaan ja kohta kuuluukin koputus. Äiti aukaisee oven ja sieltä työntyy iso pukki sisälle, suuri lahjakori mukanaan. — Onko täällä kilttejä lapsia, kysyy joulupukki. — On, on huudetaan yhdestä suusta. Sattui niin mukavasti, että aattoa vasten yöllä lammas on saanut kaksoskaritsat. Äiti oli sanonut pikkuveljelle, että pitää illalla kiittää joulupukkia näistä karitsoista. Nyt tuli sitten kiittämisen vuoro. Pikkuveli meni aivan kalpeana pukin luo ja ääni väristen sanoi: — Kiitos pukki niistä pikku karitsoista! Lahjojen jakelu käy nopeasti, sillä pukilla on kiire kuten vielä tänäkin päivänä.

Kun käärot on avattu ja katseltu omat ja toisten lahjat, siirrytään juomaan kahvia ja syömään höyryäviä joulutorttuita. Siinä isä tiedustelee ketkä läh-

tevät joulukirkkoon aamulla. Menijöltä on paljon, neljä hevosta valjastetaan ja yhdellä on kulkunen luokassaan. On noustava aikaisin, sillä jumalanpalvelus alkaa jo kuudelta ja matkaa kirkolle on kymmenisen kilometriä. Kyllä on ihana istua reessä lämpöisten vällyjen alla. Tähtikirkas taivas siintää korkealla ja kaikkien talojen ikkunoilla tuikkivat kynttilät. Kirkko on jo melkein täynnä, saa etsimällä etsiä, että löytää istumapaikan. Edessä alttarin vieressä on kynttilöin valaistu suuri joulukuusi. Urut alkavat soida ja koko kirkkoväki yhtyy virteen. Enkeli taivaan lausui näin...

Paluumatka kirkosta on vallan valtavaa. Hevoset ovat seisoneet ulkona kylmissään, ja kun ne päästetään irti, se vasta on meno. Vähällä pitää, ettei löydä itseään lumihangesta, ehkä joskus tehtiin kuperkeikkakin. Kotiin päästyä juodaan kirkkokahvit.

Liisa vetäytyy kahvin jälkeen huoneeseensa, sytyttää himmelin kynttilät, heittäytyy vuoteelleen ja muistelee aattoillan tunnelmia ja kynttilöin valaistua kaunista joulukirkkoa. On rauhallista ja hiljais-
ta. Liisan silmät painuvat umpeen, onhan ollut niin paljon touhua joulua valmistellessa.

Polku

MÄ KULJIN KAPEAA POLKUA PITKIN
LÄPI YHÄTI TUMMUVA SALON.
HILJAA SIELLÄ MUN SYÖMMENI ITKI
NÄIN KAUKAA JO PILKETTÄ VALON.

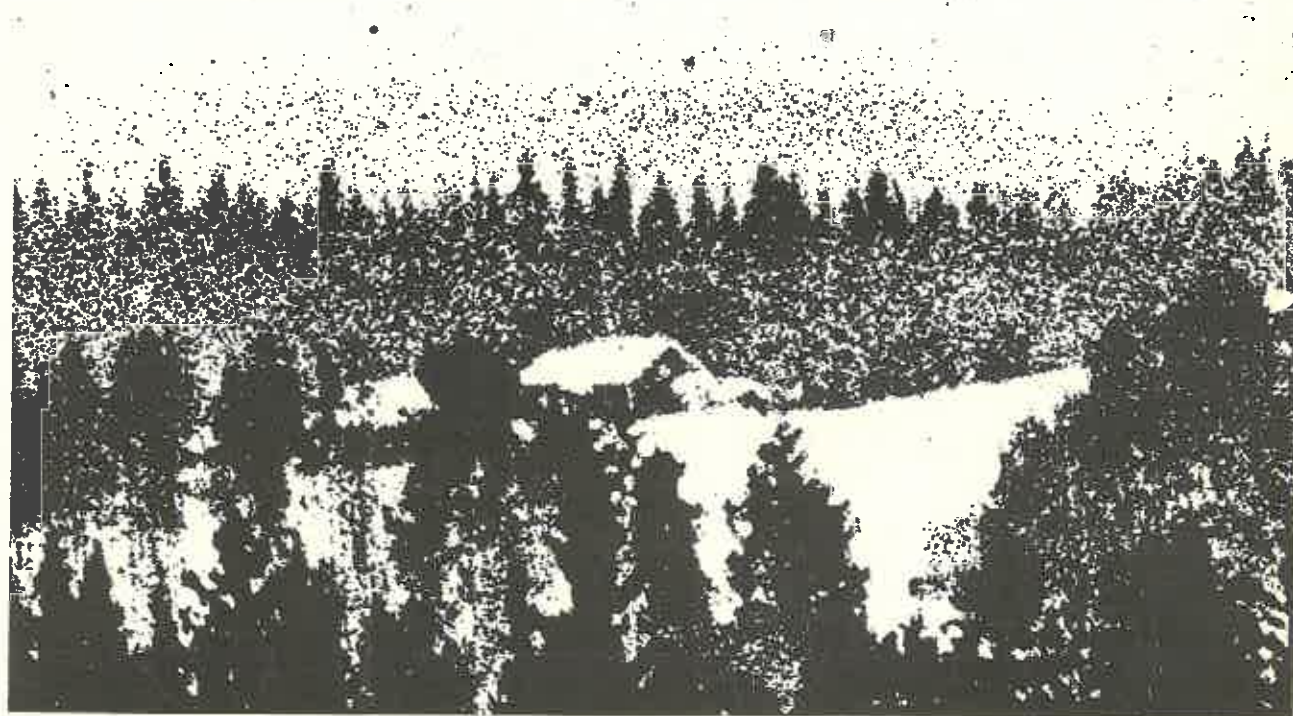
EI ITKENYT SYÖMMENI SURUISTA,
EIKÄ PETTYNEEN TOIVEHISTA.
EI MYÖSKÄÄN ONNEN MURUISTA
EIKÄ KAUNIISTA LAUSEHISTA.

VAAN ITKI SE LUONNON SUURUUTTA
JA KUINKA TURHA ON IHMINEN TAALLA.
HETKEN HÄN TOIMII ELÄMÄSSÄÄN,
PIAN MULTAA ON PÄÄNSÄ PÄÄLLÄ.

SAIMI MARTTILA-LARVANTO

Vanhanajan joulu maalaistalossa

Aira Tuomola

Kuva: Ari Yrjänä

Taivas on harmaa. Suuret lumihitaleet putoilevat hitaasti maahan. Liisa astelee pitkin metsäpolkua katsellen tienvieressä töröttäviä kuusia. Niiden oksat painuvat maahan asti suuren lumitaakan alla. Valkea on löytää kaunista kuusta, tuumii Liisa, ehkä Kustaa sen tuo kuten aikaisempinakin vuosina. Oksia sentään voin taitella, saanhan niistä jouluhimmelin huoneeni kattoon.

Metsässä on ihanan kaunista. Puhdas lumi hohtaa puiden oksilla. Talitlaiset ja punatulkut lentelevät puusta puuhun. Pieni harmaa oravakin uskaltaa laskeutua runtoa alas. Se lähestyy varovasti Liisaa ja kipuaa Liisan olkapäälle, mutta samassa se taas jo hypähtää pois.

Liisa havahtuu. Eihän täällä voi viipyä, on aattonaatto ja kotona kilrettä kyllikseen joulun valmisteluissa. Liisan astuttua pirttiin lehahtaa tuoreen nisusen tuoksu nenään ja parastaikaa äiti on työntämässä lanttulaatikoita avaraan uuniin.

Navetan puolella on jo joulu valmis. Kaikki on siistitty puhtaaksi ja lehmille on viety kahisevia olkia alle. Tuntuupa sielläkin joulun tuoksu, sillä karjakko on tuonut sinnekin pienen kuusen. Samoin on tallissa siistiä. Hevosille on viety kauroja aatto-

aamuna annettavaksi. Pakarin puolella vanha Fiia-täti on jo laittanut rukkinsa nurkkaan. Hän istuu kattolampun alla ja lukee Raamattua. Kalkkiolla on suuren juhlan odotusta.

Ilta on jo myöhäinen. Talonväki nukkuu. Liisa vielä valmistelee himmeliään. Aattoaamuna nousee aikaisin, sillä pitää vielä ennättää puuhailla kaikenlaista. Kustaa lähtee hakemaan joulukuusta, eikä hän kauan viivykään, sillä hän on sen jo katsonut kesällä valmiiksi. Lempi hääräilee saunapuuhissa, ensimmäiset käyvät kylpemään jo kello 14. Liisa hakee vielä tappurin luota kauralyhteen linnulle. Tuvan pöydälle on levitetty valkea liina ja punainen kolmihaarainen kynttilänjalka on keskellä pöytää. Kuusi on tuvan nurkassa. Liisa siellä asettelee kynttilöitä oksille ja omenoita ja karamelleja. Tähti tietysti sidotaan latvaan Jeesus lapsen syntymän symbolina.

Kun kalkki talonväki on käynyt saunassa ja pukeutunut pyhävaatteisiin, asetutaan valmiiksi katetun ruokapöydän ääreen. Kynttilät sytytetään ja Liisa lukee jouluevankeliumin. Tarjolla on monenlaisia herkkuja, on höyryävää lanttua ja perunalaa-tikkua, ja suuri kinkku kruunaa koko joulupöydän.

MUKAVIA
JOULULAHJOJA

**LAHJALIIKE
MIXTUS**

KOP:n liiketalo

Hyvää joulua toivottaa

T:mi TuulArja

OM. KAARIAINEN VASELIUS

PUH. 45 815

LENINKI JA ASUSTE

PUH. 45 410

PÄTEVÄÄ PALVELUA TILI- JA

VEROASIOISSA

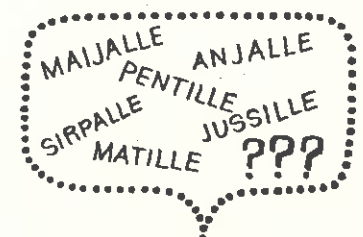
ATK-palveluja

**SOMERON
TILITOIMISTO OY**

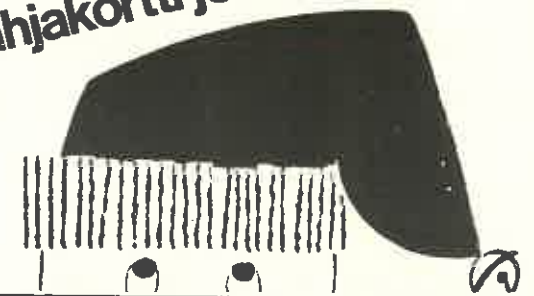
puh. 45 224

*Kirja on oikea
joululahja*

**SOMERON
KIRJAKAUPPA**
PUH. 45 098

**Tietenkin KOP:n
lahjakortti joulukansiossa**

YSTAVALLISESTI

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

SOMERO

PUHELIN 45 571 VAIHDE

SOMER-ASU

HONGISTON LIKETALO

MIESTEN PUKIMIEN ERIKOISLIKE

PUH. 45 406

HYVÄÄ JOULUA

Someron Hautaustoimisto

A. TYYRI Vanhatie

PUH. 45 112

Myös seppeleitä ja kukkalaitteita

Someron Autokoulu

KOP:N TALO — PUH. 45 440

HYVÄÄ JOULUA asiakkailleen toivottaa Lasten Asuste Somero ja Salo	Elokuvateatteri JUKOLA toivottaa asiakkailleen HYVÄÄ JOULUA!
<i>Hyvää Joulua ja Onnekasta Uutta Vuotta</i> toivottaa asiakkailleen EILA SAARINEN KENKÄ- JA SUKKABAARI puh. 45 463	 O. H. Sandberg Oy Somero — Vaihde 924-45 691
HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA TOIVOTTAA Someron Radio Om. A. Virtanen, puh. 45 688	SILMÄLASIEN ERIKOISLIIKE Someron Optiikka puh. 45 567
<i>Hyvää Joulua</i> TOIVOTTAA SOMERON ESA	HYVÄÄ JOULUA Mikkolan Kukkakauppa ja hautaustoimisto PUH. 45 092
<i>Rauhallista Joulua ja Hyvää Uutta Vuotta</i> toivottaa maidon lähettäjiilleen Etelä-Someron Osuusmeijeri Häntälän Osuusmeijeri Someron Osuusmeijeri	 <i>Hyvää Joulua</i> TOIVOTTAA Kampaamo LEENA LAINE puh. 45 164

Joulukuusen sanomaa

Kerttu Vesterinen

Se on yhä uusi ja tuore kuin tänään tapahtunut. Se on ajaton, ikivihreä. Me jaksamme vuodesta toiseen sitä kyllästymättä lukea. Mikä on se voima, joka tuo joulukirkkoon sankat joukot, nekin, jotka eivät sinne muulloin tule? Miksi nekin, jotka eivät muutoin lue raamattua, lukevat jouluevankeliumia?

Tänäkin jouluna kuusen vihreys haluaa julistaa: »Meille on syntynyt Vapahtaja.» Hän on syntynyt kaikille kansoille, Suomenkin kansalle, jokaiselle meistä, sinulle ja minulle.

Joulukuusi ei pysy pystyssä ilman jalkaa. Se on useimmiten ristin muotoinen. Kuinka sattuvaa. Ristihän kannattaa evankeliumia kuten jalka kuusta. Ilman ristiä ei olisi armoa eikä sovutusta. Armo on evankeliumin avainsana, sen ydin. Vain sen avulla avautuu evankeliumi.

Tuskin kukaan jättää joulukuusen ilman latvatähteä. Se on tavallisesti nelisakarainen, Beetlehemin tähteä muistuttava. Ristin vertauskuva sekin. Risti ylhäällä ja alhaalla. Kuusi kahden ristin välissä. Se tahtoo sanoa: Myös jouluevankeliumi on ristin evankeliumia. Jo seimen ylle lankesi ristin varjo. Siihen viittasi enkelin sana, Vapahtaja. Hän oli vapahtava kansansa heidän synneistään. Tämä oli tapahtuva ristillä.

Toinen latvatähden symbolinen merkitys on kuvata itämaan tietäjien johtotähteä. Sitä, joka johti heidät Jeesus-lapsen luo. Sanan tähti johtaa vielä tänään etsiviä ja kalpaavia Jeesuksen luo. Se ohjaa ja pysähdyttää meidät juuri siihen Jumalan sanan kohtaan, mistä hänet löytää.

Tapanamme on koristaa kuusi myös ylhäältä alas riippuvin hopealangoin. Tämän sanoma on: Jumala avasi tien ihmisen luokse ylhäältä alas, ei päinvastoin. Jumala teki aloitteen. Otti yhteyden meihin. Tuli ihmiseksi — yhdeksi meistä — Pojassaan. Lunasti meidät. Tie talvaaseen, ihan Isän sydämeen on nyt auki.

Joulu pohjolassa osuu vuoden pimeimpään aikaan. Tällöin tajuamme selvimmin valon merkityksen. Jeesus syntyi vuoden ja vuorokauden pimeimpänä aikana. Tätä tummaa taustaa vasten hänen syntymänsä kirkkaus näkyi häikäisevämpänä. Tätä koko maailman valkeutta, Jeesusvaloa, on pieni, lempeä kynttilän liekki tarkoitettu havainnollistamaan. Ei vahvinkaan pimeys voi sammuttaa kynttilän liekkiä, eikä maailman yö Jeesusvaloa. Siispä hiljennyy. Kuuntele kuusen sanomaa: Evankeliumi ei vanhene — ristissä on pelastus — tie ylhäältä ihmisen luokse on auki.

Kuusi symbolisoi joulua. Missä ikinä sen näemmekin, se tuo mieleen joulun. Siksi kuusen tapaa joulukorteissa, joululehdissä, näyteikkunoissa, joulukaduilla, kaikkialla, missä vain halutaan sen sanomaa julistaa. Mikä loiste syttyykään lapsosen silmiin, kun hän näkee joulukuusen.

Täällä pohjolassa, missä lehtipuut ovat talvisin paljaat, sopii joulupuuksi havupuu ja niistäkin vain kuusi. Siitä onkin tullut kuin pyhä puu. Sen ikuinen vihreys symbolisoi iäti vihannoivaa, kuihtumatonta jouluevankeliumia. Siksi se on joulun pyhä puu. Samoin kuin kuusen vehreys, säilyy myös evankeliumin ikivihreys halki aikakausien. Vaikka ensimmäisen joulun tapahtumista ja siltä, kun sen ilsonoma ensi kerran kajahti maailmalle, on kulunut lähes kaksi vuosituhatta, se on yhä ajankohtainen.

Sisällys

Kerttu Vesterinen	JOULUKUUSEN SANOMAA.....	5
Aira Tuomola	VANHANAJAN JOULU MAALAISTALOSSA.....	6
Saimi Marttila-Larvanto	POLKU.....	7
Kari Sjöholm	JOULU BAHAMASAARILLA.....	8
Merja Kaapola	RYTMI.....	10
Kevo	LUONTO JA IHMINEN.....	11
K. H. Seppälä	SIELUNPAIMENENA SOMEROLLA.....	12
Jussi Suhonen	VIRON VÄKEÄ.....	16
Marjukka Konola	MUISTIKUVIA SOMEROLTA KESÄLLÄ 1973.....	17
Maire Koistinen	TERVEYSKASVATUKSESTA.....	18
Somero-Seura	KASKUKILPAILUN SATOA.....	19
Frans Tuominen	PIENTILAN EMÄNNÄN KESÄLOMA.....	20
Yrjö Wilhelm Jalander	HEIPPARALLAMUORIA JA HYTTYSENRAVAA.....	21
Kristiina Peltö-Timperi	KOTOINEN JÄRVIMÄISEMA.....	23
Eero Helkiö	SEPPÄ JA MAAHERRA.....	24
Kaarina Pollari	EI TULLUKKAN MAILMANLOPPU.....	25
Kuva-aukeama	SOMERO-SEURAN VUOSI 1973.....	28
Aulis Oja	SOMERON MYLLYT 1585—1875.....	30
Pauli Pillinen	KESÄAAMU KANATARHASSA.....	32
Pekka Salminen	SARJAKUVASANKAREITTEN SEURASSA.....	34
Iris Kähäri	MUUAN VALOKUVA.....	36
Tapio Horila	KETTU-AATAMI.....	38
Lahja Aukio	MANNE MENNINKÄISEN JOULUSEIKKAILU.....	44
Päivi Laurinen	ESKIMOPOIKA AFRIKASSA.....	46
Somero-Seura	SOMERO-SEURAN VUOSI 1973.....	47
E. Ahokainen - U. Koivaara	TÄHÄN ASTI.....	55

Hyvää
Joulua
ja

Onnellista Uutta Vuotta

Someron
SÄÄSTÖPANKKI

ASKO HYVÄÄ JOULUA toivottaa
valtuutettu ASKO-myyjä

**Someron
Huonekaluliike**
puh. 45 125

KIITÄEN KULUNEESTA VUODESTA
JA ONNEA ALKAVALLE VUODELLE

huvikeskus

Hyvää Joulua toivottaa

**KENKÄKAUPPA
V. PELTOMÄKI**

puh. 45 075

Kenkiä — laukkuja — käsineitä — sukkia

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA

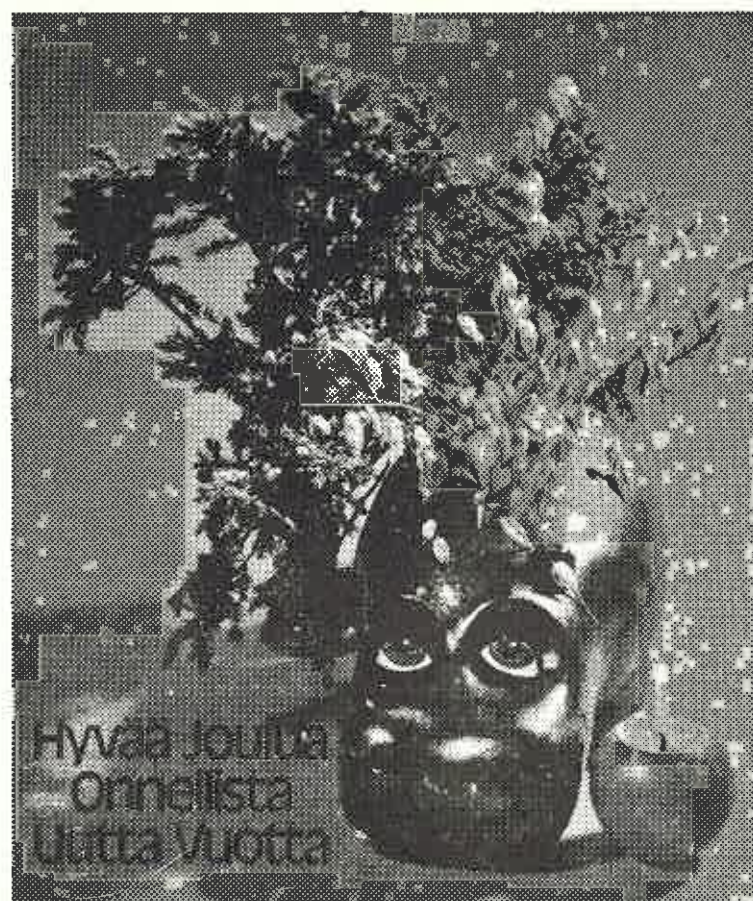
KUKKAKESKUS

PUH. 45 385 ja 45 293

SOMERON PIKA-PESU

KOP:n liiketalo — PUH. 45 722

KEMIALLISTA- JA VALKOPESUA

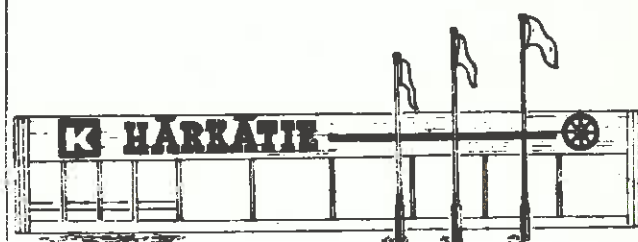

SOMERON
OSUUSPANKKI

HÄMEEN-UUDENMAAN KESKINÄINEN
vakuutusyhdistys
31400 Somero PUH. 924-45 447

**VAKUUTTAVA
SOMEROLAINEN
OMAISUUTENNE
SUOJAKSI**

Palo-, maatala- koti, kesähuvila-,
metsä- ym. vakuutuksia.

**RAUHALLISTA
JOULUA**

Someron Joulu

1973

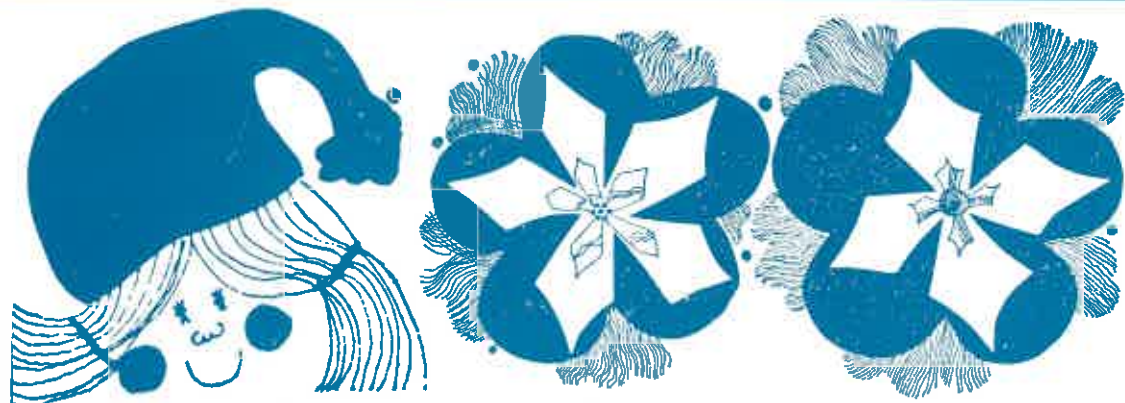
TOIMITUSKUNTA:

PÄÄTOIMITTAJA *Osmo Rekolainen*

TOIMITUSSIHTEERI *Pirkko-Liisa Rekolainen*

KUVITUS JA TAITTO *Kyllikki Kujanpää*

KUSTANTAJA
SOMERO-SEURA

tule joulu kultainen

SOKOS

on myös edullinen
joululahja-
tavaratalo!

Meiltä löydätte pukinkonttiin lahjat niin isälle kuin pojalle, äidille ja siskolle. Anopille, ystävälle, Hänelle. Käykääpä tutustumassa monipuolisiin lahjapöytiimme.

Ja muistakaa runsaat jouluherkkuvalikoimamme. Kinkusta kuusenkaramelliin.

SOKOS

SOMERMAA

 tähän asti

U. Koivaara

1. Tähän a - sti lau-toit mei - tä, Kaikki-
2. Autoit k - ansan ah-din- gos - ta aamuun

3. Tänään k - ertoo sydän, kie - li nöyrän
4. Tähän a - sti autoit, kan - noit Suomen

valti - as. ah - voin kä - si - var - sin
vapau - den. äy - tit toi - veet i - si -

kiitoksen. ul - ta kai - ken hy - vän
heimo - a. kes - tää vä - häi - nen - kin

kan - noit, voi - mas voimak - sem - me an - noit,
em - me, an - noit, jälkeen kyynel - tem - me,

saam - me. Joh - da kallis synnyin - maan - me
kan - sa, kun on sillä tur - va - nan - sa

Joh - dit sa - nal - la us -
uu - den huome - ne m.

o - hi vaa - ro - je m.
i - säin Ju - ma - la

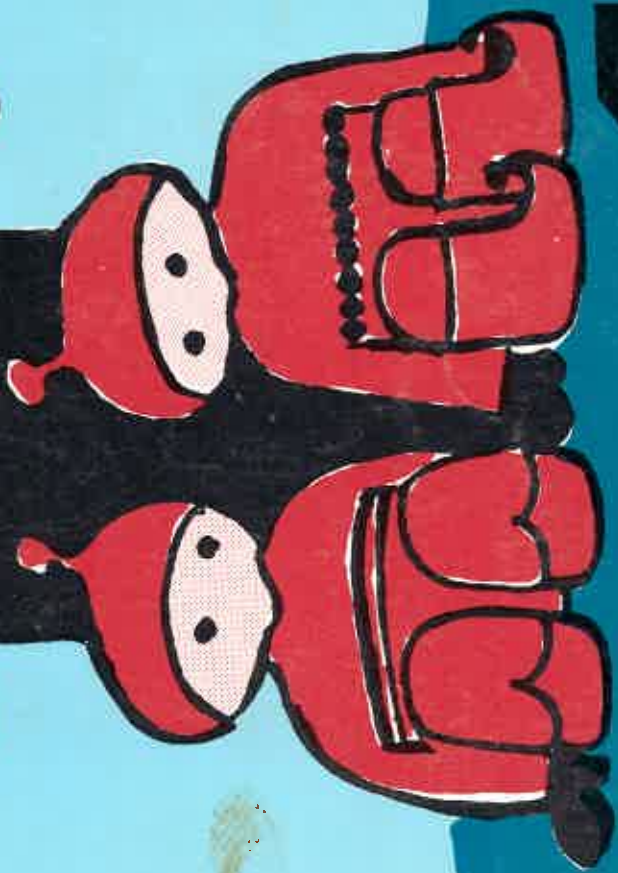
B II toistaa alleviivatut sanat
Someron Laulumiehille
sovittanut L.J.G. Strähle
1958

Ester Ahokainen

73

19

JOULUKALENTERI
ON PULLOTTAVAN HERKULLISIA JA KIVOJA YLLÄTYSIA...

Jooulou

ORA S